

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

ΤΜΗΜΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΑ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΟΙ ΔΙΠΤΥΧΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΣΤΗ ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ

ΓΕΩΡΓΙΑ ΚΑΣΣΑΡΑ

Α.Μ.: 8

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ

ΜΑΡΙΑ ΛΕΚΑΚΟΥ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2022

Τίτλος εργασίας

Οι δίπτυχες προτάσεις στη νέα ελληνική

Φοιτήτρια

Γεωργία Κασσάρα

Επιβλέπουσα

Μαρία Λεκάκου (αναπληρώτρια καθηγήτρια)

Εξεταστική επιτροπή

Μαρία Λεκάκου (αναπληρώτρια καθηγήτρια)

Μαρία Μαστροπαύλου (αναπληρώτρια καθηγήτρια)

Αλεξάνδρα Πρέντζα (μέλος ΕΔΙΠ)

Περίληψη

Η παρούσα εργασία εκπονήθηκε στο πλαίσιο του μεταπτυχιακού προγράμματος «Γλωσσολογική θεωρία και έρευνα» του τμήματος Φιλολογίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων. Η εργασία μελετά τις δίπτυχες ή δισχιδείς προτάσεις στη νέα ελληνική. Η εμφάνιση και η αποδεκτότητα των δομών αυτών αμφισβητείται στη συγκεκριμένη ποικιλία. Η έρευνά μας, μέσω σώματος κειμένων και πειραματικών δοκιμασιών, φαίνεται να μην επιβεβαιώνει απόλυτα τους ισχυρισμούς της βιβλιογραφίας.

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους όσοι συνέβαλαν με οποιονδήποτε τρόπο στην ολοκλήρωση της παρούσας εργασίας. Θερμές ευχαριστίες οφείλω ιδιαίτερα στις κυρίες Λεκάκου και Μαστροπαύλου, τη δεύτερη και την πρώτη επιβλέπουσά μου, αντίστοιχα, για τη βοήθεια και την υπομονή τους όλο αυτό το διάστημα. Θα ήταν παράλειψή μου, αν δεν εξέφραζα την ευγνωμοσύνη μου για τα άτομα που συμμετείχαν στις πειραματικές δοκιμασίες, χωρίς τη συμβολή των οποίων η κατανόησή μας αναφορικά με τις ελληνικές δίπτυχες θα ήταν σημαντικά πιο περιορισμένη. Δράττομαι της ευκαιρίας και εκφράζω ένα ακόμη μεγάλο ευχαριστώ σε όλο το διδακτικό προσωπικό του μεταπτυχιακού προγράμματος, ένα μέρος του οποίου είχα τη χαρά να γνωρίσω για πρώτη φορά κατά τη διάρκεια των προπτυχιακών σπουδών μου, για τη γνώση και την αρωγή του όλα αυτά τα χρόνια. Τέλος, ευχαριστώ το οικογενειακό και φιλικό μου περιβάλλον για την αγάπη και τη στήριξή τους.

Πίνακας περιεχομένων

Πίνακας περιεχομένων.....	i
Κατάλογος διαγραμμάτων	iv
Κατάλογος πινάκων	v
Κατάλογος συντμήσεων.....	vi
1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
2. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	3
2.1 Δίπτυχες προτάσεις: ορισμός.....	3
2.2 Δίπτυχες προτάσεις: ζητήματα ερμηνείας.....	8
2.2.1 Δίπτυχες προτάσεις και πληροφοριακή δομή.....	8
2.2.2 Δίπτυχες προτάσεις και είδη εστίασης	10
2.2.3 Δίπτυχες προτάσεις και προϋποθέσεις	13
2.2.4 Οι δίπτυχες προτάσεις ως χαρακτηριστικές δομές.....	15
2.3 Δίπτυχες προτάσεις: ζητήματα σύνταξης.....	17
2.3.1 Η προσέγγιση του αναφορικού <i>it</i>	17
2.3.2 Η προσέγγιση του πλεοναστικού <i>it</i>	22
2.4 Οι δίπτυχες προτάσεις στη νέα ελληνική	27
2.4.1 Οι δίπτυχες προτάσεις στην Κοινή Νέα Ελληνική.....	28
2.4.2 Οι δίπτυχες προτάσεις στην Κυπριακή Ελληνική.....	32
3. ΟΙ ΔΙΠΤΥΧΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΣΤΗ ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ: ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΑΠΟ ΣΩΜΑ ΚΕΙΜΕΝΩΝ.....	39
3.1 Τα σώματα κειμένων στη γλωσσολογική έρευνα	39
3.2 Αναζήτηση στον ΕΘΕΓ.....	40
3.2.1 Εισαγωγικές παρατηρήσεις	40
3.2.2 Η διαδικασία αναζήτησης	41
3.2.3 Ευρήματα αναζήτησης	42

3.2.3.1 Ονοματική φράση	42
3.2.3.2 Επιρρηματική φράση	46
3.2.3.3 Προθετική φράση.....	47
3.2.3.4 Εξαρτημένη πρόταση.....	49
3.3 Συζήτηση.....	49
4. ΟΙ ΔΙΠΤΥΧΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΣΤΗ ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ: ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΑΠΟ ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ	53
4.1 Στόχος, ερωτήματα και υποθέσεις έρευνας.....	54
4.2 Μεθοδολογία έρευνας.....	56
4.2.1 Συμμετέχοντες	56
4.2.2 Πειραματικό υλικό	57
4.2.2.1 Κρίση γραμματικότητας	58
4.2.2.2 Παραγωγή και κατανόηση γραπτού λόγου.....	64
4.2.2.2.1 Παραγωγή γραπτού λόγου.....	64
4.2.2.2.2 Κατανόηση γραπτού λόγου.....	66
4.3 Αποτελέσματα έρευνας.....	67
4.3.1 Κρίση γραμματικότητας.....	68
4.3.1.1 Υποκείμενο	68
4.3.1.1.1 Αρσενικό/θηλυκό.....	68
4.3.1.1.2 Ουδέτερο.....	69
4.3.1.2 Αντικείμενο.....	69
4.3.1.2.1 Αρσενικό/θηλυκό.....	69
4.3.1.2.2 Ουδέτερο.....	70
4.3.1.3 Επιρρηματικός προσδιορισμός	71
4.3.1.3.1 Αρσενικό/θηλυκό.....	71
4.3.1.3.2 Ουδέτερο.....	71
4.3.1.4 Ανεξάρτητη μεταβλητή I: Σειρά.....	72
4.3.1.5 Ανεξάρτητη μεταβλητή II: Συντακτικός ρόλος.....	73
4.3.1.6 Ανεξάρτητη μεταβλητή III: Γένος.....	74

4.3.2 Παραγωγή και κατανόηση γραπτού λόγου	75
4.3.2.1 Παραγωγή γραπτού λόγου	75
4.3.2.2 Κατανόηση γραπτού λόγου.....	76
4.4 Συζήτηση.....	77
4.4.1 Κρίση γραμματικότητας.....	77
4.4.2 Παραγωγή και κατανόηση γραπτού λόγου	81
4.4.2.1 Παραγωγή γραπτού λόγου	81
4.4.2.2 Κατανόηση γραπτού λόγου.....	82
5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ.....	83
Βιβλιογραφία	91
Παράρτημα	97

Κατάλογος διαγραμμάτων

Διάγραμμα 1. Κλασική ταξινόμηση δίπτυχων δομών (προσαρμογή από De Cesare, 2014)	6
Διάγραμμα 2. Νέα ταξινόμηση δίπτυχων δομών (προσαρμογή από De Cesare, 2014).....	7
Διάγραμμα 3. Αποτελέσματα κρίσης γραμματικότητας: Υποκείμενα αρσενικού/θηλυκού γένους	68
Διάγραμμα 4. Αποτελέσματα κρίσης γραμματικότητας: Υποκείμενα ουδετέρου γένους	69
Διάγραμμα 5. Αποτελέσματα κρίσης γραμματικότητας: Αντικείμενα αρσενικού/θηλυκού γένους.....	70
Διάγραμμα 6. Αποτελέσματα κρίσης γραμματικότητας: Αντικείμενα ουδετέρου γένους.....	70
Διάγραμμα 7. Αποτελέσματα κρίσης γραμματικότητας: Επιρρηματικοί προσδιορισμοί αρσενικού/θηλυκού γένους.....	71
Διάγραμμα 8. Αποτελέσματα κρίσης γραμματικότητας: Επιρρηματικοί προσδιορισμοί ουδετέρου γένους.....	72
Διάγραμμα 9. Αποτελέσματα κρίσης γραμματικότητας: Σειρά (Σύνοψη)	73
Διάγραμμα 10. Αποτελέσματα κρίσης γραμματικότητας: Συντακτικός ρόλος (Σύνοψη)	74
Διάγραμμα 11. Αποτελέσματα κρίσης γραμματικότητας: Γένος (Σύνοψη)	75
Διάγραμμα 12. Παραγωγή γραπτού λόγου: Αποτελέσματα (Σύνοψη)	76
Διάγραμμα 13. Κατανόηση γραπτού λόγου: Αποτελέσματα (Σύνοψη)	77

Κατάλογος πινάκων

Πίνακας 1. ΕΘΕΓ: Η ΟΦ ως αποσχισμένο συστατικό	43
Πίνακας 2. ΕΘΕΓ: Η ΕπιρρΦ ως αποσχισμένο συστατικό	47
Πίνακας 3. ΕΘΕΓ: Η ΠροθΦ ως αποσχισμένο συστατικό	48
Πίνακας 4. ΕΘΕΓ: Η εξαρτημένη πρόταση ως αποσχισμένο συστατικό	49
Πίνακας 5. Οι δίπτυχες προτάσεις στον ΕΘΕΓ	50
Πίνακας 6. Ερωτηματολόγιο Α΄: Προφίλ συμμετεχόντων	57
Πίνακας 7. Ερωτηματολόγιο Β΄: Προφίλ συμμετεχόντων	57
Πίνακας 8. Κρίση γραμματικότητας: Μεταβλητές	60
Πίνακας 9. Κρίση γραμματικότητας: Πειραματικές συνθήκες	63
Πίνακας 10. Παραγωγή γραπτού λόγου: Μεταβλητές	65
Πίνακας 11. Παραγωγή γραπτού λόγου: Πειραματικές συνθήκες	65
Πίνακας 12. Κατανόηση γραπτού λόγου: Μεταβλητές	67
Πίνακας 13. Κατανόηση γραπτού λόγου: Πειραματικές συνθήκες	67
Πίνακας 14. Αποτελέσματα κρίσης γραμματικότητας: Υποκείμενα αρσενικού/θηλυκού γένους	104
Πίνακας 15. Αποτελέσματα κρίσης γραμματικότητας: Υποκείμενα ουδέτερου γένους	104
Πίνακας 16. Αποτελέσματα κρίσης γραμματικότητας: Αντικείμενα αρσενικού/θηλυκού γένους	105
Πίνακας 17. Αποτελέσματα κρίσης γραμματικότητας: Αντικείμενα ουδέτερου γένους	105
Πίνακας 18. Αποτελέσματα κρίσης γραμματικότητας: Επιρρηματικοί προσδιορισμοί αρσενικού/θηλυκού γένους	106
Πίνακας 19. Αποτελέσματα κρίσης γραμματικότητας: Επιρρηματικοί προσδιορισμοί ουδέτερου γένους	106
Πίνακας 20. Αποτελέσματα κρίσης γραμματικότητας: Προρρηματική σειρά (Σύνολο)	107
Πίνακας 21. Αποτελέσματα κρίσης γραμματικότητας: Μεταρρηματική σειρά (Σύνολο)	108
Πίνακας 22. Αποτελέσματα κρίσης γραμματικότητας: Σειρά (Σύνοψη)	109
Πίνακας 23. Αποτελέσματα κρίσης γραμματικότητας: Υποκείμενα (Σύνολο)	109
Πίνακας 24. Αποτελέσματα κρίσης γραμματικότητας: Αντικείμενα (Σύνολο)	110
Πίνακας 25. Αποτελέσματα κρίσης γραμματικότητας: Επιρρηματικοί προσδιορισμοί (Σύνολο)	111
Πίνακας 26. Αποτελέσματα κρίσης γραμματικότητας: Συντακτικός ρόλος (Σύνοψη)	111
Πίνακας 27. Αποτελέσματα κρίσης γραμματικότητας: Αρσενικό/θηλυκό γένος (Σύνολο)	112
Πίνακας 28. Αποτελέσματα κρίσης γραμματικότητας: Ουδέτερο γένος (Σύνολο)	113
Πίνακας 29. Αποτελέσματα κρίσης γραμματικότητας: Γένος (Σύνοψη)	114
Πίνακας 30. Παραγωγή γραπτού λόγου: Αποτελέσματα (Σύνολο)	115
Πίνακας 31. Κατανόηση γραπτού λόγου: Αποτελέσματα (Σύνολο)	115

Κατάλογος συντμήσεων

A	Αντικείμενο
A/Θ	Αρσενικό/Θηλυκό
AA	Αόριστο Άρθρο
ΑΙΤ	Αιτιατική
ΓΕΝ	Γενική
ΕΠ	Επιρρηματικός Προσδιορισμός
ΕπιθΦ	Επιθετική Φράση
ΕπιρρΦ	Επιρρηματική Φράση
ΕστΦ	Φράση Εστίασης
Θ	Θεματικός
ΚΕ	Κυπριακή Ελληνική
ΚλΦ	Φράση Κλίσης
ΚΝΕ	Κοινή Νέα Ελληνική
ΛΔ	Λογική Δομή
ΜΕΤΑ	Μεταρρηματική σειρά
Ο	Ουδέτερο
ΟΑ	Οριστικό Άρθρο
ΟΝ	Ονομαστική
ΟΦ	Ονοματική Φράση
Π	Πρόταση
ΠΡΟ	Προρρηματική Σειρά
ΠροθΦ	Προθετική Φράση
ΠροσδΦ	Φράση Προσδιοριστή
Σ1	Σειρά 1 (Προρρηματική σειρά)
Σ2	Σειρά 2 (Μεταρρηματική σειρά)
ΣΔΦ	Φράση Συμπληρωματικού Δείκτη
ΣΡ	Συντακτικός Ρόλος
ΣΥΝΤ.	Συντακτικός
ΤΕΛ	Τελική πρόταση
Τελ	Τελεστής

Υ	Υποκείμενο
ΧΑ	Χωρίς Άρθρο
Χαρακτ	Χαρακτηριστής
ΧΡΟΝ	Χρονική πρόταση

1

Εισαγωγή

Το θέμα της παρούσας εργασίας είναι οι δίπτυχες ή δισχιδείς («cleft») προτάσεις στην Κοινή Νέα Ελληνική (ΚΝΕ). Οι προτάσεις αυτές είναι καταρχήν δομές εστίασης (έμφασης) της μορφής «Είναι X που...». Ωστόσο, στη συγκεκριμένη γλωσσική ποικιλία φαίνεται να είναι διαθέσιμη και η μορφή «X είναι που...».

- (1) α. Είναι Ο ΓΙΑΝΝΗΣ που αγαπάει τη Μαρία (όχι ο Αντώνης).
- β. Ο ΓΙΑΝΝΗΣ είναι που αγαπάει τη Μαρία (όχι ο Αντώνης).

Απ' όσο γνωρίζουμε, οι δίπτυχες προτάσεις της ΚΝΕ ελάχιστα έχουν απασχολήσει την επιστημονική κοινότητα: οι ερευνητές συνήθως τις αναφέρουν, όταν μελετούν τις αντίστοιχες δομές της Κυπριακής Ελληνικής (ΚΕ), για να επισημάνουν την παρουσία τους στη δεύτερη και την απουσία τους στην πρώτη. Με αυτή την εργασία επιθυμούμε να διαπιστώσουμε αν οι παραπάνω ισχυρισμοί ευσταθούν, δηλαδή αν πράγματι οι δίπτυχες προτάσεις δεν γίνονται αποδεκτές στην κοινή ποικιλία. Για να το επιτύχουμε, αναζητήσαμε τέτοιες δομές στο σώμα κειμένων του Εθνικού Θησαυρού Ελληνικής Γλώσσας (ΕΘΕΓ) και σχεδιάσαμε μία πειραματική έρευνα με ερωτηματολόγια δύο τύπων: ο πρώτος τύπος περιλάμβανε μία δοκιμασία κρίσης γραμματικότητας/αποδεκτότητας και ο δεύτερος μία δοκιμασία παραγωγής γραπτού λόγου και μία δοκιμασία κατανόησης γραπτού λόγου.

Όσον αφορά τη δομή της εργασίας, αυτή έχει ως εξής. Το πρώτο (παρόν) κεφάλαιο αποτελεί την εισαγωγή. Στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζουμε τον ορισμό και τα βασικά χαρακτηριστικά των δίπτυχων προτάσεων, όπως τα συναντά κανείς στη βιβλιογραφία. Στο

τρίτο κεφάλαιο παρακολουθούμε την αναζήτηση δίπτυχων δομών της ΚΝΕ στο σώμα κειμένων του ΕΘΕΓ και στο τέταρτο κεφάλαιο την πειραματική μελέτη. Η εργασία κλείνει με το πέμπτο κεφάλαιο, το συμπέρασμα.

2

Θεωρητικό πλαίσιο

Σε αυτό το κεφάλαιο θα δούμε ποιες δομές ονομάζονται δίπτυχες (ενότητα 2.1), ποια είναι η συμβολή τους στην επικοινωνία (ενότητα 2.2), ποια είναι τα σημαντικότερα συντακτικά ζητήματα που απασχολούν τους μελετητές σε σχέση με αυτές (ενότητα 2.3) και ποια είναι η κατάσταση που επικρατεί στην ελληνική (ενότητα 2.4).

2.1 Δίπτυχες προτάσεις: ορισμός

Δεν μπορούμε να ορίσουμε με ευκολία τι ακριβώς είναι οι «δίπτυχες» ή «δισχιδαίες» («cleft») προτάσεις. Ο πρώτος πάντως που θα χρησιμοποιήσει τον όρο είναι ο Jespersen το 1927 (όπως αναφέρεται στο Reeve, 2012) για να περιγράψει δομές της αγγλικής όπως αυτή στο (1):

(1) *It was JOHN that Mary saw.*

Αυτό ήταν JOHN που Mary είδε.

«TON JOHN είδε η Mary.»

(Reeve, 2012)

Πρόκειται καταρχήν για σύνθετες προτασιακές δομές, δηλαδή για δομές που αποτελούνται από μία κύρια και μία εξαρτημένη πρόταση, οι οποίες, παρά τη σύνθετη φύση τους, εκφράζουν μία απλή λογική πρόταση («proposition»). Έτσι, σύμφωνα με τον Lambrecht (2001), μία

δίπτυχη πρόταση, όπως αυτή στο (1), μπορεί να αποδοθεί με μία απλή πρόταση χωρίς αλλαγή στις συνθήκες αληθείας, όπως αυτή στο (2):

- (2) *Mary saw JOHN*¹.
Mary είδε JOHN.
«Η Mary είδε ΤΟΝ JOHN.»

(Reeve, 2012)

Η απλή πρόταση στο (2) αποτελεί τη βάση για τη δίπτυχη πρόταση στο (1). Το πώς και για τι η μία προκύπτει από την άλλη είναι, εκ πρώτης όψεως τουλάχιστον, σχετικά απλό: οι ομιλητές διαχωρίζουν δομικά ένα συστατικό («JOHN») από την υπόλοιπη πρόταση («Mary saw [t]») για να το αποδώσουν εμφατικά (Jespersen, 1949, όπως αναφέρεται στο Lambrecht, 2001)².

Στην τυπική τους μορφή οι δίπτυχες προτάσεις αναλύονται γραμμικά ως εξής:

- (3) αντωνυμία–συνδετικό ρήμα–αποσχισμένο συστατικό–εξαρτημένη πρόταση
it was JOHN that Mary saw

(Hedberg, 1990· παράδειγμα από Reeve, 2012)

Η παραπάνω περιγραφή είναι ενδεικτική, καθώς οι δίπτυχες προτάσεις διαφέρουν εξαιρετικά διαγλωσσικά. Έτσι, σε κάποιες γλώσσες μπορεί να λείπει από την κύρια η αντωνυμία, π.χ. στα ισπανικά, ή το συνδετικό ρήμα, π.χ. στα ρωσικά, ή η εξαρτημένη πρόταση να είναι απαρεμφατική, π.χ. στα ιταλικά (De Cesare, 2014· Reeve, 2012).

Οι δίπτυχες προτάσεις εμφανίζονται αρκετά συχνά διαγλωσσικά, αλλά δεν αξιοποιούνται σε όλες τις γλώσσες στον ίδιο βαθμό. Έτσι, σε κάποιες γλώσσες είναι απαραίτητες, καθώς είναι ο μοναδικός τρόπος για να δοθεί έμφαση σε κάποιο συστατικό· στην αφροασιατική γλώσσα μπούρα, για παράδειγμα, είναι ο μοναδικός τρόπος για να δοθεί έμφαση στο αντικείμενο. Σε άλλες γλώσσες πάλι, αποτελούν μία δευτερεύουσα μέθοδο εστίασης που συνυπάρχει δίπλα σε πιο συνηθισμένες· στα γερμανικά, για παράδειγμα, οι κύριες μέθοδοι είναι η επιτόπια εστίαση

¹ Οι δίπτυχες προτάσεις συνήθως μπορούν να αντικατασταθούν από απλές, αλλά δεν ισχύει πάντοτε και το αντίστροφο (Hedberg, 1990).

² Για διευκρίνιση του αναγνώστη τα συστατικά αυτά σημειώνονται στην εργασία μας με κεφαλαία γράμματα. Με αυτόν τον τρόπο αποφεύγεται και η σύγχυση των δίπτυχων δομών με μη δίπτυχες στις οποίες μία περιοριστική αναφορική πρόταση τροποποιεί τη φράση που βρίσκεται μετά το συνδετικό ρήμα· για παράδειγμα, η πρόταση στο (1) μπορεί να διαβαστεί με δύο τρόπους: α) η Mary είδε τον John, β) υπάρχει στο περικείμενο κάποιος άντρας και αυτός ο άντρας είναι ο John που είδε η Mary, και όχι κάποιος άλλος John, π.χ. ο John που είδε η Olivia (Reeve, 2012).

(«focus in situ») και η εστίαση μέσω μετακίνησης («focus movement»), με την εστίαση μέσω αποσχισμού, δηλαδή μέσω μίας δίπτυχης πρότασης, («focus clefting») να λειτουργεί συμπληρωματικά (Hartmann & Veenstra, 2013).

Αξιοσημείωτη είναι η περίπτωση της ελληνικής, που θα μας απασχολήσει στην παρούσα εργασία, καθώς παρουσιάζει διαλεκτικές διαφοροποιήσεις. Σύμφωνα με κάποιους μελετητές, οι δίπτυχες προτάσεις είναι αντιγραμματικές στην πρότυπη/κοινή ποικιλία, ενώ αποτελούν τον βασικό τρόπο συντακτικής εστίασης στην κυπριακή διάλεκτο (βλ ενδεικτικά Agouraki, 2010· Tsiplakou, 2017).

Ο Jespersen (1937, όπως αναφέρεται στο Lambrecht, 2001) κάνει μία ενδιαφέρουσα τυπολογική παρατήρηση για τις δίπτυχες προτάσεις. Οι δομές αυτές, εικάζει ο Jespersen, ίσως αποτελούν έναν τρόπο για να «χαλαρώνει» η ακαμψία που παρουσιάζουν ορισμένες γλώσσες σε σχέση με τη σειρά των προτασιακών τους όρων. Αυτός μπορεί να είναι ο λόγος για τον οποίο οι δομές αυτές είναι αρκετά συνηθισμένες σε γλώσσες όπως τα αγγλικά αλλά όχι, λόγω χάριν, σε γλώσσες όπως τα ισπανικά.

Ας επιστρέψουμε όμως στον όρο «δίπτυχη δομή» («cleft construction»), ο οποίος συναντάται στη βιβλιογραφία και με μία πιο ευρεία χρήση, καθώς πολλοί γλωσσολόγοι τον χρησιμοποιούν για να αναφερθούν σε μία οικογένεια δομών με τρία βασικά μέλη: τις δίπτυχες («*it*-clefts»), (4), τις ψευδοδίπτυχες («*wh*-clefts»), (5), και τις ανεστραμμένες ψευδοδίπτυχες προτάσεις («reverse *wh*-clefts»), (6), (De Cesare, 2014· Lambrecht, 2001):

- (4) It is CHAMPAGNE (that) I like.
«Η ΣΑΜΠΑΝΙΑ μου αρέσει.»
- (5) What I like is CHAMPAGNE.
«Αυτό που μου αρέσει είναι Η ΣΑΜΠΑΝΙΑ.»
- (6) CHAMPAGNE is what I like³.
«Η ΣΑΜΠΑΝΙΑ είναι αυτό που μου αρέσει.»

(Lambrecht, 2001)

³ Η παρουσίασή μας δεν είναι εξαντλητική. Υπάρχουν πολλά ακόμη είδη δίπτυχων προτάσεων, π.χ. *all*-clefts («All I want to drink is CHAMPAGNE» («Το μόνο που θέλω να πιω είναι ΣΑΜΠΑΝΙΑ»)) (Bonelli, 1992)). Για διαφορετικά είδη δίπτυχων προτάσεων στην αγγλική, βλ ενδεικτικά Calude, 2009. Για τις δίπτυχες προτάσεις διαγλωσσικά, βλ ενδεικτικά Luo, 2009.

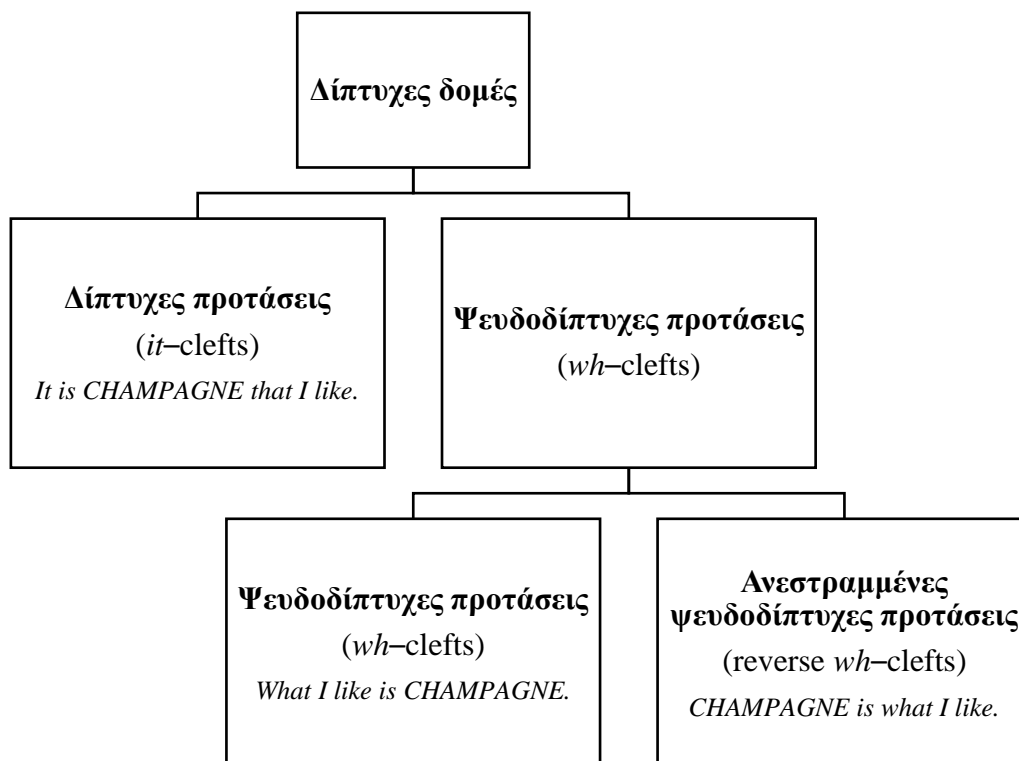
Παρά τις διαφορές τους οι παραπάνω δομές συχνά λογίζονται ως δίπτυχες λόγω των κοινών τυπικών και σημασιακών ιδιοτήτων τους. Καταρχάς, και οι τρεις αποτελούν σύνθετες δομές που έχουν ως βάση μία απλή, εν προκειμένω την (7):

- (7) I like CHAMPAGNE.
«Μου αρέσει Η ΣΑΜΠΑΝΙΑ.»

(Lambrecht, 2001)

Δεύτερον, και οι τρεις παρέχουν εμφατικά την τιμή μίας μεταβλητής. Ας συγκρίνουμε ενδεικτικά τις προτάσεις στο (4) και το (5). Στις ψευδοδίπτυχες προτάσεις, όπως αυτή στο (5), το συστατικό που βρίσκεται πριν το συνδετικό ρήμα («What I like») διαθέτει μία κενή ή μεταβλητή θέση και το συστατικό που βρίσκεται μετά το συνδετικό ρήμα («CHAMPAGNE») παρέχει την τιμή της. Κάτι παρόμοιο παρατηρούμε και στις δίπτυχες, όπως αυτή στο (4), όπου η εξαρτημένη αναφορική περιέχει ένα κενό που καλύπτεται από το αποσχισμένο συστατικό (Birner & Ward, 2009· Den Dikken, 2017· Higgins, 2015).

Η παραδοσιακή ταξινόμηση των δίπτυχων δομών δίνεται σχηματικά παρακάτω.

Διάγραμμα 1. Κλασική ταξινόμηση δίπτυχων δομών (προσαρμογή από De Cesare, 2014)

Στην παρούσα εργασία θα μας απασχολήσει μόνο το πρώτο είδος δίπτυχων προτάσεων. Ωστόσο, ο όρος «*it*-cleft» είναι παραπλανητικός, όταν χρησιμοποιείται για γλώσσες κενού υποκειμένου («*pro*-drop»), όπως είναι η ελληνική, καθώς στις γλώσσες αυτές οι δίπτυχες προτάσεις δεν εισάγονται με κανενός είδους αντωνυμία, με αποτέλεσμα το αποσχισμένο συστατικό να δίνει συχνά την εντύπωση ότι είναι το υποκείμενο της πρότασης (De Cesare, 2014· Lambrecht, 2001).

Η αγγλοκεντρική θεώρηση των δίπτυχων προτάσεων δημιουργεί πληθώρα προβλημάτων στην περιγραφή τους σε άλλες γλώσσες. Για αυτόν τον λόγο οι μελετητές συχνά προτείνουν εναλλακτικές ταξινομήσεις, οι οποίες είναι πιο οικονομικές, πιο εύκολα εφαρμόσιμες διαγλωσσικά και δεν υποδηλώνουν κάποια ιεραρχία ανάμεσα στα επιμέρους είδη, όπως κάνουν οι όροι «δίπτυχη» και «ψευδοδίπτυχη». Μία τέτοια ταξινόμηση είναι και αυτή της De Cesare (2014), η οποία γίνεται με βάση τη θέση του αποσχισμένου συστατικού στη συντακτική δομή, (8):

- (8) α. αποσχισμένο συστατικό σε αρχική θέση
- β. αποσχισμένο συστατικό σε μεσαία θέση
- γ. αποσχισμένο συστατικό σε τελική θέση

Η νέα ταξινόμηση των δίπτυχων δομών δίνεται σχηματικά παρακάτω.

Διάγραμμα 2. Νέα ταξινόμηση δίπτυχων δομών (προσαρμογή από De Cesare, 2014)

2.2 Δίπτυχες προτάσεις: ζητήματα ερμηνείας

Έχοντας σχηματίσει μία πρώτη εικόνα σχετικά με το ποιες δομές λογίζονται ως δίπτυχες, σε αυτή την ενότητα ο αναγνώστης θα πληροφορηθεί για τη λειτουργία που αυτές επιτελούν στο πλαίσιο της ανθρώπινης επικοινωνίας. Θα ξεκινήσουμε από το πώς οργανώνεται η πληροφορία στις δομές αυτές (υποενότητα 2.2.1), θα περάσουμε στα είδη εστίασης που δηλώνουν (υποενότητα 2.2.2), θα συνεχίσουμε με τις προϋποθέσεις που τις συνοδεύουν (υποενότητα 2.2.3) και θα κλείσουμε με τη σχέση τους με άλλες δομές που περιλαμβάνουν συνδεδετικά ρήματα (υποενότητα 2.2.4).

2.2.1 Δίπτυχες προτάσεις και πληροφοριακή δομή

Όπως αναφέραμε και στην προηγούμενη ενότητα, οι δίπτυχες προτάσεις επιλέγονται από τους ομιλητές, όταν θέλουν να δώσουν έμφαση σε κάποιον προτασιακό όρο. Οι προτάσεις αυτές αποτελούν μία από τις τρεις βασικές στρατηγικές εστίασης διαγλωσσικά, με τις άλλες δύο να είναι η εστίαση με μετακίνηση και η εστίαση *in situ*. Η κάθε γλώσσα κάνει συχνά διαθέσιμες στους ομιλητές τις δύο από τις τρεις (Grohmann, 2009).

Για να κατανοήσουμε καλύτερα την έννοια της εστίασης, η οποία είναι κεντρική στη συζήτησή μας, θα πρέπει να αναφερθούμε σε μία άλλη έννοια, αυτή της πληροφοριακής δομής. Η πληροφοριακή δομή ή δομή πληροφορίας («*information structure*») αφορά τον τρόπο με τον οποίο το μήνυμα του ομιλητή κατανέμεται στην πρόταση (Halliday, 1967).

Γενικά, οι προτάσεις αποτελούνται από δύο μέρη, το θέμα και το σχόλιο. Το θέμα της πρότασης είναι το στοιχείο για το οποίο γίνεται λόγος, αποτελεί δηλαδή τη γνωστή πληροφορία. Το σχόλιο είναι η νέα πληροφορία για το θέμα. Το βασικότερο μέρος του σχολίου, το οποίο αποτελεί και το επιτονικό κέντρο του εκφωνήματος, ονομάζεται εστία (Chomsky, 1971· Holton, Mackridge & Philippaki-Warburton, 2016)⁴.

Ακολουθούν οι κλασικοί ορισμοί της Gundel (1988) για το θέμα και το σχόλιο μίας πρότασης, (9):

⁴ Η παρουσίασή μας δεν είναι επ' ουδενί λεπτομερής. Ωστόσο, άλλα είδη προτάσεων, π.χ. προτάσεις οι οποίες στην ολότητά τους εκφράζουν μία νέα πληροφορία (προτάσεις «*all-comment*») δεν θα μας απασχολήσουν σε αυτή την εργασία.

- (9) α. Θέμα: μία οντότητα Ο είναι το θέμα της πρότασης Π, ανν κατά την εκφώνηση της Π ο ομιλητής έχει πρόθεση να αυξήσει τη γνώση του αποδέκτη, να ζητήσει πληροφορίες ή με κάποιον τρόπο να κάνει τον αποδέκτη να δράσει σε σχέση με την Ο.
- β. Σχόλιο: η κατηγορία Κ είναι το σχόλιο της πρότασης Π, ανν κατά την εκφώνηση της Π ο ομιλητής έχει πρόθεση η Κ να αξιολογηθεί σε σχέση με το θέμα.

(μετάφραση από Gundel, 1988, σ. 210)

Η Gundel προτείνει δύο αρχές για τη σειρά εμφάνισης του θέματος σε σχέση με το σχόλιο· οι αρχές αυτές είναι ανεξάρτητες και συχνά αντικρουόμενες μεταξύ τους:

- (10) α. Αρχή «Παλιό πριν νέο» («Given Before New Principle»)
Δήλωσε την παλιά πληροφορία πριν τη νέα.
- β. Αρχή «Πρώτα το σημαντικό» («First Things First Principle»)
Δήλωσε τη σημαντικότερη πληροφορία πρώτη.

(μετάφραση από Gundel, 1988, σ. 229)

Η οργάνωση της πληροφορίας στις δίπτυχες προτάσεις είναι ξεκάθαρη· για παράδειγμα, η πληροφοριακή δομή της (4) («It is CHAMPAGNE that I like») είναι η εξής:

- (11) α. προϋπόθεση («presupposition»): I like X
β. εστία («focus»): CHAMPAGNE

(Birner & Ward, 2009)

Οι δίπτυχες προτάσεις χωρίζονται σε δύο βασικές κατηγορίες, ανάλογα με το ποιο συστατικό εκφράζει κάθε φορά το σχόλιο (Hedberg, 1990· Prince, 1978). Στην πρώτη κατηγορία, η οποία θα μας απασχολήσει και στην παρούσα εργασία, ανήκουν δίπτυχες όπου το σχόλιο δηλώνεται από το αποσχισμένο συστατικό, το οποίο σε αυτή την περίπτωση φέρει και τον κύριο τόνο της πρότασης, (12):

- (12) JM: I want to ask this question: Why is this agreement so bad? I ask you.
JG: Because our whole intention was to bring some form of democracy there; our intention was to make the Sandinistas cry uncle. It is the CONTRAS who have cried uncle.

«JM: Θέλω να κάνω την εξής ερώτηση: Γιατί είναι τόσο κακή αυτή η συμφωνία; Σε ρωτάω.

JG: Επειδή η πρόθεσή μας ήταν να εγκαθιδρύσουμε εκεί μία μορφή δημοκρατίας; η πρόθεσή μας ήταν να κάνουμε τους Σαντινίστας να παραδεχτούν ήττα. [Τελικά] ΟΙ ΚΟΝΤΡΑΣ παραδέχτηκαν ήττα.»

(McLaughlin Group, 25/03/88, όπως αναφέρεται στο Hedberg, 1990)

Στη δεύτερη κατηγορία ανήκουν δίπτυχες όπου το σχόλιο δηλώνεται από την αναφορική, η οποία εδώ φέρει και τον κύριο τόνο της πρότασης, (13):

- (13) And of course, we've only got his version of the niece and the nurse—and he obviously had what the Scotch call ta'en a scunner at the nurse. We mustn't lose sight of her, by the way. She was the last person to be with the old lady before her death, and it was she who ADMINISTERED THAT INJECTION.

«Και φυσικά, έχουμε μόνο τη δική του εκδοχή για την ανιψιά και τη νοσοκόμα—και αυτός προφανώς δεν χώνευε καθόλου, που λένε και οι Σκωτσέζοι, τη νοσοκόμα. Παρεμπιπτόντως, δεν πρέπει να τη χάσουμε από τα μάτια μας. Ήταν η τελευταία που είδε την ηλικιωμένη γυναίκα προτού πεθάνει, και αυτή ΕΚΑΝΕ ΤΗΝ ΕΝΕΣΗ.»

(Sayers, 1927, «Unnatural Death», όπως αναφέρεται στο Hedberg, 1990)

2.2.2 Δίπτυχες προτάσεις και είδη εστίασης

Οι δίπτυχες προτάσεις κατηγοριοποιούνται επίσης με βάση το είδος της εστίασης που εκφράζουν. Μία ερευνήτρια που επιμένει αρκετά στη διάκριση μεταξύ των δύο ειδών εστίασης, την εστίαση ταυτοποίησης/αντίθεσης και την εστίαση πληροφορίας, είναι η Kiss (1998), η οποία τονίζει ότι τα δύο είδη δεν πρέπει να συγχέονται, καθώς διαφέρουν αρκετά μεταξύ τους, τόσο σημασιολογικά όσο και συντακτικά⁵.

Η Kiss (1998) ορίζει την εστίαση ταυτοποίησης ως εξής:

⁵ Η εν λόγω διάκριση δεν είναι καινούρια. Ο αναγνώστης μπορεί να τη βρει στη βιβλιογραφία με πολλούς όρους («identificational vs information focus», «contrastive vs presentational focus», «wide vs narrow focus»). Για τις διαφορές μεταξύ των δύο ειδών εστίασης, βλ Kiss (1998). Για αδυναμίες της προσέγγισής της για τα ελληνικά, βλ Lekakou (2000).

- (14) Η λειτουργία της εστίασης ταυτοποίησης («*identificational focus*»): η εστίαση ταυτοποίησης αντιπροσωπεύει ένα υποσύνολο του συνόλου των στοιχείων που δίνονται στο περικείμενο ή σε μία περίπτωση για τα οποία η πρόταση μπορεί να ισχύει· αποτελεί το εξαντλητικό υποσύνολο αυτού του συνόλου για το οποίο η πρόταση πράγματι ισχύει.

(μετάφραση από Kiss, 1998, σ. 245)

Η αντίθεση μπορεί να είναι ρητή, όπως στο (15), ή υπόρρητη, όπως στο (16).

- (15) Singularity, it was a very small thing. But maybe it's THE SMALL THINGS, not the big ones, that are most important.

«Η μοναδικότητα ήταν πολύ μικρό πράγμα. Αλλά ίσως ΤΑ ΜΙΚΡΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ, όχι τα μεγάλα, είναι τα πιο σημαντικά.»

(independent.co.uk, 22/01/2015, όπως αναφέρεται στο Garassino, 2016)

- (16) Barroso says that it is only THE INSTITUTIONS OF THE EU AS A WHOLE that can protect what he called the 'integrity of the single market'.

«Ο Barroso λέει ότι μόνο ΟΙ ΘΕΣΜΟΙ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΩΣ ΣΥΝΟΛΟ μπορούν να προστατεύσουν αυτό που αποκάλεσε 'ακεραιότητα της ενιαίας αγοράς'.»

(theguardian.com, 11/11/2011, όπως αναφέρεται στο Garassino, 2016)

Αν, ωστόσο, η πρόταση εκφράζει απλώς μία νέα πληροφορία, χωρίς εξαντλητική ταυτοποίηση, τότε έχουμε να κάνουμε με το δεύτερο είδος εστίασης, αυτό που η Kiss ονομάζει εστίαση πληροφορίας («*information focus*»).

Η διαφορά μεταξύ των δύο ειδών εστίασης φαίνεται στα παρακάτω παραδείγματα:

- (17) Εστίαση πληροφορίας

What did Mary buy?

«Τι αγόρασε η Mary;»

Mary bought a HOUSE.

«Η Mary αγόρασε ΣΠΙΤΙ.»

(18) Εστίαση αντίθεσης

So, is it a house that Mary bought?

«Σπίτι αγόρασε η Mary;»

No, it's a CAR that Mary bought.

«Όχι, ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΟ αγόρασε η Mary.»

(Georgiafentis, 2009)

Η παραδοσιακή –και κάπως αγγλοκεντρική– άποψη περί λειτουργίας δίπτυχων προτάσεων, την οποία ακολουθούμε και εμείς στην εργασία μας, είναι αυτή που θέλει το αποσχισμένο συστατικό να δηλώνει αντίθεση. Όπως μας πληροφορεί η Hedberg (1990, σ. 124), δεν είναι λίγοι οι μελετητές που έχουν υπογραμμίσει τη συγκεκριμένη ιδιότητα των δομών αυτών:

(19) α. Ο διαχωρισμός μίας πρότασης μέσω του «it is» εξυπηρετεί στην απομόνωση ενός συγκεκριμένου στοιχείου της πρότασης και πολύ συχνά [...] στη δήλωση αντίθεσης.

(μετάφραση από Jespersen, 1949)

β. Ένας άλλος τρόπος με τον οποίο μπορεί να δηλωθεί αντίθεση είναι με τη χρήση της επονομαζόμενης δίπτυχης πρότασης.

(μετάφραση από Chafe, 1976)

γ. Μία δίπτυχη πρόταση πρέπει να ερμηνευτεί ως δομή αντιθετικής εστίασης.

(μετάφραση από Rochemont, 1986)

Τα πράγματα, λοιπόν, φαίνονται σχετικά απλά: χρησιμοποιούμε δίπτυχες προτάσεις, όταν θέλουμε να φέρουμε σε αντιδιαστολή δύο όρους. Πώς όμως μπορούμε να ορίσουμε την έννοια της αντίθεσης με τρόπο που να μην είναι αυθαίρετος; Πώς μπορούμε να διακρίνουμε ένα αντιθετικό από ένα μη αντιθετικό εκφώνημα; Ο Bolinger (1961) υποστηρίζει ότι η διάκριση ανάμεσα σε μία νέα και μία αντιθετική πληροφορία είναι μάλλον ποσοτική παρά ποιοτική:

(20) Με μία ευρεία έννοια κάθε σημασιολογική κορυφή είναι αντιθετική. Προφανώς στην πρόταση «Ας πάμε για πικνίκ», όταν αυτή εκφέρεται ξαφνικά και όχι εντός ενός συγκεκριμένου πλαισίου, δεν υπάρχει ξεκάθαρη αντίθεση με ένα επίσημο δείπνο, αλλά υπάρχει αντίθεση μεταξύ του πικνίκ και κάποιας άλλης δραστηριότητας που θα μπορούσε να κάνει η ομάδα. Όσο οι

εναλλακτικές περιορίζονται, πλησιάζουμε σε αυτό που θεωρούμε αντιθετικό τόνο.

(μετάφραση από Bolinger, 1961, σ. 87)

Παρά τα όσα αναφέραμε παραπάνω, είναι σημαντικό να θυμόμαστε ότι οι δίπτυχες προτάσεις επιτελούν διαφορετικές λειτουργίες σε κάθε γλώσσα. Έτσι, στα αγγλικά το αποσχισμένο συστατικό είναι πράγματι αντιθετικά εστιασμένο σε πληθώρα περιπτώσεων, με αποτέλεσμα οι ομιλητές της αγγλικής να χρησιμοποιούν δίπτυχες δομές για να διορθώσουν τον συνομιλητή τους. Στα ιταλικά, από την άλλη, το αποσχισμένο συστατικό συχνά αποτελεί τη γνωστή πληροφορία και η εξαρτημένη αναφορική πρόταση τη μη αντιθετικά εστιασμένη νέα, με αποτέλεσμα οι ομιλητές να χρησιμοποιούν δίπτυχες δομές για να μαρκάρουν τη συνέχιση του θέματος (Garassino, 2016).

Ενδιαφέρουσα είναι, τέλος, η άποψη των Rialland, Doetjes και Rebuschi (2002) στη μελέτη τους για τις γαλλικές δίπτυχες, όπου προτείνουν ότι οι δομές αυτές δεν χρησιμοποιούνται απαραίτητα για να δοθεί έμφαση σε ένα συγκεκριμένο συστατικό αλλά στη σχέση που έχει αυτό το συστατικό με την εξαρτημένη πρόταση.

2.2.3 Δίπτυχες προτάσεις και προϋποθέσεις

Η ερμηνεία των δίπτυχων προτάσεων συνδέεται στενά και με μία ακόμη έννοια, αυτή της προϋπόθεσης. Υπάρχουν δύο βασικά είδη προϋποθέσεων. Το πρώτο είναι η υπαρκτική προϋπόθεση ή προϋπόθεση ύπαρξης («existential presupposition»), σύμφωνα με την οποία αυτό που εκφράζει η εξαρτημένη αναφορική μίας δίπτυχης ισχύει για κάποιον· για παράδειγμα, η πρόταση στο (4) («It is CHAMPAGNE that I like») υποδηλώνει ότι υπάρχει κάτι το οποίο αρέσει στο πρόσωπο που την εκφωνεί. Η σημασιολογική αυτή ιδιότητα των δίπτυχων εξηγεί τον λόγο για τον οποίο οι γυμνοί αρνητικοί ποσοδείκτες απαγορεύονται καταρχήν από τη θέση του αποσχισμένου συστατικού:

(21) *It was NOTHING that he drank.

(Reeve, 2012)

Το δεύτερο είδος προϋπόθεσης που απαντά στις δίπτυχες προτάσεις είναι η εξαντλητικότητα («exhaustivity»), σύμφωνα με την οποία το αποσχισμένο συστατικό είναι η μοναδική οντότητα για την οποία ισχύει αυτό που εκφράζει η εξαρτημένη αναφορική⁶.

Μία ένδειξη ότι οι δίπτυχες προτάσεις ερμηνεύονται εξαντλητικά αποτελεί το γεγονός ότι τα μόρια «also» και «even», τα οποία είναι από τη φύση τους ασυμβίβαστα με την έννοια της εξαντλητικότητας, δεν συνηθίζουν να συνοδεύουν το αποσχισμένο συστατικό (Kiss, 1998· Percus, 1997· Reeve, 2012):

(22) It was ??also/*even THE SHERRY that John drank.

(Reeve, 2012)

Σε αντίθεση με την προϋπόθεση της ύπαρξης, η προϋπόθεση της εξαντλητικότητας δεν φαίνεται να είναι μία απαραίτητη σημασιολογική ιδιότητα των δίπτυχων δομών της αγγλικής (Hartmann & Veenstra, 2013). Αυτό γίνεται εμφανές από τα παρακάτω παραδείγματα, τα οποία χάρη στο κατάλληλο περικείμενό τους αποτελούν αποδεκτά εκφωνήματα:

(23) α. Moreover, it is ALSO OUT OF RESPECT FOR YOUR ELECTORATE that, as President–in–Office of the Council, I do not wish to set myself up as a judge.

«Επιπλέον, ΚΑΙ ΑΠΟ ΣΕΒΑΣΜΟ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΚΛΟΓΙΚΟ ΣΩΜΑ, ως Πρόεδρος του Συμβουλίου, δεν επιθυμώ να λάβω το αξίωμα του δικαστή.»

(EUROPARL, όπως αναφέρεται στο Hartmann & Veenstra, 2013)

β. It is EVERY CHILD that got frightened, not just the girls.

«ΚΑΘΕ ΠΑΙΔΙ φοβήθηκε, όχι μόνο τα κορίτσια.»

(Wedgwood, Pethó & Cann, 2006)⁷

Οι προϋποθέσεις της ύπαρξης και της εξαντλητικότητας δεν φαίνεται να είναι απαραίτητες ιδιότητες των δίπτυχων δομών διαγλωσσικά: για παράδειγμα, στις κυπριακές δίπτυχες οι εν

⁶ Για τεστ εξαντλητικότητας, βλ Szabolcsi (1981).

⁷ Αξιοσημείωτη είναι και η τάση των παιδιών να μην ερμηνεύουν εξαντλητικά τις δίπτυχες δομές (Heizmann, 2012).

λόγω ιδιότητες είναι προαιρετικές (Agouraki, 2010· Leivada, Papadopoulou & Pavlou, 2013). Παρόλα αυτά, το γεγονός ότι τυχόν απουσία τους μπορεί να οδηγήσει τους μελετητές σε αμφισβήτηση του status μίας δομής ως δίπτυχης (βλ Leivada κ.α., 2013) καταδεικνύει τον κεντρικό ρόλο που παίζουν στην ερμηνεία τους.

2.2.4 Οι δίπτυχες προτάσεις ως χαρακτηριστικές δομές

Οι ερμηνευτικές ιδιότητες των δίπτυχων προτάσεων, μερικές από τις οποίες αναφέραμε παραπάνω (σταθερότητα και διαφάνεια πληροφοριακής δομής και προϋποθέσεις ύπαρξης και εξαντλητικότητας), στηρίζουν την άποψη που θέλει τις δίπτυχες προτάσεις να είναι ένα είδος χαρακτηριστικής δομής (Den Dikken, 2017· Higgins, 2015).

Ο Higgins (2015) διαχωρίζει τις δομές με συνδετικό ρήμα σε δύο μεγάλες κατηγορίες, τις κατηγορηματικές («predicational») και τις χαρακτηριστικές («specificational»), ανάλογα με το πώς αυτές ερμηνεύονται. Η διάκριση μεταξύ των δύο κατηγοριών φαίνεται εναργέστερα στις ψευδοδίπτυχες, καθώς οι δίπτυχες συνήθως στερούνται της πρώτης ερμηνείας.

Γενικά, οι ψευδοδίπτυχες προτάσεις μπορούν να διαβαστούν/ερμηνευτούν με δύο τρόπους. Ας δούμε το παράδειγμα που ακολουθεί.

- (24) What John is is silly.
«Αυτό που είναι ο John είναι ανόητο.»
«Ο John είναι ανόητος.»

(Higgins, 2015)

Στην κατηγορηματική ερμηνεία το υποκείμενο της πρότασης μπορεί να αναφέρεται σε κάποιο επάγγελμα που ασκεί ο John και η πρόταση μάς πληροφορεί ότι αυτό είναι χαζό· η πρόταση δηλαδή δεν λέει τίποτε για τον ίδιο τον άντρα αλλά για κάτι που αυτός είναι: ο άντρας είναι X και το να είναι κανείς X είναι χαζό.

Αντίθετα, στη χαρακτηριστική ερμηνεία η ιδιότητα της ανοησίας αποδίδεται άμεσα στον John· με απλά λόγια, η πρόταση δηλώνει ότι ο John είναι ανόητος. Η ανάγνωση αυτή λειτουργεί σαν λίστα, όπως φαίνεται στο (25):

- (25) John is the following: silly.
«Ο John είναι τα εξής: ανόητος.»

Οι δύο τρόποι ανάγνωσης που προτείνει ο Higgins για τις αγγλικές ψευδοδίπτυχες δεν βρίσκουν εφαρμογή διαγλωσσικά, καθώς σε μερικές γλώσσες οι δομές αυτές φαίνεται να έχουν μόνο μία ανάγνωση· για παράδειγμα, στα ελληνικά είναι διαθέσιμη μόνο η κατηγορηματική (Iatridou & Varlokosta, 1998)⁹.

Οι δίπτυχες προτάσεις είναι κατά κύριο λόγο χαρακτηριστικές, αφού συνήθως χαρακτηρίζουν μία μεταβλητή, δηλαδή παρέχουν την τιμή της, είτε σε ένα υποκείμενο συντακτικό επίπεδο (Akmajian, 1970· Percus, 1997) είτε στην αντιστοίχιση σύνταξης–σημασιολογίας (Hedberg, 1990· Reeve, 2012). Παρόλα αυτά, υπάρχουν δίπτυχες που ερμηνεύονται κατηγορηματικά, όπως αυτές με αποσχισμένο συστατικό της μορφής [Άρθρο Επίθετο Όνομα] (Ball 1977, 1978, όπως αναφέρονται στο Hedberg, 1990). Στο (26) σημειώνουμε μερικά παραδείγματα.

- (26) α. Gee, it's a nice dress you're wearing.
«Πω πω, τι ωραίο που είναι το φόρεμα που φοράς.»
- β. It sure is a fast car you drive.
«Τι γρήγορο που είναι το αυτοκίνητο που οδηγείς.»
- γ. It's a subtle distinction you're making.
«Τι λεπτή που είναι η διάκριση που κάνεις.»
- δ. It was a simple and uneventful life that Schubert lived.
«Τι απλή και αδιάφορη που ήταν η ζωή του Schubert.»

(NY Times, 19/03/78, όπως αναφέρεται στο Hedberg, 1990)¹⁰

⁸ Δεν είναι όλες οι ψευδοδίπτυχες προτάσεις αμφίσημες· κάποιες κλίνουν προς μία ερμηνεία, π.χ. η πρόταση «What John is is worthwhile» («Αυτό που κάνει ο John είναι αξιόλογο») είναι μάλλον κατηγορηματική, ενώ η πρόταση «What John is is proud» («Ο John είναι περήφανος») είναι μάλλον χαρακτηριστική (Higgins, 2015).

⁹ Η έλλειψη της μίας ανάγνωσης οφείλεται στα συγκεκριμένα λεξικά στοιχεία που χρησιμοποιούν οι γλώσσες για να σχηματίσουν ψευδοδίπτυχες δομές. Υπάρχουν δύο τρόποι για τον σχηματισμό ψευδοδίπτυχων δομών στα ελληνικά· δίνουμε από ένα παράδειγμα για τον καθένα: «Ο,τι κάνει είναι χαζό» και «Αυτό που κάνει είναι χαζό» (Iatridou & Varlokosta, 1998).

¹⁰ Τέτοιες δομές παραφράζονται καλύτερα ως απλές κατηγορηματικές συνδετικές προτάσεις, παρά τοποθετώντας το αποσχισμένο συστατικό στο κενό της αναφορικής. Για παράδειγμα, η πρόταση «It was an odd televised ceremony that I watched from my living room, and a touching one [...]» (Goodman, 1985, όπως αναφέρεται στο Hedberg, 1990) παραφράζεται καλύτερα από την πρόταση «The televised ceremony that I watched from my living room was an odd one, and a touching one» («Η τελετή που παρακολούθησα σε τηλεοπτική μετάδοση από το σαλόνι μου ήταν παράξενη αλλά και συγκινητική») παρά από την πρόταση «I watched an odd televised ceremony from my living room, and a touching one» («Παρακολούθησα σε τηλεοπτική μετάδοση από το σαλόνι μου μία παράξενη τελετή, αλλά και μία συγκινητική») (Hedberg, 1990).

2.3 Δίπτυχες προτάσεις: ζητήματα σύνταξης

Η δομή των δίπτυχων προτάσεων έχει απασχολήσει αρκετά τους μελετητές, οι οποίοι έναν αιώνα αργότερα εξακολουθούν να διαφωνούν για όλα τα μεγάλα συντακτικά ζητήματα που σχετίζονται με αυτές. Σε αυτή την ενότητα θα δούμε ένα από αυτά τα ζητήματα, το οποίο σχετίζεται με το status του αντωνυμικού στοιχείου. Στην ενότητα 2.3.1 θα παρουσιάσουμε την πρώτη προσέγγιση, σύμφωνα με την οποία το στοιχείο αυτό είναι αναφορικό («referential»). Στην ενότητα 2.3.2 θα παρουσιάσουμε τη δεύτερη προσέγγιση, σύμφωνα με την οποία το ίδιο στοιχείο αναλύεται πλεοναστικά («expletive»). Άλλα σημαντικά συντακτικά ζητήματα θα συζητηθούν επίσης.¹¹

2.3.1 Η προσέγγιση του αναφορικού *it*

Ο Jespersen (1927, όπως αναφέρεται στο Lambrecht, 2001) είναι ο πρώτος που θα επιχειρήσει να περιγράψει τις δίπτυχες δομές της αγγλικής, υποστηρίζοντας ότι πρόκειται για περιοριστικές αναφορικές προτάσεις που εισάγονται με το «it is». Ο Jespersen παρατηρεί ότι το ηγούμενο, ή τουλάχιστον αυτό που μοιάζει με ηγούμενο, δεν περιορίζεται από την αναφορική· αντίθετα, η αναφορική φαίνεται να «ανήκει» στην αντωνυμία. Έτσι, αν ένας φυσικός ομιλητής της αγγλικής εκφωνήσει το (27α), εννοεί το (27β):

(27) α. It is THE WIFE that decides.

«Η ΣΥΖΥΓΟΣ αποφασίζει.»

β. THE WIFE is the deciding person.

«Η ΣΥΖΥΓΟΣ είναι το πρόσωπο που αποφασίζει.»

(Jespersen, 1927, όπως αναφέρεται στο Lambrecht, 2001)

Το ότι η αναφορική δεν περιορίζει το συστατικό που βρίσκεται μετά το συνδετικό ρήμα φαίνεται από το γεγονός, λέει ο Jespersen, ότι αυτή συχνά ακολουθεί συστατικά που είναι από μόνα τους τόσο οριστικά που δεν μπορούν να περιοριστούν άλλο:

(28) It was THE BATTLE OF WATERLOO that decided the fate of Europe.

«Η ΜΑΧΗ ΤΟΥ ΒΑΤΕΡΛΟ έκρινε τη μοίρα της Ευρώπης.»

(Jespersen, 1927, όπως αναφέρεται στο Lambrecht, 2001)

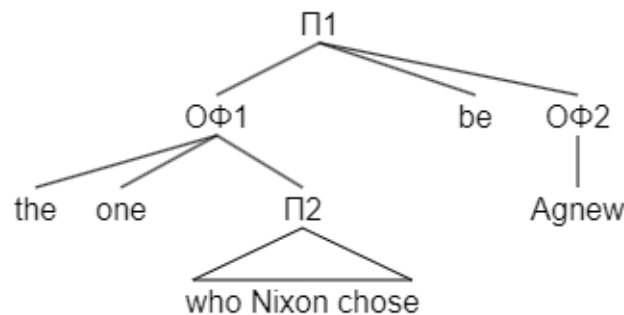
¹¹ Στόχος της ενότητας είναι η ανάδειξη της πολυπλοκότητας των συντακτικών ζητημάτων που σχετίζονται με τις δίπτυχες προτάσεις παρά η τοποθέτηση της ερευνήτριας πάνω σε αυτά.

Από τον Jespersen θα ξεκινήσει η ιδέα της εξωθέτησης («extraposition»), την οποία θα αναπτύξουν αργότερα, μεταξύ άλλων, ο Akmajian (1970) και ο Percus (1997). Η προσέγγιση της εξωθέτησης είναι η μία από τις δύο βασικές προσεγγίσεις που ακολουθούν οι γλωσσολόγοι για την εξήγηση των δίπτυχων δομών. Σύμφωνα με τη συγκεκριμένη ανάλυση, οι δίπτυχες προτάσεις, όπως αυτή στο (29α), προέρχονται συντακτικά από αντίστοιχες ψευδοδίπτυχες, όπως αυτή στο (29β):

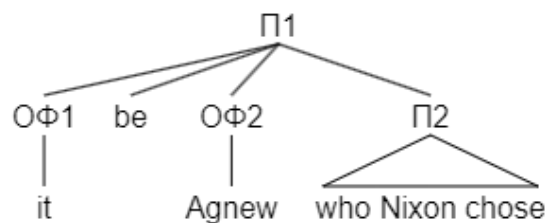
- (29) α. It was AGNEW who Nixon chose.
 «ΤΟΝ AGNEW επέλεξε ο Nixon.»
- β. The one who Nixon chose was AGNEW.
 «Αυτός που επέλεξε ο Nixon ήταν ο AGNEW.»
- γ. Who Nixon chose was AGNEW.
 «Που επέλεξε ο Nixon ήταν ο AGNEW.»

(Akmajian, 1970)

- (30) α.

- β.

(προσαρμογή από Akmajian, 1970, σ. 149)

Οι προτάσεις αυτές έχουν το ίδιο, ή τέλος πάντων παρόμοιο, νόημα, απαντούν στις ίδιες ερωτήσεις και γενικά μπορούν να εναλλάσσονται ελεύθερα στον λόγο χωρίς να διαταράσσεται η επικοινωνία¹². Λόγω των σημασιολογικών ομοιοτήτων τους, ο Akmajian υποθέτει μία σχέση συντακτικής προέλευσης μεταξύ τους. Συγκεκριμένα, προτείνει ότι οι δίπτυχες παράγονται συντακτικά από τις ψευδοδίπτυχες μέσω ενός κανόνα εξωθέτησης («Cleft–Extraposition Rule»), ο οποίος μετακινεί την αναφορική πρόταση της ψευδοδίπτυχης («The one who Nixon chose») στο τέλος της δίπτυχης («who Nixon chose»). Μετά την εξωθέτηση της αναφορικής, η αντωνυμία «it» καταλαμβάνει τη θέση του υποκειμένου. Αν θέλουμε να γίνουμε ακόμη πιο συγκεκριμένοι, ο Akmajian προτείνει ότι βάση της (29α) δεν αποτελεί η (29β) αλλά η ακέφαλη (29γ), καθώς μόνο με αυτόν τον τρόπο δεν αλλάζει το νόημά της. Ο λόγος για τον οποίο ο Akmajian προτιμά ακέφαλες ψευδοδίπτυχες ως βάσεις φαίνεται καλύτερα στο παρακάτω παράδειγμα:

- (31) α. It was IN THE GARDEN that I found John.
«ΣΤΟΝ ΚΗΠΟ βρήκα τον John.»
- β. The place where I found John was IN THE GARDEN.
«Το μέρος όπου βρήκα τον John ήταν ΣΤΟΝ ΚΗΠΟ.»
- γ. Where I found John was IN THE GARDEN.
«Το μέρος όπου βρήκα τον John ήταν Ο ΚΗΠΟΣ.»

(Akmajian, 1970)

Ο Akmajian προτείνει την ανάλυση της εξωθέτησης, επειδή θεωρεί ότι μόνο αυτή μπορεί να εξηγήσει τις περίπλοκες τυπικές ιδιότητες των δίπτυχων προτάσεων, ιδιαίτερα εκείνες που σχετίζονται με τη συμφωνία.

- (32) α. It's ME who is responsible.
«ΕΓΩ είμαι υπεύθυνος.»
- β. It's US who are responsible.
«ΕΜΕΙΣ είμαστε υπεύθυνοι.»

(Akmajian, 1970)

Σύμφωνα με τον Akmajian, τα μοτίβα συμφωνίας των αγγλικών δίπτυχων εξηγούνται αν υποθέσουμε ότι οι προτάσεις στο (32) παράγονται από τις προτάσεις στο (33). Στην περίπτωση

¹² Για διαφορές μεταξύ δίπτυχων και ψευδοδίπτυχων προτάσεων, βλ Prince (1978).

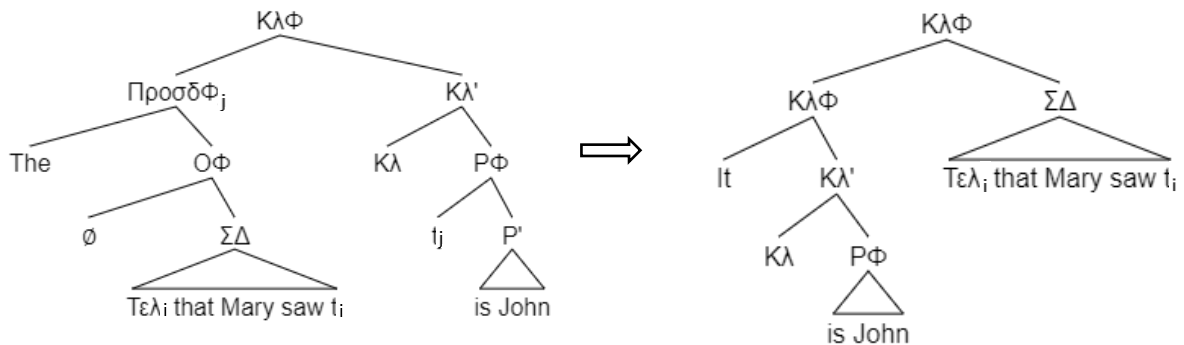
αυτή ακολουθούμε απλώς τους συνήθεις κανόνες συμφωνίας χωρίς την ανάγκη δημιουργίας νέων.

- (33) α. The one who is responsible is ME.
 «Αυτός που είναι υπεύθυνος είμαι ΕΓΩ.»
- β. The ones who are responsible are US.
 «Αυτοί που είναι υπεύθυνοι είμαστε ΕΜΕΙΣ.»

(Akmajian, 1970)

Την ανάλυση της εξωθέτησης υιοθετεί και ο Percus (1997), ο οποίος θεωρεί ότι στις δίπτυχες προτάσεις η αντωνυμία και η εξωτιθέμενη αναφορική αποτελούν μία ασυνεχή οριστική φράση προσδιοριστή (ΠροσδΦ). Έτσι, το «it», από τη στιγμή που εκφράζει το σημασιολογικό χαρακτηριστικό της οριστικότητας, δεν μπορεί να χαρακτηριστεί πλεοναστικό. Σύμφωνα με τον Percus (1997, σ. 337–338), δύο είναι οι διεργασίες για την παραγωγή μίας δίπτυχης από μία ψευδοδίπτυχη: η εξωθέτηση της αναφορικής και η εκφορά («spell-out») της αντωνυμίας.

(34)

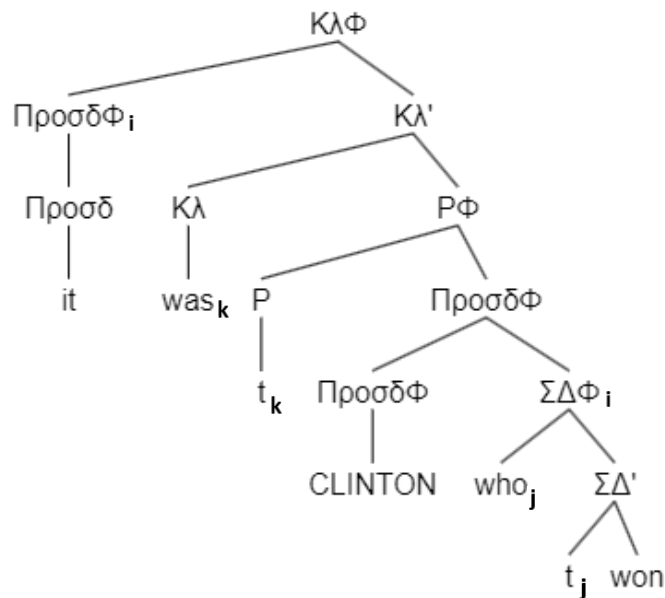

(προσαρμογή από Percus, 1997, σ. 337–338)

Η ανάλυση της εξωθέτησης των Akmajian (1970) και Percus (1997) είναι η πιο δημοφιλής από τις αναλύσεις που θέλουν το αντωνυμικό στοιχείο να είναι αναφορικό. Δεν είναι όμως η μοναδική. Ενδιαφέρουσα είναι η πρόταση των Hedberg (1990, 2000) και Reeve (2012), οι οποίοι ασπάζονται μερικώς τις απόψεις των υποστηρικτών της εξωθέτησης. Συγκεκριμένα, παρόλο που και οι δύο απορρίπτουν την κεντρική ιδέα, την ιδέα της εξωθέτησης, συμφωνούν με τους Akmajian και Percus ότι το «it» δεν μπορεί να είναι πλεοναστικό.

Σύμφωνα με τη Hedberg (2000) και τον Reeve (2012), η αντωνυμία είναι αναφορική και λειτουργεί μαζί με την εγκιβωτισμένη πρόταση ως μία ασυνεχής οριστική περιγραφή. Σε αυτή την περιγραφή η αντωνυμία παίζει ρόλο ανάλογο με εκείνο του οριστικού άρθρου, χωρίς όμως να συνδέεται με την αναφορική σε κάποιο υποκείμενο συντακτικό επίπεδο. Αντίθετα, η αναφορική προσαρτάται στο αποσχισμένο συστατικό και συμπεριφέρεται σαν δικός του τροποποιητής. Με λίγα λόγια, η σχέση της αναφορικής με την αντωνυμία είναι σημασιολογική–ερμηνευτική αλλά όχι και συντακτική.

(35)

(προσαρμογή από Hedberg, 2000, σ. 913)

Ένα πρώτο επιχείρημα υπέρ της αναφορικής φύσης της αντωνυμίας αποτελεί η δυνατότητά της να αντικαθίσταται από δεικτικές αντωνυμίες.

- (36) α. It/this/that was JOHN that I saw.
 «TON JOHN είδα.»
- β. It/*this/*that seems to me that you're wrong.
 «Μου φαίνεται ότι κάνεις λάθος.»
- γ. It/*this/*that is snowing.
 «Χιονίζει.»
- δ. It/*this/*that was clear that we were wrong.

«Ήταν ξεκάθαρο ότι είχαμε άδικο.»

(Reeve, 2012)

Ένα δεύτερο επιχείρημα προέρχεται από γλώσσες που διαθέτουν πλεοναστικές αντωνυμίες και δεν τις χρησιμοποιούν στις δίπτυχες δομές: παραδείγματος χάριν, η γαλλική κάνει χρήση της δεικτικής αντωνυμίας «ce» αντί της πλεοναστικής «il».

(37) *Au final, c'est SARKOZY qui fait le projet de 2012.*

Στο τέλος αυτό είναι ΣΑΡΚΟΖΙ ο οποίος έκανε το πρότζεκτ του 2012.

«Τελικά Ο ΣΑΡΚΟΖΙ έκανε το πρότζεκτ του 2012.»

(Le Figaro, 12/01/2011, όπως αναφέρεται στο Hartmann & Veenstra, 2013)

2.3.2 Η προσέγγιση του πλεοναστικού *it*

Η δεύτερη ανάλυση των δίπτυχων προτάσεων θα ξεκινήσει πάλι από τον Jespersen (1937, όπως αναφέρεται στο Hartmann & Veenstra, 2013), ο οποίος θα αναθεωρήσει τις προηγούμενες απόψεις του και θα υποστηρίξει ότι η αντωνυμία είναι πλεοναστική, ότι η αναφορική πρόταση είναι παρενθετική και ότι η αποσχισμένη φράση και η αναφορική, που συνδέονται μέσω συνένδειξης, δεν αποτελούν από κοινού ένα συστατικό, αλλά είναι το υποκείμενο και το κατηγορήμα του συνδετικού ρήματος, αντίστοιχα.

Ο Jespersen (1937, όπως αναφέρεται στο Lambrecht, 2001) αναθεωρεί τις απόψεις του βασιζόμενος στα εξής χαρακτηριστικά των δίπτυχων δομών: πρώτον, στη γειννίαση αποσχισμένης φράσης και εγκιβωτισμένης πρότασης· δεύτερον, στην απουσία παύσης μεταξύ των δύο· τρίτον, στην απουσία κόμματος μεταξύ των δύο· τέταρτον, στην απουσία αντωνυμικού στοιχείου σε γλώσσες pro-drop¹³. πέμπτον, στην αδυναμία του αντωνυμικού στοιχείου να φέρει δυναμικό τόνο κ.α.

Ο Jespersen θεωρεί την ακολουθία «it is» ως ένα είδος εξωθέτησης και αντιμετωπίζει την υπόλοιπη πρόταση όπως αν αυτή απουσίαζε.

(38) [It is] THE WIFE [that] decides.

«Η ΣΥΖΥΓΟΣ αποφασίζει.»

¹³ Το επιχείρημα του Jespersen κατά της προηγούμενης άποψής του ότι σε γλώσσες όπως τα ιταλικά απουσιάζει η αντωνυμία δεν είναι τόσο σημαντικό για έναν μετασχηματιστικό γλωσσολόγο, ο οποίος θα επέτρεπε την παρουσία μίας υποκείμενης αντωνυμίας που θα λειτουργούσε ως κεφαλή της αναφορικής (Halvorsen, 1978, όπως αναφέρεται στο Hedberg, 1990).

Στο (38) το «THE WIFE» είναι το υποκείμενο της πρότασης, ενώ η ακολουθία «It is» είναι το ελάχιστον υποκείμενο («lesser subject») και το ελάχιστον ρήμα («lesser verb»), αντίστοιχα.

Οι υποστηρικτές της δεύτερης προσέγγισης θεωρούν ότι στις δίπτυχες προτάσεις το υποκείμενο της κύριας είναι ένα πλεοναστικό αντωνυμικό στοιχείο, όπως το αγγλικό «it», ή, σε γλώσσες pro-drop, όπως η ιταλική, η ισπανική και η κυπριακή, ένα κλιτικό μόρφημα. Ο Lambrecht (2001) ονομάζει το αντωνυμικό αυτό στοιχείο κενό (πλεοναστικό) εννοώντας ότι δεν συμβάλλει στην ερμηνεία της πρότασης και επισημαίνει ότι το συνδετικό ρήμα πρέπει επίσης να είναι σημασιολογικά κενό προκειμένου μία διπροτασιακή δομή να εκφράζει μία απλή λογική πρόταση. Και από τη στιγμή που το συνδετικό ρήμα στερείται περιεχομένου και άρα δεν αναθέτει θεματικούς (θ-) ρόλους στα ορίσματά του, το αποσχισμένο συστατικό θα πάρει θ-ρόλο με έμμεσο τρόπο, από την εγκιβωτισμένη πρόταση μέσω συνένδειξης (ανάθεση θ-ρόλου από απόσταση)¹⁴.

Αν όμως η αντωνυμία και το συνδετικό ρήμα είναι σημασιολογικά κενά συστατικά και η αποσχισμένη φράση λαμβάνει θ-ρόλο από την αναφορική, είναι λογικό να αναρωτηθεί ο αναγνώστης σχετικά με το τι είναι αυτό που κάνει η κύρια πρόταση, ποια είναι η συμβολή της. Για να εξηγήσει τη βασική ιδιότητα των δίπτυχων δομών, δηλαδή την έκφραση μίας λογικής πρότασης με διπροτασιακή σύνταξη, ο Lambrecht διαχωρίζει τη λειτουργία της εξαρτημένης από αυτή της κύριας: η εξαρτημένη αποδίδει έναν σημασιολογικό ρόλο στο κοινό όρισμα ενώ η κύρια έναν πραγματολογικό. Ο πραγματολογικός αυτός ρόλος δεν είναι άλλος από την εστίαση, την οποία αναθέτουν στο αποσχισμένο συστατικό η αντωνυμία και το συνδετικό ρήμα, λειτουργώντας έτσι ως ένα είδος δείκτη εστίασης. Όσον αφορά το αποσχισμένο συστατικό τώρα, σε αντίθεση με τον Jespersen, ο Lambrecht υποστηρίζει ότι πρόκειται για κατηγορημα και όχι για υποκείμενο.

Μιας και θίξαμε το ζήτημα του status της αντωνυμίας, ας μας επιτραπεί μία σύντομη αναφορά και σε αυτό της εξαρτημένης πρότασης. Μία δημοφιλής άποψη θέλει όλες τις αναφορικές προτάσεις να είναι εξ ορισμού περιοριστικές. Αναφορικές προτάσεις που δεν είναι περιοριστικές, όπως αυτές των δίπτυχων δομών, θεωρούνται από πολλούς μη τυπικές αναφορικές¹⁵. Ωστόσο, ο Lambrecht υποστηρίζει ότι η διάκριση μεταξύ περιοριστικών και μη

¹⁴ Μία παρόμοια ανάλυση μπορεί να προταθεί και για τις ψευδοδίπτυχες: όπως το «it» στις δίπτυχες, έτσι και το «the one» στις ψευδοδίπτυχες αποτελεί μάλλον ένα σημασιολογικά κενό στοιχείο παρά ένα όρισμα (Lambrecht, 2001).

¹⁵ Για παράδειγμα, ο McCawley (1981) διαχωρίζει τις περιοριστικές αναφορικές προτάσεις («restrictive relative clauses») από (α) τις μη περιοριστικές αναφορικές («nonrestrictive relative clauses»), (β) τις αναφορικές των δίπτυχων («cleft clauses») και (γ) τις «ψευδοαναφορικές» («pseudorelative clauses»), όπως αυτή στο «There are many Americans who like baseball» («Υπάρχουν πολλοί Αμερικανοί που αγαπούν το μπέιζμπολ»).

περιοριστικών οφείλεται στη συχνότητα εμφάνισης και τη συνήθεια, καμία εκ των οποίων δεν αποτελεί σοβαρό λόγο για να θεωρούμε ότι οι αναφορικές είναι εξ ορισμού περιοριστικές: ο Lambrecht δηλαδή απορρίπτει το περιοριστικό, αλλά δέχεται το αναφορικό status της εξαρτημένης στις δίπτυχες δομές. Η Hedberg (1990) και ο Reeve (2012) πηγαίνουν ένα βήμα παραπέρα και αποδέχονται και τα δύο· πιστεύουν δηλαδή ότι η εξαρτημένη πρόταση στις δίπτυχες δομές είναι και αναφορική και περιοριστική. Ο λόγος για τον οποίο υιοθετούν τη συγκεκριμένη άποψη είναι οι ομοιότητες που παρουσιάζουν οι αναφορικές των δίπτυχων με τις τυπικές αναφορικές: για παράδειγμα, αμφότερες περιέχουν ένα κενό και επιτρέπουν παρόμοιο εύρος συμπληρωματικών δεικτών (ΣΔ).

- (39) α. It was THE MAN Ø/that/who/whom I saw first.
«ΤΟΝ ΑΝΤΡΑ είδα πρώτα.»
- β. The man Ø/that/who/whom I saw first won the race.
«Ο άντρας που είδα πρώτα/πρώτο κέρδισε τον αγώνα.»

(Hedberg, 1990)

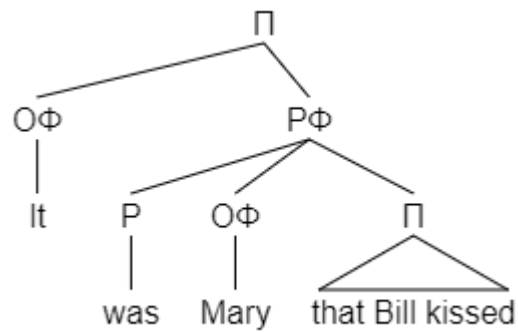
Μελετητές όπως ο Heggie (1988) θεωρούν ότι η εξαρτημένη πρόταση στις δίπτυχες δεν είναι πράγματι αναφορική και υποστηρίζουν ότι ο βασικός ΣΔ σε αυτές είναι το «that» και όχι (και) το *wh*-στοιχείο: το τελευταίο χρησιμοποιείται «κατ' αναλογία» με τις τυπικές αναφορικές.

Για τους υποστηρικτές της δεύτερης προσέγγισης δεν υπάρχει σημασιολογική σύνδεση μεταξύ αντωνυμίας και αναφορικής: το «it» είναι πλεοναστικό και βρίσκεται εκεί μόνο για να ικανοποιήσει την απαίτηση για ένα δομικό υποκείμενο στον Χαρακτηριστή της Φράσης Κλίσης (Χαρακτ, ΚλΦ)¹⁶.

Κάποιοι πιστεύουν ότι το αποσχισμένο συστατικό και η αναφορική είναι αδελφές του συνδετικού ρήματος και προτείνουν επίπεδες δομές όπως η παρακάτω (Delahunty, 1984).

¹⁶ Αρχή Διευρυμένης Προβολής (Chomsky, 1982). Βλ και Alexiadou & Anagnostopoulou (1998).

(40)

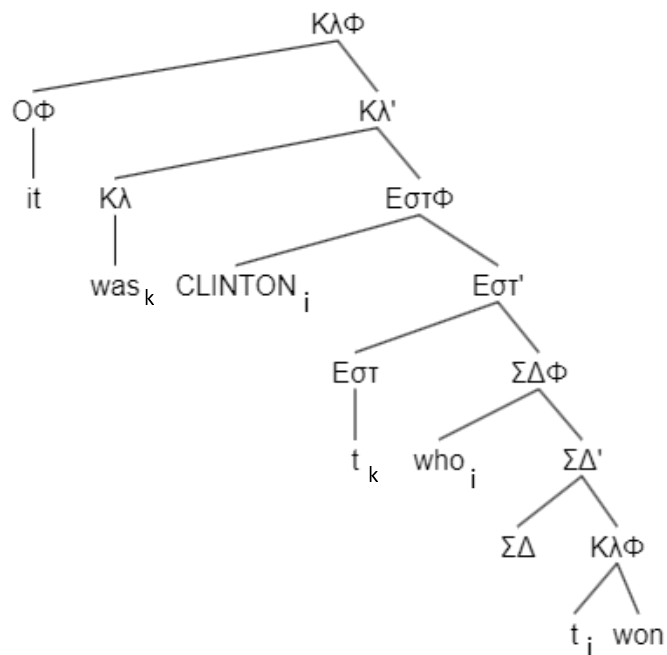

(προσαρμογή από Delahunty, 1984, σ. 98)

Κάποιοι άλλοι θεωρούν ότι η αναφορική είναι αδελφή του συνδετικού ρήματος και ότι το αποσχισμένο συστατικό καταλαμβάνει μία θέση στην αριστερή της περιφέρεια, είτε επειδή βρίσκεται εκεί εξ αρχής είτε επειδή μετακινείται εκεί από μία χαμηλότερη θέση (Chomsky, 1977· Kiss, 1998).

Από τις πλεοναστικές αναλύσεις η σημαντικότερη είναι μάλλον αυτή της Kiss (1998), που στηρίζεται στη βασική λειτουργία των δίπτυχων προτάσεων, την εστίαση. Η Kiss υποθέτει την ύπαρξη μίας λειτουργικής κεφαλής, της κεφαλής της Φράσης Εστίασης (ΕστΦ)· το αποσχισμένο συστατικό μετακινείται σε θέση [Χαρακτ, ΕστΦ], με την αντωνυμία «it» να εμποδίζει την περαιτέρω μετακίνησή του.

(41)

(προσαρμογή από Kiss, 1998· παράδειγμα από Hedberg, 2000, σ. 911)

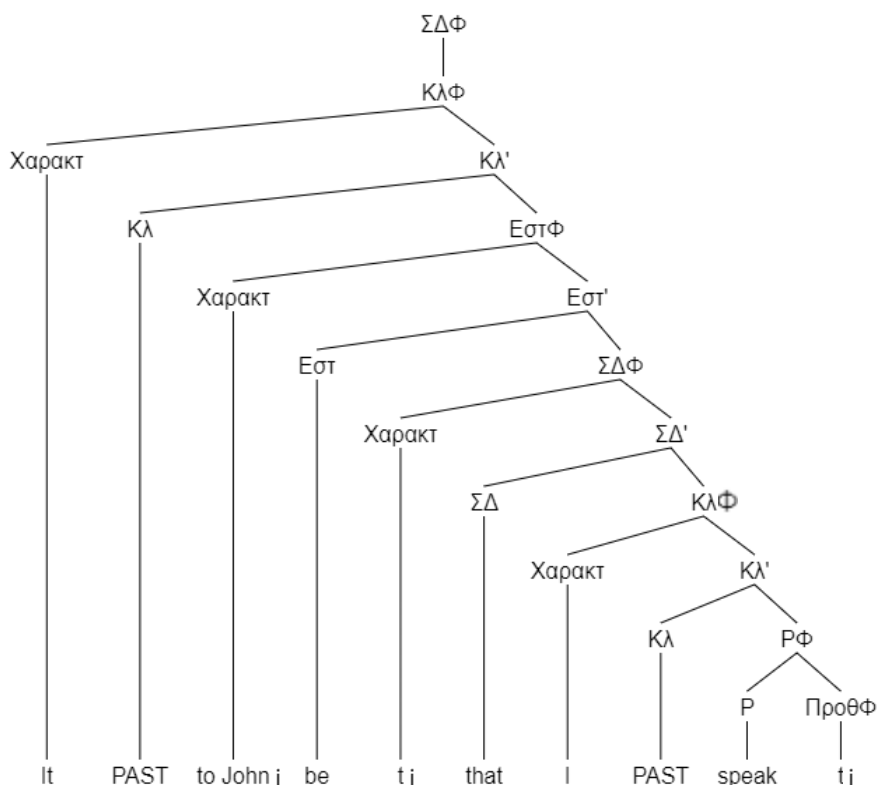
Σύμφωνα με την Kiss, με αυτόν τον τρόπο επιλύονται μερικά από τα προβλήματα που συχνά αντιμετωπίζουν οι αναλύσεις εξωθέτησης, όπως αυτή του Akmajian (1970)· ένα από αυτά είναι η δυσκολία παραγωγής προτάσεων όπως η (42α) από προτάσεις όπως η (42β).

(42) α. It was TO JOHN that I spoke.

«ΣΤΟΝ JOHN μίλησα.»

β. *That I spoke was TO JOHN.

(43) Ανάλυση Kiss (1998)

(προσαρμογή από Kiss, 1998, σ. 258)

Παρόμοια ανάλυση με αυτή της Kiss υιοθετεί ο Meinunger (1998), ο οποίος θεωρεί ότι οι δίπτυχες προτάσεις αποτελούν μονοπροτασιακές δομές, παρόλο που περιλαμβάνουν δύο παρεμφατικά ρήματα. Στην πραγματικότητα, υποστηρίζει ο Meinunger, έχουμε να κάνουμε με περιπτώσεις μίας διευρυμένης προβολής ενός μόνο ρήματος, αυτού της εξαρτημένης, με την επιφανειακή διπροτασιακή μορφή να επιτυγχάνεται μέσω εστίασης με μετακίνηση. Αυτή η άποψη έρχεται σε αντίθεση με εκείνη των υποστηρικτών της εξωθέτησης, αλλά και όλων όσοι κρίνουν ότι στις δίπτυχες η εξαρτημένη είναι αναφορική· αν η εξαρτημένη είναι αναφορική, η δομή της δίπτυχης είναι διπροτασιακή.

2.4 Οι δίπτυχες προτάσεις στη νέα ελληνική

Σε αυτή την ενότητα θα παρουσιάσουμε τις απόψεις που συναντήσαμε στη βιβλιογραφία αναφορικά με τις δίπτυχες προτάσεις στη νέα ελληνική. Οι ποικιλίες που θα μας απασχολήσουν είναι δύο: η Κοινή Νέα Ελληνική (ΚΝΕ) και η Κυπριακή Ελληνική (ΚΕ). Στην ΚΕ οι δομές αυτές έχουν μελετηθεί αρκετά, καθώς αποτελούν τη βασική στρατηγική

συντακτικής εστίασης. Στην ΚΝΕ οι ίδιες δομές ελάχιστα έχουν απασχολήσει τους μελετητές, ίσως επειδή πολλοί από αυτούς δεν τις θεωρούν αποδεκτές στη συγκεκριμένη ποικιλία¹⁷.

2.4.1 Οι δίπτυχες προτάσεις στην Κοινή Νέα Ελληνική

Απ' όσο γνωρίζουμε, οι δίπτυχες προτάσεις δεν έχουν μελετηθεί ιδιαίτερα στην ΚΝΕ¹⁸, ίσως επειδή πολλοί μελετητές δεν τις θεωρούν αποδεκτές δομές στην εν λόγω ποικιλία. Ως αποτέλεσμα η παρουσίασή μας θα είναι ποιοτικά και ποσοτικά περιορισμένη.

Με αφετηρία το σχετικό λήμμα από την Πύλη για την ελληνική γλώσσα, καθώς και ένα άρθρο του Βελουδή (χ.χ.)¹⁹, πληροφορούμαστε ότι οι ελληνικές δίπτυχες είναι δομές της μορφής:

(44) Είναι Χ που...

(Βελουδής, χ.χ.)

Στις ελληνικές δίπτυχες το συνδετικό ρήμα βρίσκεται σε τρίτο πρόσωπο, η εξαρτημένη αναφορική εισάγεται με το άκλιτο «που» και η θέση του αποσχισμένου συστατικού μπορεί να καταλαμβάνεται, μεταξύ άλλων, από μία ονοματική φράση (ΟΦ), μία προθετική φράση (ΠροθΦ) ή μία εξαρτημένη πρόταση.

(45) Ο Γιάννης αγόρασε έναν υπολογιστή από τον Κωτσόβολο.

- (46) α. Είναι Ο ΓΙΑΝΝΗΣ που αγόρασε έναν υπολογιστή από τον Κωτσόβολο.
β. Είναι ΕΝΑΝ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΗ που αγόρασε ο Γιάννης από τον Κωτσόβολο.
γ. Είναι ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΩΤΣΟΒΟΛΟ που ο Γιάννης αγόρασε έναν υπολογιστή.

(Πύλη)

Για την παραγωγή των δίπτυχων προτάσεων στο (46) αρκεί να απομακρύνουμε από την απλή πρόταση στο (45) το συστατικό στο οποίο θέλουμε να δώσουμε έμφαση. Έτσι, στο (46α) το αποσχισμένο συστατικό («Ο ΓΙΑΝΝΗΣ») λειτουργεί συντακτικά ως υποκείμενο της

¹⁷ Συχνά θα χρησιμοποιούμε τους όρους «ελληνικός» και «κυπριακός» για να αναφερθούμε στην ΚΝΕ και την ΚΕ, αντίστοιχα. Σπάνια ο πρώτος θα αναφέρεται και στις δύο ποικιλίες. Σε αυτή την περίπτωση η ευρεία του έννοια θα καθίσταται σαφής μέσα από το κείμενο.

¹⁸ Για τις ψευδοδίπτυχες προτάσεις στην ΚΝΕ, βλ Iatridou & Varlokosta (1998).

¹⁹ Το άρθρο του Βελουδή πραγματεύεται τις δίπτυχες προτάσεις ως εξισωτικές δομές και είναι μάλλον στα ελληνικά παρά για τα ελληνικά. Γι' αυτόν τον λόγο οι αναφορές σε αυτό είναι περιορισμένες.

αναφορικής· στο (46β) το αποσχισμένο συστατικό («ENAN ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΗ») λειτουργεί συντακτικά ως αντικείμενο της αναφορικής· στο (46γ) το αποσχισμένο συστατικό («ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΩΤΣΟΒΟΛΟ») λειτουργεί συντακτικά ως επιρρηματικός προσδιορισμός της αναφορικής. Κατά τον αποσχισμό της η εστιασμένη φράση (πρέπει να) διατηρεί τον συντακτικό της ρόλο και, αν έχει, την πτώση της²⁰, αν δεχτούμε αναλύσεις όπως αυτή της Kiss (1998), σύμφωνα με την οποία η φράση αυτή εξάγεται από την αναφορική και μετακινείται σε θέση [Χαρακτ, ΕστΦ] (μετακίνηση μη-όρου, «A-bar movement», (Chomsky, 1977))²¹.

Αν ο ομιλητής της ΚΝΕ θέλει να αποσχίσει μία ολόκληρη πρόταση, αυτή πρέπει να ανήκει σε συγκεκριμένα είδη. Ακολουθούν παραδείγματα εξαρτημένων αιτιολογικών, τελικών και χρονικών προτάσεων σε θέση αποσχισμένου συστατικού.

- (47) α. Ο Γιάννης δεν πήγε στη δουλειά, ΕΠΕΙΔΗ ΗΤΑΝ ΑΡΡΩΣΤΟΣ.
β. Είναι ΕΠΕΙΔΗ ΗΤΑΝ ΑΡΡΩΣΤΟΣ που δεν πήγε ο Γιάννης στη δουλειά.
- (48) α. Η Άννα μελετάει τόσο πολύ ΓΙΑ ΝΑ ΠΕΤΥΧΕΙ ΣΤΟΝ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟ.
β. Είναι ΓΙΑ ΝΑ ΠΕΤΥΧΕΙ ΣΤΟΝ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟ που η Άννα μελετάει τόσο πολύ.
- (49) α. Έφυγαν από το σπίτι, ΟΤΑΝ/ΜΟΛΙΣ/ΑΦΟΥ ΤΕΛΕΙΩΣΕ Ο ΑΓΩΝΑΣ.
β. Είναι ΟΤΑΝ/ΜΟΛΙΣ/ΑΦΟΥ ΤΕΛΕΙΩΣΕ Ο ΑΓΩΝΑΣ που έφυγαν από το σπίτι.

(Πύλη)

Όπως διαβάζουμε στην Πύλη, οι δίπτυχες προτάσεις της ελληνικής αποτελούν δάνειο από την αγγλική και τη γαλλική και, παρόλο που κερδίζουν διαρκώς έδαφος στη γλώσσα μας, πολλές φορές ακούγονται ακόμη κάπως τεχνητές σε αυτή. Έτσι, δεν μας προκαλεί εντύπωση το γεγονός ότι συχνά παραβλέπονται στις μελέτες για την εστίαση στην ΚΝΕ, οι οποίες καταπιάνονται κυρίως με την εστίαση *in situ* και την εστίαση με μετακίνηση.

²⁰ Εδώ αξίζει να σημειώσουμε την περίπτωση της γερμανικής, όπου το εστιασμένο συστατικό των δίπτυχων προτάσεων εμφανίζεται σε ονομαστική πτώση (συμφωνώντας με την αντωνυμία «es»), είτε λειτουργεί συντακτικά ως υποκείμενο είτε ως αντικείμενο της εξαρτημένης, π.χ. «Es was DER WEIN den ich nicht vertragen habe» (Αυτό ήταν ΤΟ ΚΡΑΣΙΟΝΟΜ το οποίοΑΙΤ εγώ δεν αντέξει έχω. Απόδοση στην ΚΝΕ: «ΤΟ ΚΡΑΣΙ δεν άντεξα.») (Hartmann & Veenstra, 2013). Τέτοια μοτίβα συμφωνίας στηρίζουν αναλύσεις όπως αυτή της Hedberg (2000).

²¹ Σύμφωνα με την Kiss (1998), το συστατικό σε θέση [Χαρακτ, ΕστΦ] μπορεί να παράγεται εξαρχής εκεί και να συνδέεται με το *wh*-στοιχείο της εξαρτημένης πρότασης στη Λογική Δομή (ΛΔ, «LF»).

Στα ελληνικά η εστίαση *in situ*, δηλαδή η εστίαση που μαρκάρεται μόνο μέσω του επιτονισμού, πραγματώνει συνήθως τη νέα πληροφορία.

(50) Ο Γιάννης έφαγε ΤΗΝ ΤΟΥΡΤΑ.

(Georgiafentis, 2009)

Όσον αφορά την αντίθεση, στα ελληνικά αυτή δηλώνεται συνήθως με μετακίνηση.

(51) ΤΗΝ ΤΟΥΡΤΑ έφαγε ο Γιάννης.

(Georgiafentis, 2009)

Στην παρούσα εργασία μάς απασχολεί κυρίως η αντιθετική εστίαση, η λειτουργία της οποίας είναι να ταυτοποιήσει εξαντλητικά το μέλος του συνόλου για το οποίο ισχύει η πρόταση. Αυτό το είδος εστίασης διαφέρει σε ελληνικά και αγγλικά ως προς τη στρατηγική που ακολουθεί η κάθε γλώσσα για την πραγμάτωσή του, αλλά και ως προς τις τιμές που μπορεί να πάρει σε αυτές (Kiss, 1998). Οι διαφορές συνοψίζονται στο (52).

- (52) α. Αντίθεση στην ελληνική
- i. Μετακίνηση
 - ii. [+εξαντλητικό], [+αντιθετικό]
- β. Αντίθεση στην αγγλική
- i. Αποσχισμός
 - ii: [+εξαντλητικό], [±αντιθετικό]

(Kiss, 1998)

Η Tsimpli (1995) υποθέτει για τα ελληνικά την ύπαρξη μίας ΕστΦ στην αριστερή περιφέρεια, στον χαρακτηριστή της οποίας μετακινείται το προς εστίαση συστατικό. Την ίδια θέση καταλαμβάνει το αντίστοιχο συστατικό και στις αγγλικές δίπτυχες, αν δεχτούμε την άποψη της Kiss (1998), όπως αυτή παρουσιάστηκε στην προηγούμενη ενότητα.

Σύμφωνα με τον Georgiafentis (2009), η χρήση διαφορετικών στρατηγικών για τη δήλωση της αντιθετικής εστίασης σχετίζεται με την τυπολογική διαφορά μεταξύ των δύο γλωσσών σε σχέση με την ελευθερία στη σειρά των προτασιακών όρων, ιδέα που ξεκινά από τον Jespersen στα τέλη της δεκαετίας του 1930, όπως είδαμε ήδη από την αρχή του κεφαλαίου. Στα αγγλικά, όπου η σειρά των όρων είναι αυστηρά καθορισμένη, οι μετακινήσεις σε θέση [Χαρακτ, ΕστΦ]

περιορίζονται. Στα ελληνικά, όπου η σειρά είναι λιγότερο άκαμπτη, δεν υπάρχουν τέτοιοι περιορισμοί²². Το παραπάνω συμπέρασμα, διατείνεται ο Georgiafentis, στηρίζεται και από το ότι στην ΚΝΕ δεν υπάρχουν ούτε ερωτηματικές ούτε δηλωτικές δίπτυχες.

- (53) α. *ΤΙ είναι που έφαγε ο Γιάννης;
β. *Είναι ΤΗΝ ΤΟΥΡΤΑ που έφαγε ο Γιάννης.

(Georgiafentis, 2009)

Την άποψη του Georgiafentis περί απουσίας δίπτυχων δομών στην ΚΝΕ συμερίζονται αρκετοί γλωσσολόγοι, οι οποίοι στις μελέτες τους για τις αντίστοιχες δομές στα κυπριακά σχολιάζουν σύντομα και την κατάσταση που επικρατεί στην πρότυπη/κοινή ποικιλία (Agouraki, 2010· Fotiou, 2009· Grohmann, 2009· Tsiplakou, 2017· Τσιπλάκου, 2009· Τσιπλάκου 2021· Tsiplakou, Panagiotidis & Grohmann, 2007).

Πιο διαλλακτικές εμφανίζονται οι Gryllia και Lekakou (2007), οι οποίες διατηρούν μία ουδέτερη στάση όσον αφορά τις δίπτυχες προτάσεις της ΚΝΕ, όχι μόνο επειδή δεν αποτελούν το θέμα της μελέτης τους, αλλά και επειδή, όπως παραδέχονται οι ίδιες, η κατάσταση στην εν λόγω ποικιλία είναι περίπλοκη. Προτάσεις όπως η (54α) δεν φαίνεται να εντοπίζονται στην ΚΝΕ, αλλά το να υποστηρίξει κανείς ότι οι δίπτυχες δομές απουσιάζουν παντελώς από αυτή δεν θα ανταποκρινόταν με ακρίβεια στην πραγματικότητα.

- (54) α. ΚΝΕ: *Είναι ΕΓΩ που είμαι η πιο όμορφη²³.
β. ΚΕ: Εν ΕΓΩ που είμαι η πιο όμορφη.

(Gryllia & Lekakou, 2007)

Θέση υπέρ της παρουσίας δίπτυχων δομών στην ΚΝΕ φαίνεται να παίρνει η Tsimpli, η οποία σε προσωπική συνομιλία της με τη Fotiou (2009) εκφράζει την άποψη ότι με τις κατάλληλες προσαρμογές οι δίπτυχες προτάσεις γίνονται αποδεκτές και στην πρότυπη ποικιλία. Η

²² Η σειρά Y–P–A είναι μάλλον αυτή που εμφανίζεται πιο συχνά στην ΚΝΕ, τουλάχιστον σε δομές με μεταβατικό ρήμα (Georgakopoulos, Kostopoulos, Markopoulos & Skorpetas, 2006· Lascaratou, 1998). Αυτό δεν σημαίνει απαραίτητα ότι αυτή είναι και η βασική σειρά των όρων στα ελληνικά. Η σειρά P–Y–A επίσης έχει προταθεί από τους μελετητές ως βασική. Για τις πιθανές σειρές εμφάνισης των προτασιακών όρων στην ΚΝΕ, βλ Holton, Mackridge & Philippaki–Warburton (2016).

²³ Στο σχετικό λήμμα της Πύλης διαβάζουμε ότι στις δίπτυχες προτάσεις της ΚΝΕ, όταν το αποσιχισμένο συστατικό είναι μία προσωπική αντωνυμία, το συνδετικό ρήμα συμφωνεί με αυτή σε πρόσωπο και αριθμό (π.χ. «Δεν είσαι ΕΣΥ αυτή που θα μου πεις τι θα κάνω» ή «Δεν είσαι ΕΣΥ αυτή που/η οποία θα μου πει τι θα κάνω»). Ωστόσο, το status τέτοιων δομών ως δίπτυχων συχνά αμφισβητείται, παρά το γεγονός ότι παρόμοια συμπεριφορά συναντά κανείς και σε δίπτυχες άλλων γλωσσών, π.χ. γερμανική: «Es bin ICH/ICH bin es der es getan hat» (Αυτό είμαι ΕΓΩ/ΕΓΩ είμαι αυτό ο οποίος αυτό κάνει έχει. Απόδοση στην ΚΝΕ: «ΕΓΩ είμαι αυτός που το έκανα/έκανε») (Smits, 1989). Βέβαια, μία σημαντική διαφορά ανάμεσα στις δύο γλώσσες είναι η παρουσία του «es» (αντωνυμία ουδέτερου γένους) στη γερμανική πρόταση.

βασικότερη από τις προσαρμογές αυτές είναι η εμφάνιση του αποσχισμένου συστατικού πριν το συνδετικό ρήμα.

(55) Η ΚΟΚΚΙΝΟΜΑΛΛΑ είναι που μου αρέσει.

(Fotiou, 2009)

2.4.2 Οι δίπτυχες προτάσεις στην Κυπριακή Ελληνική

Οι δύο βασικές στρατηγικές εστίασης στην ΚΕ είναι η επιτόπια εστίαση («focus in situ») και ο αποσχισμός («focus clefting») (Grohmann, 2009)²⁴. Παραθέτουμε τη μορφή των δίπτυχων προτάσεων στη συγκεκριμένη ποικιλία (56), καθώς και μία σειρά από παραδείγματα (57).

(56) Εν Χ που...

(57)	α.	Εν Ο ΑΕΡΑΣ ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΑΣ που σου ανοίει
την όρεξη.	[Οριστική ΟΦ]
	β.	Εν ΚΟΠΕΛΛΟΥΙΝ που έννα ρτει.	[Αόριστη ΟΦ]
	γ.	Εν ΠΟΥ ΤΟ ΠΡΩΙ που είσαι νησιτισή.	[ΠροθΦ]
	δ.	Εν ΔΠΛΑ που εγίνηκεν ο καφκάς.	[ΕπιρρΦ]
	ε.	Εν ΓΙΑ ΝΑ ΤΗ ΦΑΕΙ που της την έδωκεν.	[ΣΔΦ]
	στ.	Εν εν πάντα ΠΡΩΙΝΟΣ που είμαι;	[ΕπιθΦ]

(Agouraki, 2010)

Συνήθεις συντακτικές λειτουργίες του αποσχισμένου συστατικού και στις κυπριακές δίπτυχες αποτελούν αυτές του υποκειμένου, του αντικειμένου και του επιρρηματικού προσδιορισμού. Όπως και σε άλλες γλώσσες, το αποσχισμένο συστατικό μπορεί να ερμηνεύεται πληροφοριακά ή αντιθετικά (Fotiou, 2009· Gryllia & Lekakou, 2007). Μάλιστα, υπάρχει περίπτωση η νέα πληροφορία να παρουσιάζεται από ολόκληρη τη δίπτυχη πρόταση και όχι μόνο από το αποσχισμένο συστατικό ((57β), (57γ), (57στ)) (Agouraki, 2010).

Ενδιαφέρουσα είναι η παρατήρηση της Fotiou (2009) για τους ποσοδείκτες, οι περισσότεροι εκ των οποίων μπορούν να καταλάβουν τη θέση του αποσχισμένου συστατικού, πράγμα που υποδεικνύει ότι οι δίπτυχες προτάσεις στην ΚΕ δεν ερμηνεύονται απαραίτητα εξαντλητικά.

²⁴ Η κρατούσα άποψη θέλει τη στρατηγική του αποσχισμού να αποτελεί το κυπριακό αντίστοιχο της ελληνικής μετακίνησης. Ωστόσο, δεν φαίνεται να υπάρχει κάποιος α priori λόγος για τον οποίο σε μία γλώσσα δεν γίνεται να συνεμφανίζονται οι δύο στρατηγικές, π.χ. στην ΚΕ εντοπίζουμε παραδείγματα εστίασης με μετακίνηση: «ΤΕΣ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΕΣ κλαδεύκουμεν την άνοιξη» (Gryllia & Lekakou, 2007).

- (58) α. Εν ΟΥΛΛΟΙ που έννα ρτουν στο πάρτι.
β. Εν ΚΑΝΕΝΑΣ που φταίει.

Οι Leivada, Papadopoulou και Pavlou (2013) μελετούν επίσης την ιδιότητα της εξαντλητικότητας στις κυπριακές δίπτυχες και καταλήγουν στο ίδιο συμπέρασμα. Τα αποτελέσματα της έρευνάς τους δείχνουν ότι η εξαντλητική ερμηνεία επιλέγεται κυρίως από άτομα μεγαλύτερης ηλικίας. Σύμφωνα με τις ερευνήτριες, η αλλαγή προς μία μη εξαντλητική ερμηνεία μπορεί να οφείλεται στην επαφή της κυπριακής με την πρότυπη ποικιλία, στην οποία δεν εντοπίζονται τέτοιες δομές. Οι ερευνήτριες υποθέτουν γλωσσική αλλαγή σε εξέλιξη και καταλήγουν σε δύο –κάπως αντιφατικά μεταξύ τους– συμπεράσματα. Πρώτον, από τη στιγμή που οι δίπτυχες στην ΚΕ δεν ερμηνεύονται μόνο εξαντλητικά, δεν αποτελούν –πλέον– δίπτυχες δομές, τουλάχιστον όχι δίπτυχες δομές αγγλικού τύπου. Δεύτερον, η εξαντλητικότητα ίσως δεν αποτελεί μία εκ των ων ουκ άνευ ιδιότητα των δίπτυχων δομών.

Στην προηγούμενη ενότητα είδαμε τις δύο μεγάλες συντακτικές αναλύσεις των δίπτυχων προτάσεων, της εξωθέτησης και της πλεοναστικής αντωνυμίας. Σύμφωνα με τις Gryllia και Lekakou (2007), ανεξάρτητα από το τι μπορεί να ισχύει για την αγγλική, η πρώτη ανάλυση δεν μοιάζει κατάλληλη για τις κυπριακές δίπτυχες, αν λάβουμε υπόψη τα μοτίβα συμφωνίας που παρατηρούνται σε αυτές ((59α), (59β)). Η δεύτερη ανάλυση είναι επίσης προβληματική, καθώς οι ιδιότητες της εξαρτημένης πρότασης στις κυπριακές δίπτυχες θυμίζουν αυτές των αναφορικών, π.χ. σε σχέση με τις ανακλητικές αντωνυμίες, γεγονός που καθιστά τις δομές αυτές διπροτασιακές ((59γ), (59δ)).

(59)	α.	Εν ΕΓΩ που είμαι η πιο όμορφη.	[ΚΕ]
	β.	*Εν ΕΓΩ που εν η πιο όμορφη.	[ΚΕ]
	γ.	*Το έργο που το είδαμε δεν μου άρεσε.	[ΚΝΕ]
	δ.	*Εν ΤΟΝ ΓΙΑΝΝΗ που τον είδα.	[ΚΕ]
	ε.	*Είναι ΤΟΝ ΓΙΑΝΝΗ που τον είδα.	[ΚΝΕ]

(Gryllia & Lekakou, 2007)²⁵

Αναφορικά με την ΚΝΕ, δεν μπορούμε να βασιστούμε στη συμφωνία για να βγάλουμε ασφαλή συμπεράσματα, καθώς προτάσεις όπως αυτές στο (59α) και/ή το (59β) δεν απαντούν σε αυτή. Ωστόσο, σύμφωνα με τις Iatridou και Varlokosta (1998), οι ελληνικές ψευδοδίπτυχες έχουν

²⁵ Για τις ιδιότητες των αναφορικών προτάσεων στα ελληνικά και τις διαφορές τους με άλλες γλώσσες, βλ. Alexopoulou (2006).

μόνο μία ερμηνεία, την κατηγορηματική («predicational»), και όχι (και) τη χαρακτηριστική («specificational»). Αν δεχτούμε την άποψη αυτή, θα πρέπει μάλλον να απορρίψουμε την ανάλυση της εξωθέτησης, καθώς θα ήταν δύσκολο μία χαρακτηριστική δίπτυχη να παράγεται από μία κατηγορηματική ψευδοδίπτυχη. Σε κάθε περίπτωση, ακολουθώντας την άποψη των Hedberg (1990) και Reeve (2012), θεωρούμε ότι η φύση της εξαρτημένης πρότασης (και) στις ελληνικές δίπτυχες είναι αναφορική και, άρα, ότι η δίπτυχη δομή είναι διπροτασιακή. Ο λόγος για τον οποίο θεωρούμε ότι οι εξαρτημένες προτάσεις των δίπτυχων είναι μάλλον αναφορικές έχει να κάνει με τις ομοιότητες που παρουσιάζουν με τις τυπικές αναφορικές στις δύο ποικιλίες της ελληνικής ((59γ), (59δ), (59ε)), αλλά και με τις ομοιότητες που παρουσιάζουν με τις τυπικές αναφορικές διαγλωσσικά.

Ενδιαφέρουσα και με πιθανές προεκτάσεις στην ΚΝΕ είναι η πρόταση των Gryllia και Lekakou (2007) για τη μορφή των δίπτυχων δομών της κυπριακής. Σύμφωνα με τις ερευνήτριες, η τυπική σειρά εμφάνισης των προτασιακών όρων στις δομές αυτές δεν είναι και η μοναδική.

- (60) α. Εν ΤΟΝ ΧΑΜΠΗΝ που είδα.
β. ΤΟΝ ΧΑΜΠΗΝ εν που είδα.

(Gryllia & Lekakou, 2007)

Η πρόταση στο (60β), υποστηρίζουν οι ερευνήτριες, διαφέρει από αυτή στο (60α) ως προς τη γεωγραφική κατανομή και τη λειτουργία της. Στη Λευκωσία τέτοιες προτάσεις θεωρούνται μη αποδεκτές, στη Λάρνακα αποδεκτές και στη Λεμεσό οι ομιλητές εμφανίζονται διχασμένοι.

Οι ερευνήτριες ονομάζουν προτάσεις όπως αυτή στο (60β) δομές με «μετακίνηση εντός της δίπτυχης», όρος καθαρά περιγραφικός, όπως υπογραμμίζουν. Τα δύο είδη δίπτυχων προτάσεων, το ένα με το αποσχισμένο συστατικό μεταρρηματικά και το άλλο με το ίδιο συστατικό προρρηματικά, δεν είναι ελεύθερα εναλλάξιμα στον λόγο, καθώς επιτελούν διαφορετικές σημασιολογικές–πραγματολογικές λειτουργίες. Συγκεκριμένα, οι ερευνήτριες υποστηρίζουν ότι στις κυπριακές δίπτυχες η αποσχισμένη φράση μπορεί να βρίσκεται σε προρρηματική θέση, μόνο όταν είναι αντιθετικά εστιασμένη.

- (61) Τες τουλίπες κλαδεύουμεν την άνοιξη;
Όι, ΤΕΣ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΕΣ εν που κλαδεύουμεν την άνοιξη.

(Gryllia & Lekakou, 2007)

(62) Ίντα κλαδεύκουμεν την άνοιξη;

*ΤΕΣ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΕΣ εν που κλαδεύκουμεν την άνοιξη.

(Gryllia & Lekakou, 2007)

Στις δίπτυχες της Λευκωσίας η αποσχισμένη φράση βρίσκεται πάντα ανάμεσα στο συνδετικό ρήμα και την εγκιβωτισμένη αναφορική, οδηγώντας τις ερευνήτριες στο συμπέρασμα ότι πρέπει να υπάρχει μία χαμηλή ΕστΦ στην περιοχή της κύριας πρότασης, όπου μετακινείται η αποσχισμένη φράση. Στις δίπτυχες της Λάρνακας, όπου η φράση αυτή μπορεί να προηγείται του συνδετικού ρήματος, υπάρχει μία δεύτερη ΕστΦ, η οποία βρίσκεται υψηλότερα, στην αριστερή περιφέρεια της κύριας πρότασης. Αυτή η θέση φιλοξενεί το αποσχισμένο συστατικό στις περιπτώσεις όπου έχουμε μετακίνηση εντός της δίπτυχης. Οι δύο διαφορετικές θέσεις αντανακλούν τη διάκριση που αναφέραμε παραπάνω ως προς το είδος εστίασης.

Πολλοί μελετητές θεωρούν ότι η πρόταση των Gryllia και Lekakou (2007) περί δύο ειδών κυπριακών δίπτυχων δεν είναι οικονομική και υποστηρίζουν ότι δομές όπως αυτή στο (60β) προκύπτουν από την αλληλεπίδραση των δύο ποικιλιών της ελληνικής: η στρατηγική της μετακίνησης μεταφέρεται από τα ελληνικά και τα κυπριακά τη διαφοροποιούν με τη δική τους στρατηγική, αυτή του αποσχισμού. Από τη στιγμή που οι δομές αυτές οφείλονται σε μεταβίβαση γραμματικών κανόνων από τα ελληνικά, δεν αποτελούν φαινόμενο προς μελέτη από γραμματική άποψη (Fotiou, 2009· Grohmann, 2009).

Η Fotiou (2009) αποφεύγει να χρησιμοποιήσει τον όρο των Gryllia και Lekakou (2007) για τέτοιες δομές, επειδή θεωρεί ότι αποτελούν δομές μετακίνησης και όχι δομές μετακίνησης εντός δίπτυχης. Η Fotiou χαρακτηρίζει αυτή τη μετακίνηση «ασυνήθιστη» εξαιτίας της παρουσίας του συνδετικού ρήματος. Όσον αφορά την ΚΝΕ, η Fotiou πιστεύει πως, παρόλο που οι τυπικές δίπτυχες απουσιάζουν από αυτή, δεν ισχύει το ίδιο και για προτάσεις που μοιάζουν με αυτό που η ίδια αποκαλεί «ασυνήθιστη μετακίνηση» ή με αυτό που οι Gryllia και Lekakou αποκαλούν «μετακίνηση εντός της δίπτυχης».

(63) α. ΚΕ: Η ΚΟΚΚΙΝΟΜΑΛΛΑ εν που μου αρέσει.

β. ΚΝΕ: Η ΚΟΚΚΙΝΟΜΑΛΛΑ είναι που μου αρέσει.

(Fotiou, 2009)

Η Agouraki (2010) επίσης υποστηρίζει ότι η μετακίνηση του αποσχισμένου συστατικού σε προρρηματική θέση στην ΚΕ είναι δυνατή, ωστόσο θέτει διαφορετικές προϋποθέσεις από

αυτές των Gryllia και Lekakou. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με την Agouraki, η προρρηματική εμφάνιση του αποσχισμένου συστατικού στις κυπριακές δίπτυχες επιτρέπεται, πρώτον, στις ερωτηματικές προτάσεις και, δεύτερον, στις δηλωτικές προτάσεις με ένα τονισμένο αναφορικό/δεικτικό στοιχείο ή με *μόνο*-φράσεις.

- (64) α. ΕΓΩ ήτουν που φαίθηκα να τον πάρεις;
β. Κάτι ΤΕΤΟΙΕΣ εν που θέλουμεν εμείς.

(Agouraki, 2010)

Η ελληνική πρόταση στο (65α) φαίνεται να είναι αντίστοιχη της κυπριακής στο (64α).

- (65) α. ΕΓΩ ήμουνα που φαγώθηκα να τον πάρεις;
β. *Είναι ΤΗ ΣΚΕΥΗ που θέλει.

(Agouraki, 2010)

Ωστόσο, σύμφωνα με την Agouraki, η (65α) δεν μπορεί να είναι ίδια με την (64α) για τον απλό λόγο ότι στην πρότυπη ποικιλία δεν υπάρχουν δίπτυχες προτάσεις, όπως αποδεικνύει η αντιγραμματική (65β).

Η Agouraki υποστηρίζει ότι υπάρχουν τρεις σημαντικές διαφορές ανάμεσα στην (65α) και τις κυπριακές δίπτυχες με αποσχισμένο συστατικό προρρηματικά. Πρώτον, το αποσχισμένο συστατικό στην ΚΝΕ μπορεί να είναι μόνο υποκείμενο, σε αντίθεση με την ΚΕ, όπου δεν υπάρχει τέτοιος περιορισμός. Δεύτερον, στις δηλωτικές δίπτυχες της ΚΕ μόνο τα αναφορικά/δεικτικά και οι *μόνο*-φράσεις μπορούν να εμφανίζονται προρρηματικά, ενώ στην ΚΝΕ δεν υπάρχει τέτοιος περιορισμός. Τρίτον, το ρήμα στην ΚΝΕ μπορεί να είναι μόνο προσωπικό, ενώ στην ΚΕ μπορεί να είναι είτε απρόσωπο είτε προσωπικό· αυτό σημαίνει ότι η ΚΕ υποθέτει την ύπαρξη ενός κενού υποκειμένου ενώ η ΚΝΕ όχι (Fotiou, 2009).

Σύμφωνα με την Agouraki, η (65α) πρέπει να αποτελεί μία απλή πρόταση με συνδετικό ρήμα στην οποία το «εγώ» βρίσκεται σε θέση [Χαρακτ, ΕστΦ] και γι' αυτό δίνει την εντύπωση ότι πρόκειται για χαρακτηριστική. Η Agouraki προτείνει ότι η (65α) είναι μία απλή συνδετική πρόταση για τον εξής λόγο: το ρήμα στην αναφορική συμφωνεί με το αποσχισμένο συστατικό σε πρόσωπο και αριθμό (αν ήταν χαρακτηριστική, θα ήταν σε τρίτο πρόσωπο). Η Agouraki αφήνει ανοιχτό το ερώτημα σχετικά με το αν η κυπριακή στο (66) προέρχεται από δίπτυχη ή αν είναι μία απλή συνδετική πρόταση όπως η ελληνική στο (65α) με τη διαφορά ότι το αποσχισμένο συστατικό στην κυπριακή βρίσκεται *in situ*.

(66) Εν είμαι ΓΩ που το έκαμα.

(Agouraki, 2010)

Η Agouraki προτείνει τη δική της σημασιολογική ερμηνεία των δίπτυχων δομών, σύμφωνα με την οποία το αποσχισμένο συστατικό παράγεται εξ αρχής στη θέση του στην επιφανειακή δομή (μετά το συνδετικό ρήμα), χωρίς να μετακινείται εκεί μετά την εξαγωγή του από την αναφορική, και αποκτά εστιασμένη ερμηνεία, επειδή συγχωνεύεται τελευταίο στη δομή. Αν δεχτούμε την πρόταση της Agouraki, η ΕστΦ δεν έχει λόγο ύπαρξης.

Σύμφωνα με τους Tsipplakou, Panagiotidis και Grohmann (2007), στις κυπριακές δίπτυχες το «εν» είναι υπαρκτικό, και όχι συνδετικό. Η ερμηνεία δηλαδή μίας δομής όπως αυτή στο (67α) είναι στην ουσία αυτή στο (67β).

- (67) α. Ποιος εν που ήρτεν;
β. Who_i [is it the case [that t_i came]]?

(Tsipplakou κ.α., 2007)

Σύμφωνα με τους μελετητές, η *που*-πρόταση δεν είναι αναφορική, αλλά το μοναδικό συμπλήρωμα του υπαρκτικού «εν»²⁶. έτσι, επιτρέπεται η εξαγωγή του *wh*-στοιχείου ή του αποσχισμένου συστατικού από αυτή, αφού δεν υπάρχει κανένας περιορισμός νησίδα²⁷.

Τέλος, ενδιαφέρουσα είναι η συμπεριφορά των φυσικών ομιλητών της ΚΕ, οι οποίοι ακόμη και σε τελικά στάδια κατάκτησης της ΚΝΕ, παράγουν δομές όπως οι παρακάτω (Tsipplakou, 2017· Τσιπλάκου 2009, 2021):

- (68) α. Είναι ΦΟΙΤΗΤΕΣ που θα αξιολογήσουμε.
β. Τελικά Ο ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ είναι που τα διοικεί όλα.
γ. ΕΜΕΙΣ δεν είναι που θέλουμε να λύσουμε το κυπριακό;
δ. Είναι ΕΜΑΣ που πρέπει να απασχολήσει.

(Tsipplakou, 2017)

²⁶ Οι Gryllia και Lekakou (2007) διαφωνούν με τους Tsipplakou κ.α. (2007) ότι εδώ το «εν» είναι υπαρκτικό και, ακολουθώντας τη Hedberg (1990), θεωρούν ότι η εξαρτημένη πρόταση στις δίπτυχες δομές είναι αναφορική.

²⁷ Σύμφωνα με τους μελετητές, η εξαγωγή από αναφορική πρόταση θα αποτελούσε παραβίαση ισχυρής νησίδα («strong island violation»): το ότι έχουμε εξαγωγή γίνεται εμφανές από τη διατήρηση της πτώσης του *wh*-στοιχείου σε περιπτώσεις όπως «Ποιον εν που είδες;». Ωστόσο, ορισμένοι ερευνητές, όπως η Agouraki, υποστηρίζουν ότι το αποσχισμένο συστατικό παράγεται εξ αρχής στη θέση του δίπλα στην εξαρτημένη πρόταση και δεν εξάγεται από αυτή· ακολουθώντας τον Chomsky, η Agouraki υποθέτει ότι η ανάθεση πτώσης δεν απαιτεί τοπικότητα.

Οι ομιλητές της ΚΕ αντιμετωπίζουν τις δίπτυχες προτάσεις σαν να είναι μέρος της γραμματικής της ΚΝΕ, με τη βασική στρατηγική συντακτικής εστίασης της δεύτερης, τη μετακίνηση, να περνά συχνά απαρατήρητη. Αυτό σημαίνει ότι η στρατηγική του αποσχισμού χαρακτηρίζεται από ανθεκτικότητα κατά την κατάκτηση της κοινής ποικιλίας. Την επιμονή των δίπτυχων προτάσεων στη γραμματική της Γ2 η Tsiplakou ονομάζει «απομείναντα αποσχισμό» («residual clefting»)²⁸.

Η Tsiplakou απορρίπτει το ενδεχόμενο η ΚΝΕ να κάνει επίσης χρήση της στρατηγικής του αποσχισμού, καθώς η ομάδα ελέγχου της πειραματικής της μελέτης, δώδεκα φυσικοί ομιλητές της ΚΝΕ, έκρινε τις δομές αυτές ως αντιγραμματικές και τις διόρθωσε. Ας δούμε ενδεικτικά το παρακάτω παράδειγμα δίπτυχης πρότασης (69α) με τις δύο διορθωμένες εκδοχές του ((69β), (69γ)):

- (69) α. Αν κι είναι πολλοί οι συνυποψήφιοι, είναι ΕΣΕΝΑ που θα επιλέξουν.
- β. ΕΣΕΝΑ θα επιλέξουν.
- γ. ΕΣΥ είσαι αυτός που θα (τον) επιλέξουν.

(Tsiplakou, 2017)

Η πρόταση στο (69γ) μοιάζει εκ πρώτης όψεως με κυπριακή δίπτυχη, αλλά διαφέρει σε δύο σημεία. Πρώτον, το συνδετικό ρήμα συμφωνεί με το αποσχισμένο συστατικό, το οποίο μετατρέπεται σε υποκείμενο της πρότασης. Δεύτερον, η ονομαστική πτώση του εστιασμένου συστατικού σε συνδυασμό με την παρουσία του αντωνυμικού αντικειμένου στην αναφορική υποδεικνύει ότι δεν έχει προηγηθεί εξαγωγή του από αυτή. Η διατήρηση της αρχικής πτώσης της αποσχισμένης φράσης είναι μία πολύ σημαντική ιδιότητα των δίπτυχων προτάσεων και η χρήση της αντωνυμίας εντός της αναφορικής θα οδηγούσε σε αντιγραμματικότητα στην κυπριακή ποικιλία (Tsiplakou, 2017).

²⁸ Η αδυναμία τέλειας κατάκτησης δεν μπορεί να αποδοθεί ούτε στη δυσκολία της δομής-στόχου, αφού η μετακίνηση είναι πιο απλή διαδικασία από τον αποσχισμό, ούτε στην ποσότητα του γλωσσικού εισερχομένου, αφού οι δομές μετακίνησης είναι συνηθισμένες στην ΚΝΕ. Η τέλεια κατάκτηση οποιουδήποτε φαινομένου δεν είναι ποτέ εύκολη υπόθεση, ωστόσο η εστίαση αποδεικνύεται ιδιαίτερα απαιτητική, καθώς εμπλέκει πολλά επίπεδα γραμματικής: φωνολογία, σύνταξη, σημασιολογία, πραγματολογία (Tsiplakou, 2017).

3

Οι δίπτυχες προτάσεις στη νέα ελληνική: δεδομένα από σώμα κειμένων

Όπως είδαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο, η κυριαρχούσα άποψη όσον αφορά τις δίπτυχες προτάσεις στη νέα ελληνική είναι αυτή που τις θέλει διαθέσιμες ως στρατηγική εστίασης στην κυπριακή αλλά όχι απαραίτητα και στην πρότυπη ποικιλία. Για να διαπιστώσουμε αν ευσταθούν οι ισχυρισμοί για τη δεύτερη, προσπαθήσαμε να εντοπίσουμε τέτοιες προτάσεις στο σώμα κειμένων γραπτού λόγου του Εθνικού Θησαυρού Ελληνικής Γλώσσας (ΕΘΕΓ).

3.1 Τα σώματα κειμένων στη γλωσσολογική έρευνα

Κάθε επιστήμη προσπαθεί να διευρύνει τη γνώση του ανθρώπου για τον κόσμο. Για να το επιτύχει, στηρίζεται σε δεδομένα και –βάσει αυτών– εξάγει συμπεράσματα. Το ίδιο ισχύει και για τη γλωσσολογία.

Στην παρούσα εργασία μάς απασχολεί το ζήτημα των δίπτυχων προτάσεων στην ΚΝΕ. Όπως είδαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο, πολλοί μελετητές έχουν υποστηρίξει ότι αυτό το συντακτικό σχήμα δεν απαντά στη συγκεκριμένη ποικιλία (βλ ενδεικτικά Agouraki, 2010). Για να διαπιστώσουμε αν ευσταθούν οι ισχυρισμοί, αναζητήσαμε τέτοιες δομές σε ένα σώμα κειμένων («corpus»), δηλαδή σε μία «συστηματική συλλογή γλωσσικών δεδομένων που προέκυψαν με φυσικό τρόπο και όχι με πειραματικές διαδικασίες» (Γούτσος & Φραγκάκη, 2015).

Τρία είναι τα κύρια σώματα κειμένων γενικής αναφοράς για την ΚΝΕ. Το μεγαλύτερο από αυτά, το οποίο επελέγη και για τη δική μας έρευνα, είναι ο Εθνικός Θησαυρός Ελληνικής Γλώσσας (ΕΘΕΓ) του Ινστιτούτου Επεξεργασίας Λόγου. Ο ΕΘΕΓ περιλαμβάνει επισημειωμένα κείμενα με τα μέρη του λόγου. Τα κείμενα αυτά προέρχονται από ένα ευρύ φάσμα πηγών (βιβλία, περιοδικά, εφημερίδες κ.α.) και ανήκουν σε διάφορα κειμενικά είδη (άρθρο, δοκίμιο, βιογραφία κ.α.) ποικίλης θεματολογίας (οικονομία, πολιτική, τέχνες κ.α.) (Τάντος, Μαρκαντωνάτου, Αναστασιάδη–Συμεωνίδη & Κυριακοπούλου, 2015· Χατζηγεωργίου κ.α., 2000).

Οι λόγοι για τους οποίους επιλέξαμε να αξιοποιήσουμε σώματα κειμένων στην έρευνά μας είναι πολλοί. Πρώτον, γενικά, τα σώματα κειμένων αποτελούν αντιπροσωπευτικά δείγματα των γλωσσών. Δεύτερον, τα δεδομένα που αντλούμε από αυτά στηρίζονται στη γλωσσική πραγματικότητα και όχι στη διαίσθηση του εκάστοτε ερευνητή. Τρίτον, διαθέτουν μεγάλο όγκο κειμένων, τα οποία συχνά παραθέτονται ολόκληρα ή σε μεγάλα τμήματα, εξαιρετικά χρήσιμο, όταν μελετά κανείς δομές εστίασης, όπου το περιεχόμενο παίζει σημαντικό ρόλο (Γούτσος & Φραγκάκη, 2015). Με βάση τα παραπάνω, αναμένουμε τα ευρήματά μας να χαίρουν μίας κάποιας αξιοπιστίας και να είναι αντιπροσωπευτικά της κατάστασης που επικρατεί στην ΚΝΕ αναφορικά με τις δίπτυχες προτάσεις.

3.2 Αναζήτηση στον ΕΘΕΓ

Αυτή η ενότητα ξεκινά με λίγες σύντομες παρατηρήσεις (ενότητα 3.2.1), συνεχίζει με τη διαδικασία της αναζήτησης (ενότητα 3.2.2) και κλείνει με τα ευρήματα (ενότητα 3.2.3).

3.2.1 Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Στο προηγούμενο κεφάλαιο είδαμε τη γραμμική ανάλυση των δίπτυχων προτάσεων στην ΚΝΕ και την ΚΕ. Στις εν λόγω ποικιλίες έχει παρατηρηθεί ότι το αποσχισμένο συστατικό μπορεί να εμφανίζεται σε δύο διαφορετικές θέσεις, μετά και πριν το συνδετικό ρήμα ((1α) και (1β), αντίστοιχα):

- (1) α. συνδετικό ρήμα–αποσχισμένο συστατικό–εξαρτημένη πρόταση
- β. αποσχισμένο συστατικό–συνδετικό ρήμα–εξαρτημένη πρόταση

Με βάση τις δύο διαθέσιμες σειρές σημειώνουμε δύο παραδείγματα για την ΚΕ στο (2), τα οποία προσαρμόζουμε για την ΚΝΕ στο (3):

- (2) α. Εν Η ΚΟΚΚΙΝΟΜΑΛΛΑ που μου αρέσει.

β. Η ΚΟΚΚΙΝΟΜΑΛΛΑ εν που μου αρέσει.

(Fotiou, 2009)

γ. Εν ΤΟΝ ΧΑΜΠΗΝ που είδα.

δ. ΤΟΝ ΧΑΜΠΗΝ εν που είδα.

(Gryllia & Lekakou, 2007)

(3) α. Είναι Η ΚΟΚΚΙΝΟΜΑΛΛΑ που μου αρέσει.

β. Η ΚΟΚΚΙΝΟΜΑΛΛΑ είναι που μου αρέσει.

(προσαρμογή από Fotiou, 2009)

γ. Είναι ΤΟΝ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟ που είδα.

δ. ΤΟΝ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟ είναι που είδα.

(προσαρμογή από Gryllia & Lekakou, 2007)

Η δική μας μελέτη θα εξετάσει και τις δύο σειρές εμφάνισης του αποσχισμένου συστατικού στις δίπτυχες προτάσεις της ΚΝΕ. Ωστόσο, είναι σημαντικό να υπενθυμίσουμε στον αναγνώστη ότι η επιστημονική κοινότητα δεν ομοφωνεί σε σχέση με όσα αναφέρουμε εδώ και ότι ένα μεγάλο μέρος της αντιμετωπίζει με καχυποψία προτάσεις με τη δομή στο (1β), ήτοι αμφισβητεί το αν πρόκειται πράγματι για δίπτυχες δομές. Παράλληλα, έχει προταθεί ότι στην ΚΝΕ δεν υπάρχουν δίπτυχες προτάσεις αγγλικού τύπου, δηλαδή προτάσεις με τη δομή στο (1α).

3.2.2 Η διαδικασία αναζήτησης

Η αναζήτηση πιθανών δίπτυχων προτάσεων στην ΚΝΕ έγινε μέσω του σώματος κειμένων του ΕΘΕΓ. Η συγκεκριμένη πλατφόρμα επιτρέπει την αναζήτηση γλωσσικού υλικού με βάση τρία κάθε φορά κριτήρια. Χάρη σε αυτή τη λειτουργία ήμαστε σε θέση να επιλέξουμε τα τρία βασικά συστατικά των δίπτυχων δομών. Έτσι, όταν αναζητούσαμε δομές με το αποσχισμένο συστατικό μεταρρηματικά, το πρώτο κριτήριο ήταν μία λέξη (το συνδετικό ρήμα), το δεύτερο κριτήριο ήταν ένα μέρος του λόγου (η γραμματική κατηγορία του αποσχισμένου συστατικού) και το τρίτο κριτήριο ήταν πάλι μία λέξη (το «που», το οποίο εισάγει την εξαρτημένη πρόταση). Αντίστοιχα, όταν αναζητούσαμε δομές με το αποσχισμένο συστατικό προρρηματικά, το πρώτο κριτήριο ήταν ένα μέρος του λόγου (η γραμματική κατηγορία του αποσχισμένου συστατικού), το δεύτερο κριτήριο μία λέξη (το συνδετικό ρήμα) και το τρίτο πάλι μία λέξη (το «που»). Για πρακτικούς λόγους δεν αναζητήσαμε προτάσεις με εξαρτημένη πρόταση σε προρρηματική θέση. Το ανώτατο όριο αποτελεσμάτων, το οποίο θέσαμε και εμείς στην αναζήτησή μας, ήταν 5.000 (δηλαδή για κάθε αναζήτηση η πλατφόρμα εμφάνιζε έως

5.000 αποτελέσματα). Κριτήρια όπως το είδος της πηγής, του κειμένου ή του θέματος δεν μας απασχόλησαν.

Κατά τη διάρκεια της αναζήτησής μας κοιτάξαμε συνολικά πάνω από 20.000 προτάσεις, καθώς και τα γλωσσικά περιβάλλοντα μέσα στα οποία αυτές εμφανίζονταν. Στόχος της αναζήτησης ήταν να βρούμε προτάσεις που θα μπορούσαν να διαβαστούν και να αναλυθούν ως δίπτυχες.

Τα κριτήρια βάσει των οποίων κατατάσσαμε τις προτάσεις σε δυνητικά δίπτυχες ή απλές ήταν τρία. Συγκεκριμένα, με βάση τα όσα είδαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο για τις δομικές και ερμηνευτικές ιδιότητες των δίπτυχων, για να μπορέσει μία πρόταση να λογιστεί ως τέτοια, θα έπρεπε να ισχύουν τα παρακάτω: πρώτον, να περιλαμβάνει τα τρία βασικά συστατικά των δίπτυχων δομών, δηλαδή ένα συνδετικό ρήμα σε τρίτο πρόσωπο, μία *που*-πρόταση και μία ΟΦ, ΕπιρρΦ, ΠροθΦ, ΣΔΦ ή ΕπιθΦ η οποία θα βρισκόταν είτε μετά είτε πριν το συνδετικό ρήμα και θα αποτελούσε το αποσχισμένο συστατικό· δεύτερον, το αποσχισμένο συστατικό να δηλώνεται εμφατικά και πιθανώς να έρχεται σε αντίθεση με έναν άλλο όρο στο περικείμενο, είτε ο δεύτερος ήταν ρητά εκπεφρασμένος είτε όχι²⁹. τρίτον, η δίπτυχη πρόταση να είναι σε θέση να αντικατασταθεί από μία απλή χωρίς να διαταράσσεται η επικοινωνία. Η ορθογραφία και τα σημεία στίξης λήφθηκαν υπόψη σε μικρό βαθμό εξαιτίας της ασυνεπούς χρήσης τους.

3.2.3 Ευρήματα αναζήτησης

Σε αυτή την ενότητα θα παρουσιάσουμε τα ευρήματα της αναζήτησης για καθεμία από τις γραμματικές κατηγορίες του αποσχισμένου–εστιασμένου συστατικού, τόσο στις περιπτώσεις μεταρρηματικής (ΜΕΤΑ) όσο και στις περιπτώσεις προρρηματικής (ΠΡΟ) εμφάνισής του. Η μοναδική γραμματική κατηγορία που λείπει είναι αυτή του επιθέτου, καθώς δεν εντοπίσαμε ούτε ένα σχετικό παράδειγμα.

3.2.3.1 Ονοματική φράση

Στον ΕΘΕΓ η γραμματική κατηγορία που εμφανιζόταν συχνότερα –και με διαφορά– σε θέση αποσχισμένου συστατικού ήταν αυτή του ονόματος. Το συγκεκριμένο εύρημα δεν μας προκαλεί ιδιαίτερη εντύπωση, καθώς παρόμοιες τάσεις έχουν παρατηρηθεί και σε άλλες γλώσσες. Οι ΟΦ που εντοπίσαμε λειτουργούσαν συντακτικά κυρίως ως υποκείμενα (Υ) και σπανιότερα ως αντικείμενα (Α)³⁰ ή ως επιρρηματικοί προσδιορισμοί (ΕΠ), τάση που επίσης

²⁹ Στην αναζήτησή μας κινηθήκαμε με βάση την παραδοσιακή άποψη περί λειτουργίας δίπτυχων προτάσεων, σύμφωνα με την οποία αυτές είναι χαρακτηριστικές και το αποσχισμένο συστατικό αντιθετικά εστιασμένο.

³⁰ Για να λογιστεί ως αντικείμενο το αποσχισμένο συστατικό θα πρέπει να βρίσκεται σε αιτιατική ή γενική πτώση.

έχει παρατηρηθεί και σε άλλες γλώσσες³¹. Οι πτώσεις στις οποίες εμφανίζονταν οι ΟΦ–αποσχισμένα συστατικά ήταν η ονομαστική (ΟΝ), η αιτιατική (ΑΙΤ) και η γενική (ΓΕΝ).

Στο σώμα κειμένων του ΕΘΕΓ εντοπίσαμε συνολικά 857 δίπτυχες προτάσεις με ΟΦ στη θέση του αποσχισμένου συστατικού, η συντριπτική πλειοψηφία των οποίων εμφάνιζε το συστατικό αυτό σε προρρηματική θέση. Οι αποσχισμένες ΟΦ που συναντήσαμε θα μπορούσαν να χωριστούν σε τρεις μεγάλες κατηγορίες: ΟΦ χωρίς άρθρο (ΟΦ ΧΑ), ΟΦ με αόριστο άρθρο (ΟΦ ΑΑ) και ΟΦ με οριστικό άρθρο (ΟΦ ΟΑ). Ο παρακάτω πίνακας δίνει μία πληρέστερη εικόνα των ευρημάτων.

	ΟΝΟΜΑΤΙΚΗ ΦΡΑΣΗ								
	ΣΕΙΡΑ			ΣΥΝΤ. ΡΟΛΟΣ			ΠΤΩΣΗ		
	ΠΡΟ	ΜΕΤΑ	Υ	Α	ΕΠ	ΟΝ	ΑΙΤ	ΓΕΝ	
ΟΦ ΧΑ	24	18	6	21	–	3	21	3	–
ΟΦ ΑΑ	5	5	–	3	–	2	3	2	–
ΟΦ ΟΑ	828	675	153	779	33	16	779	48	1
ΣΥΝΟΛΟ	857	698	159	803	33	21	803	53	1

Πίνακας 1. ΕΘΕΓ: Η ΟΦ ως αποσχισμένο συστατικό

Σε σχέση με την πρώτη κατηγορία (ΟΦ ΧΑ) αξίζει να σημειωθεί ότι στη μεταρρηματική σειρά δεν εντοπίσαμε αποσχισμένα συστατικά με τη συντακτική λειτουργία του αντικειμένου ή του επιρρηματικού προσδιορισμού. Από τις 24 προτάσεις που συναντήσαμε εδώ, οι δύο είχαν στη θέση του αποσχισμένου συστατικού ένα απλό όνομα, το οποίο εμφανιζόταν σε μεταρρηματική θέση. Ακολουθούν αντιπροσωπευτικά παραδείγματα των προτάσεων αυτής της κατηγορίας.

(4) ΟΦ ΧΑ

- α. ΤΕΤΟΙΟΥ ΕΙΔΟΥΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΕΣ είναι που διώξανε [ΠΡΟ–Υ]
χρήστες από τις διανομές αυτές ή και το Linux γενικότερα.
- β. Η πρόταση βεβαίως ήρθε και από την Ελλάδα αλλά είναι [ΜΕΤΑ–Υ]
ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΕΣ που ασχολούνται με τη
θεσμοθέτηση αυτού του Κέντρου.
- γ. ΛΙΓΕΣ ΜΕΡΕΣ ΠΡΙΝ ΑΝΑΧΩΡΗΣΕΙ ΓΙΑ ΤΗ ΣΑΪΓΚΟΝ [ΠΡΟ–ΕΠ]
ήταν που τον συναντήσαμε στην Αμαλιάδα να τον

³¹ Βλ Garassino (2016) για παρόμοιες τάσεις σε αγγλικά και ιταλικά.

απολαμβάνουν τα τυχερά που τον έχουν παππού εγγόνια του,
Δημήτρης και Νατάσα.

- δ. Δεν ήταν λοιπόν, ΚΛΕΦΤΗΣ που μπήκε. [META-Y]
- ε. Αν τα μαθηματικά είναι προϊόν του ανθρώπινου πολιτισμού, [META-Y]
αν μέχρι σήμερα ήταν ANTPEΣ που σχεδίαζαν τα
αναλυτικά προγράμματα και αποφάσιζαν τους τρόπους και
τα μέσα διδασκαλίας των μαθηματικών, αυτό εξηγεί τον
αποκλεισμό των γυναικών από το σχεδιασμό και πιθανόν και
από το περιεχόμενο των αναλυτικών προγραμμάτων.

(ΕΘΕΓ)

Η δεύτερη κατηγορία (ΟΦ ΑΑ) περιλαμβάνει ακόμη λιγότερες προτάσεις από την πρώτη. Από τις πέντε προτάσεις που εντοπίσαμε εδώ, σε καμία δεν υπήρχε μεταρρηματικό συστατικό, οποιασδήποτε λειτουργίας, ενώ τα αντικείμενα απουσίαζαν και από την προρρηματική σειρά. Στο (5) σημειώνουμε δύο από τις πέντε προτάσεις που βρήκαμε.

(5) ΟΦ ΑΑ

- α. ΕΝΑ "ΔΙΠΛΟ" ΣΤΗ ΛΑΡΙΣΑ ήταν που είχε κρατήσει [ΠΡΟ-Y]
ζωντανούς τους "στρατηγούς" στην Α1, το θυμάστε;
- β. ΜΙΑ ΤΕΤΟΙΑ ΣΤΙΓΜΗ είναι που ξεσπά σε λυγμούς κάθε [ΠΡΟ-ΕΠ]
σκοτεινιασμένο κομμάτι μέσα σου και ουρλιάζει από πόνο.

(ΕΘΕΓ)

Η τρίτη κατηγορία (ΟΦ ΟΑ) είναι αδιαμφισβήτητα και η πολυπληθέστερη, καθώς περιλαμβάνει 828 από τις 857 προτάσεις που εντοπίσαμε συνολικά. Ωστόσο, παρά τα μεγάλα νούμερα, ούτε εδώ βλέπουμε αντικείμενα και επιρρηματικούς προσδιορισμούς σε μεταρρηματική θέση³².

Στο (6) σημειώνουμε μερικές από τις προτάσεις που βρήκαμε.

(6) ΟΦ ΟΑ

- α. ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ είναι που έχουν αξία και αν φύγουν [ΠΡΟ-Y]
αυτοί...

³² Αυτό δεν σημαίνει ότι τέτοιες προτάσεις δεν εντοπίζονται καθόλου στην ΚΝΕ. Παραθέτουμε ενδεικτικά ένα παράδειγμα από την ελληνική τηλεοπτική σειρά «Μαρία, η άσχημη»: «Όχι, αλλά αν σε άκουγε κανείς όπως μιλούσες προηγουμένως θα έλεγε ότι δεν είναι ΤΟΝ ΑΛΕΞΗ που θέλεις να υπερασπιστείς αλλά την γκόμενά του».

- β. Η ΑΚΡΙΒΕΙΑ είναι που θα κρίνει τα δεδομένα.
- γ. Άλλωστε, μην ξεχνάτε, αγαπητοί συνάδελφοι, ότι ΑΥΤΗ Η ΓΕΝΙΑ είναι που θα αλλάξει χώρα.
- δ. Είναι Η ΜΙΚΡΟΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ που τον [ΜΕΤΑ-Υ] ταλαιπωρεί, που τη συναντά στην καθημερινότητά του, αυτή που νιώθει ως απειλή για την ασφάλειά του.
- ε. Δεν είναι Η ΥΠΟΘΕΣΗ που κάνει τη διαφορά, αλλά ο τρόπος που «βλέπει» ο σκηνοθέτης τη ζωή και τα πρόσωπα.
- στ. Πρέπει ίσως να διευκρινίσω κι εγώ, δανειζόμενος γλώτταν Διονυσίου Σαββοπούλου, ότι «Δεν είναι Η ΓΙΟΥΡΟΒΙΖΙΟΝ που με ενοχλεί».
- ζ. ΤΟΝ ΓΙΑΝΝΗ είναι που θέλουμε πίσω, γιατί [ΠΡΟ-Α] είναι...Ελληνάρας και μάγκας σαν εμάς!
- η. ΑΥΤΟΝ ΤΟΝ ΣΥΜΒΟΛΙΣΜΟ ΤΗΣ ΟΔΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ είναι που θέλουμε να αναδείξουμε πλαισιώνοντάς τη με τα έργα ενός πολιτισμού στην ακμή του.
- θ. ΑΥΤΗ ΤΗ ΛΥΣΗ είναι που δεν βλέπω πουθενά από καμμία κυβέρνηση.
- ι. ΑΥΤΕΣ ΤΙΣ ΩΡΕΣ είναι που απολαμβάνεις τη δουλειά [ΠΡΟ-ΕΠ] σου καθώς ο ζεστός καλοκαιρινός αέρας χαιδεύει το πρόσωπο ενώ τα μάτια παίζουν μεταξύ των οργάνων της μηχανής και του κύματος.
- κ. Καμιά φορά καταφέρνω να τον μπερδέψω και ΕΚΕΙΝΗ ΤΗ ΣΤΙΓΜΗ είναι που θέλω να τον τραβήξω φωτογραφία.
- λ. ΤΟΥ ΑΪ-ΓΙΩΡΓΙΟΥ ήταν που προσπάθησε να γιορτάσει, όχι του Αϊ-Γιαννιού.

(ΕΘΕΓ)

Αξίζει, τέλος, να αναφέρουμε ότι σε ορισμένες περιπτώσεις η αποσχισμένη ΟΦ βρισκόταν σε ονομαστική, ενώ θα περιμέναμε να βρίσκεται σε αιτιατική, καθώς βάσει περικειμένου λειτουργούσε συντακτικά μάλλον ως αντικείμενο ή ως (εμπρόθετος) επιρρηματικός

προσδιορισμός παρά ως υποκείμενο της αναφορικής. Στο (7) παραθέτουμε τις σχετικές προτάσεις.

- (7) α. ΑΥΤΟΣ Ο ΔΙΑΛΟΓΟΣ είναι που θέλετε να κάνετε; [ΠΡΟ]
β. ΑΚΡΙΒΩΣ ΑΥΤΗ Η ΣΥΖΗΤΗΣΗ είναι που ζούμε εδώ πέρα.
γ. ΑΥΤΟΙ ΟΙ ΙΔΙΟΙ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΙ είναι που βρέθηκαν τα εκατομμύρια.
δ. ΑΥΤΗ λοιπόν Η ΝΕΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ είναι που ο κ. Λαμπρινίδης θα μας εξηγήσει σήμερα.
ε. Ο Lindbergh ήταν ο Πρώτος και ΑΥΤΟΣ είναι που θυμόμαστε όλοι.
στ. Αυτός ήταν που τη γοήτευσε την άβγαλτη Μάρθα, όταν είχε μπει στην τρίτη δεκαετία της, ΑΥΤΟΣ ήταν που ερωτεύτηκε.
ζ. «Δεν είναι ΤΟ ΠΡΟΪΟΝ που επιλέγει ο καταναλωτής, αλλά ΟΙ [ΜΕΤΑ] ΣΥΣΧΕΤΙΣΜΟΙ ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΑΥΤΟ», επισημαίνει.
η. Είναι Ο «ΗΡΩΑΣ» που αγαπάμε κι αναζητούμε, ακόμα και αν είναι ουτοπία.
θ. Είναι Η ΠΟΛΗ που αποθεώνουν σήμερα οι makers, οι κατασκευαστές και καθοδηγητές της κοινής γνώμης.
ι. Ήταν Η ΒΑΡΚΑ που πρώτα προσέξαμε.

(ΕΘΕΓ)

Οι παραπάνω προτάσεις δεν συμπεριλήφθηκαν στους πίνακες με τις πιθανές δίπτυχες της ελληνικής, εξαιτίας της ιδιομορφίας που παρουσιάζει το αποσχισμένο (ή αυτό που μοιάζει με αποσχισμένο) συστατικό όσον αφορά την πτώση. Ωστόσο, η συγκεκριμένη παρατήρηση μάς βάζει σε σκέψεις. Μπορεί το συστατικό αυτό να βρίσκεται σε ονομαστική; Σε αυτή την περίπτωση η πρόταση θεωρείται δίπτυχη; Η πτώση επηρεάζει τη φυσικότητα της πρότασης και, αν ναι, προς ποια κατεύθυνση; Τι συμβαίνει με τις δίπτυχες προτάσεις στις οποίες μία αποσχισμένη φράση ουδετέρου γένους, όπου η διάκριση ονομαστικής–αιτιατικής δεν αποτυπώνεται μορφολογικά, λειτουργεί ως αντικείμενο της εξαρτημένης; Θα επανέλθουμε σε αυτά τα ζητήματα στο επόμενο κεφάλαιο.

3.2.3.2 Επιρρηματική φράση

Οι ΕπιρρΦ, όπως φάνηκε μέσα από την έρευνά μας, είναι αρκετά εύκολο να καταλάβουν τη θέση του αποσχισμένου συστατικού σε μία δίπτυχη δομή. Μάλιστα, για την ΚΝΕ τουλάχιστον,

ήταν το δεύτερο σε συχνότητα είδος φράσης στη συγκεκριμένη θέση, πίσω μόνο από τις ΟΦ. Οι περισσότερες προτάσεις περιλαμβάνουν ένα απλό επίρρημα, το οποίο συνήθως είναι δεικτικό και δηλώνει χρονική ή τοπική σχέση. Το επίρρημα–αποσχισμένο συστατικό εμφανίζεται και εδώ κυρίως προρρηματικά.

ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΗ ΦΡΑΣΗ						
		ΣΕΙΡΑ		ΣΥΝΤ. ΡΟΛΟΣ		
		ΠΡΟ	ΜΕΤΑ	Υ	Α	ΕΠ
ΣΥΝΟΛΟ	588	498	90	–	–	588

Πίνακας 2. ΕΘΕΓ: Η ΕπιρρΦ ως αποσχισμένο συστατικό

Ακολουθούν μερικά ενδεικτικά παραδείγματα δίπτυχων προτάσεων με ΕπιρρΦ στη θέση του αποσχισμένου συστατικού.

- (8) ΕπιρρΦ
- α. ΤΟΤΕ είναι που η Ελλάδα "σε πληγώνει". [ΠΡΟ]
 - β. ΜΕΤΑ είναι που δεν ξέρω τι θα καταφέρουμε.
 - γ. ΕΔΩ είναι που μπερδεύομαι: πώς γίνεται να μ' αρέσει ένα μαγαζί όταν δεν μ' αρέσει το προϊόν που πουλάει;
 - δ. Είναι ΤΟΤΕ που χαρακτηρίστηκε ο ομοφυλόφιλος ως [ΜΕΤΑ] ξεχωριστός, αιρετικός ανθρώπινος τύπος και η ομοφυλοφιλία ως ψυχική ασθένεια.
 - ε. Αυτό δεν σημαίνει ότι έφτασε και στο αποκορύφωμα της διαδρομής του ως συγγραφέας, αντίθετα είναι ΤΩΡΑ που έχει να αντιμετωπίσει πολλές και περισσότερες προκλήσεις.
 - στ. Δεν είναι ΞΑΦΝΙΚΑ που η Ευρωπαϊκή Ένωση, για πρώτη φορά, βγάζει τόσο αυστηρά πράγματα έναντι της Τουρκίας.

(ΕΘΕΓ)

3.2.3.3 Προθετική φράση

Οι ΠροθΦ μπορούν επίσης να καταλάβουν τη θέση του αποσχισμένου συστατικού σε μία δίπτυχη δομή της ΚΝΕ, όπως δείχνουν τα 130 παραδείγματα προτάσεων που εντοπίσαμε στο σώμα κειμένων του ΕΘΕΓ. Η αποσχισμένη ΠροθΦ αποτελείται συνήθως από μία πρόθεση και μία οριστική ΟΦ. Οι ΠροθΦ, σε αντίθεση με τις ΟΦ και τις ΕπιρρΦ, δεν φαίνεται να έχουν μία έντονη προτίμηση σε μία συγκεκριμένη σειρά, παρόλο που και εδώ επιλέγεται συνήθως η προρρηματική.

ΠΡΟΘΕΤΙΚΗ ΦΡΑΣΗ						
		ΣΕΙΡΑ		ΣΥΝΤ. ΡΟΛΟΣ		
		ΠΡΟ	ΜΕΤΑ	Υ	Α	ΕΠ
ΣΥΝΟΛΟ	130	73	57	–	–	130

Πίνακας 3. ΕΘΕΓ: Η ΠροθΦ ως αποσχισμένο συστατικό

Παραθέτουμε μερικά ενδεικτικά παραδείγματα δίπτυχων προτάσεων με ΠροθΦ στη θέση του αποσχισμένου συστατικού.

(9) ΠροθΦ

- α. ΜΕ ΤΟ ΜΑΚΗ ήταν που πήγαινε στον Επιτάφιο και άναβαν [ΠΡΟ] το κεράκι τους με τη φλόγα της ψυχής τους.
- β. «ΣΤΙΣ ΔΥΣΚΟΛΕΣ ΦΑΣΕΙΣ είναι που πρέπει να γίνονται οι συναντήσεις και αυτό είναι βασική αρχή στις διεθνείς σχέσεις», δήλωσε μεταξύ άλλων, ο αναπληρωτής υπουργός Εθνικής Άμυνας, Παναγιώτης Ρήγας, αναφερόμενος στο ενδεχόμενο επίσκεψης του πρωθυπουργού στην Τουρκία.
- γ. ΣΤΗ ΣΧΕΣΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΜΕ ΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ είναι που δίνουμε εξετάσεις, εκεί επενδύουμε» λέει στο ΑΠΕΜΠΕ η Μυρσίνη Ζορμπά.
- δ. Είναι ΣΤΙΣ 8–8–2015 που ξεκίνησε η ιστορία, αν δεν κάνω [ΜΕΤΑ] λάθος.
- ε. Δεν ξέρω αν ήταν ΑΠΟ ΔΙΑΚΡΙΤΙΚΟΤΗΤΑ που η μητέρα μου άλλαξε θέμα, ή επειδή φοβήθηκε τα επιχειρήματα του απρόσμενου συνομιλητή της, αλλά οι δυο τους κατέληξαν να αλληλοσυμφωνούν για την έλλειψη σταθερότητας της γενιάς μου και να μοιράζονται τις μνήμες του παρελθόντος.
- στ. Η Χίλαρυ είναι μεν γενικώς και αορίστως υπέρ των δικαιωμάτων των μαύρων, αλλά είναι ΕΠΙ ΠΡΟΕΔΡΙΑΣ ΟΜΠΑΜΑ που αναζωπυρώθηκε η ρατσιστική βία εκ μέρους των αστυνομικών αρχών στις ΗΠΑ.

(ΕΘΕΓ)

3.2.3.4 Εξαρτημένη πρόταση

Τέλος, στο σώμα κειμένων του ΕΘΕΓ εντοπίσαμε και τρεις εξαρτημένες προτάσεις στη θέση του αποσχιμένου συστατικού, μία τελική και δύο χρονικές, τις οποίες παραθέτουμε στο (10). Υπενθυμίζουμε στον αναγνώστη ότι για πρακτικούς λόγους δεν αναζητήσαμε προτάσεις με εξαρτημένη πρόταση σε προρρηματική θέση.

ΕΞΑΡΤΗΜΕΝΗ ΠΡΟΤΑΣΗ						
		ΣΕΙΡΑ		ΣΥΝΤ. ΡΟΛΟΣ		
		ΠΡΟ	ΜΕΤΑ	Υ	Α	ΕΠ
ΤΕΛ	1	–	1	–	–	1
ΧΡΟΝ	2	–	2	–	–	2
ΣΥΝΟΛΟ	3	–	3	–	–	3

Πίνακας 4. ΕΘΕΓ: Η εξαρτημένη πρόταση ως αποσχιμένο συστατικό

(10) Εξαρτημένη πρόταση

- α. Είναι ΓΙΑ ΝΑ ΤΣΑΚΙΣΤΕΙ ΑΥΤΟ ΑΚΡΙΒΩΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ [ΤΕΛ]
ΚΑΙ Ο ΑΓΩΝΑΣ ΤΟΥ ΓΙΑ ΜΙΑ ΕΛΛΑΔΑ ΕΛΕΥΘΕΡΗ
ΚΑΙ ΜΕ ΤΟΝ ΛΑΟ ΑΦΕΝΤΗ ΤΗΣ που, αμέσως μετά την
απελευθέρωση της χώρας, συνασπίστηκαν οι συνεργάτες των
ναζί, ο αστικός πολιτικός κόσμος και οι Αγγλοαμερικάνοι,
προκαλώντας τον εμφύλιο πόλεμο και αιματοκυλίζοντας τον
ελληνικό λαό επί τρία χρόνια.
- β. «Ήταν ΟΤΑΝ ΞΕΚΙΝΗΣΑΝ ΑΥΤΕΣ ΟΙ ΕΠΙΘΕΣΕΙΣ ΚΑΙ [ΧΡΟΝ]
ΤΑ ΑΝΤΙΠΟΙΝΑ» αναφέρει ο Η. Richter «που ο πόλεμος
έγινε ‘βρώμικος’» (Καθημερινή, 5 Δεκεμβρίου 2015).
- γ. Ήταν ΟΤΑΝ ΑΓΡΙΑ ΖΗΛΙΑ ΚΑΤΑΛΑΜΒΑΝΕ ΤΗΝ
ΝΤΙΒΑ που απαιτούσε ο σκηνοθέτης και φίλος της να μη
δείχνει το παραμικρό ενδιαφέρον για κανέναν άλλο.

(ΕΘΕΓ)

3.3 Συζήτηση

Η αναζήτησή μας στο σώμα κειμένων του ΕΘΕΓ ρίχνει φως στην κατάσταση που επικρατεί στην ΚΝΕ αναφορικά με τις δίπτυχες προτάσεις. Στον πίνακα που ακολουθεί συνοψίζουμε τα δεδομένα που παρουσιάσαμε παραπάνω.

		ΔΙΠΤΥΧΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ							
		ΣΕΙΡΑ		ΣΥΝΤ. ΡΟΛΟΣ			ΠΤΩΣΗ		
		ΠΡΟ	ΜΕΤΑ	Υ	Α	ΕΠ	ΟΝ	ΑΙΤ	ΓΕΝ
ΟΦ	857	697	160	803	33	21	803	53	1
ΕπιρρΦ	588	498	90	–	–	588	–	–	–
ΠροθΦ	130	73	57	–	–	130	–	–	–
ΣΔΦ	3	–	3	–	–	3	–	–	–
ΣΥΝΟΛΟ	1.578	1.268	310	803	33	742	803	53	1

Πίνακας 5. Οι δίπτυχες προτάσεις στον ΕΘΕΓ

Τα ευρήματα από την αναζήτησή μας στον ΕΘΕΓ δεν φαίνεται να συμφωνούν απόλυτα με τη βιβλιογραφία. Καταρχάς, έχει υποστηριχθεί ότι στις δίπτυχες προτάσεις της ΚΝΕ το αποσχισμένο, ή αυτό που μοιάζει με αποσχισμένο, συστατικό μπορεί να βρίσκεται μόνο σε προρρηματική θέση (βλ ενδεικτικά Fotiou, 2009). Ωστόσο, αν κοιτάξει κανείς τα ευρήματά μας, θα παρατηρήσει ότι η άποψη αυτή δεν επιβεβαιώνεται απόλυτα, καθώς, παρά τη μεγαλύτερη συχνότητα εμφάνισης της προρρηματικής σειράς, υπήρχαν αρκετές περιπτώσεις όπου η εστιασμένη φράση εμφανιζόταν μεταρρηματικά. Δεύτερον, σύμφωνα με την Agouraki (2010), το αποσχισμένο συστατικό στην ΚΝΕ μπορεί να είναι μόνο υποκειμένο και, ως τέτοιο, μπορεί να βρίσκεται μόνο σε ονομαστική πτώση, συμφωνώντας πάντοτε με το συνδεδετικό ρήμα: το συνδεδετικό ρήμα είναι ως εκ τούτου αναγκαστικά προσωπικό και δεν απαιτεί την ύπαρξη ενός κενού πλεοναστικού υποκειμένου. Ούτε αυτή η άποψη φαίνεται να επιβεβαιώνεται απόλυτα, καθώς, παρά τη μεγαλύτερη συχνότητα εμφάνισης της συντακτικής λειτουργίας του υποκειμένου και της ονομαστικής πτώσης, εντοπίσαμε και αρκετές αιτιατικές, αλλά και μία γενική, οι οποίες λειτουργούσαν συντακτικά ως αντικείμενα ή ως επιρρηματικοί προσδιορισμοί. Αυτές οι περιπτώσεις θα ήταν μάλλον δύσκολο να αιτιολογηθούν χωρίς την υπόθεση ύπαρξης ενός κενού υποκειμένου.

Σε αυτό το σημείο οφείλουμε να κάνουμε ορισμένες σημαντικές παρατηρήσεις, αν θέλουμε να δώσουμε μία πλήρη και ακριβή εικόνα της κατάστασης των δίπτυχων προτάσεων της ελληνικής.

Πρώτον, όπως παρατηρεί η Agouraki, η αντίστοιχη πρόταση της ΚΕ στο (11α) θα ήταν στην ΚΝΕ αυτή στο (11β):

- (11) α. ΕΓΩ ήτουν που φαίθηκα να τον πάρεις;
β. ΕΓΩ ήμουνα που φαγώθηκα να τον πάρεις;

γ. *ΕΓΩ ήταν που φαγώθηκα να τον πάρεις;

(Agouraki, 2010)

Η Agouraki επισημαίνει ότι στην ΚΝΕ μία δομή με αντωνυμία πρώτου ή δευτέρου προσώπου δίπλα σε ένα συνδετικό ρήμα τρίτου προσώπου θα ήταν αντιγραμματική/μη αποδεκτή. Η παραπάνω παρατήρηση επιβεβαιώνεται από την έρευνά μας, καθώς στη σχετική αναζήτηση που κάναμε στο σώμα κειμένων του ΕΘΕΓ οι αντωνυμίες σε θέση αποσχισμένου συστατικού έλαμψαν δια της απουσίας τους. Αντίθετα, εμφανίστηκαν αρκετά αποτελέσματα, όταν αλλάξαμε τα κριτήρια αναζήτησης, ώστε τα συνδετικά ρήματα να είναι πρώτου και δευτέρου προσώπου. Με απλά λόγια, στο σώμα κειμένων του ΕΘΕΓ βρήκαμε παραδείγματα αντίστοιχα του (11β) αλλά ούτε ένα του (11γ). Οι προτάσεις αυτές δεν συμπεριλήφθηκαν στους πίνακές μας με τις υπόλοιπες (πιθανές) δίπτυχες της ελληνικής, παρόλο που παρόμοια μοτίβα συμφωνίας παρατηρούνται (και) σε δίπτυχες προτάσεις άλλων γλωσσών (βλ υποσημείωση 23).

Δεύτερον, αρκετές από τις προτάσεις που εντοπίσαμε στον ΕΘΕΓ και τις οποίες χαρακτηρίσαμε ως πιθανές δίπτυχες προέρχονται από μετάφραση. Στο (12) αναφέρουμε από ένα παράδειγμα μεταφρασμένης δίπτυχης για κάθε είδος φράσης.

- (12) α. Όπως σημειώνει ο McLynn, "είναι Ο ΦΡΑΝΚΟ [ΟΦ] που ευθύνεται για την τραγική κατάσταση στην οποία βρισκόταν η χώρα το 1939".
- β. "Νομίζω πως ήταν ΤΟΤΕ που έπεσα πάνω στον Μπάροουζ [ΕπιρρΦ] και τον Κέρουακ, συνειδητοποιώντας πώς μέχρι τότε μίλαγα μέσω ενός άδειου κρανίου", έλεγε για εκείνη την εποχή, που θα άλλαζε σχέδια όχι μόνο στον ίδιο αλλά και σε ολόκληρη την Αμερική.
- γ. Είναι ΜΕ ΜΕΓΑΛΗ ΘΛΙΨΗ που η Μπίλι Λουρντ [ΠροθΦ] επιβεβαιώνει το θάνατο της πολυαγαπημένης της μητέρας Κάρι Φίσερ, που έφυγε το πρωί στις 8:55.
- δ. «Ήταν ΟΤΑΝ ΞΕΚΙΝΗΣΑΝ ΑΥΤΕΣ ΟΙ ΕΠΙΘΕΣΕΙΣ ΚΑΙ [ΣΔΦ] ΤΑ ΑΝΤΙΠΟΙΝΑ» αναφέρει ο Η. Richter «που ο πόλεμος έγινε 'βρώμικος'» (Καθημερινή, 5 Δεκεμβρίου 2015).

(ΕΘΕΓ)

Αν και δεν έχουμε ελέγξει τα πρωτότυπα κείμενα, εικάζουμε ότι υπάρχουν μεγάλες πιθανότητες αυτά να περιλαμβάνουν δίπτυχες προτάσεις. Βέβαια, συναντήσαμε και περιπτώσεις όπως αυτή στο (13), όπου μία μη (τυπική) δίπτυχη δομή μεταφράζεται στα ελληνικά με μία τέτοια.

- (13) Αν το μήνυμα της εκλογής Κλίντον συμπυκνώθηκε στο περίφημο «it's the economy, stupid!³³» (είναι Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ που μετράει, ανόητε), η νίκη του Μπους επαναφέρει την προτεραιότητα της πολιτικής απέναντι στην οικονομία.

(ΕΘΕΓ)

Τρίτον, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν περιπτώσεις όπου η πιθανώς νέα στρατηγική του αποσχισμού συνεμφανίζεται με την παραδοσιακά ελληνική στρατηγική της μετακίνησης, όπως στην πρόταση στο (9γ), που επαναλαμβάνεται στο (14):

- (14) ΣΤΗ ΣΧΕΣΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΜΕ ΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ είναι που δίνουμε εξετάσεις, ΕΚΕΙ επενδύουμε» λέει στο ΑΠΕΜΠΕ η Μυρσίνη Ζορμπά.

(ΕΘΕΓ)

Τέλος, παρατηρήσαμε ότι μερικές από τις δίπτυχες προτάσεις που εντοπίσαμε στον ΕΘΕΓ προέρχονται από τις ίδιες πηγές, π.χ. από την ίδια εφημερίδα, κάτι που μπορεί να σημαίνει ότι έχουν γραφτεί ή εκφωνηθεί από το ίδιο άτομο. Αυτό με τη σειρά του θα σήμαινε ότι η χρήση τους ίσως αφορά συγκεκριμένους ομιλητές και όχι τον γενικό πληθυσμό (μπορεί δηλαδή η χρήση δίπτυχων δομών να αποτελεί θέμα ιδιολέκτου). Ωστόσο, επειδή δεν ασχοληθήκαμε συστηματικά με τη συγκεκριμένη πτυχή της έρευνάς μας, διστάζουμε να βγάλουμε κάποιο συμπέρασμα σε σχέση με αυτό το ζήτημα.

³³ Η συγκεκριμένη πρόταση πρόκειται μάλλον για περίπτωση «μειωμένης δίπτυχης» («reduced cleft»), μία συχνή χρήση των οποίων είναι το να απαντούν σε ερωτήσεις (βλ. ενδεικτικά Belletti, 2005).

4

Οι δίπτυχες προτάσεις στη νέα ελληνική: δεδομένα από πειραματική έρευνα

Στο δεύτερο κεφάλαιο είδαμε ότι σύμφωνα με τους περισσότερους μελετητές δεν υπάρχουν δίπτυχες προτάσεις στην ΚΝΕ. Ένας λόγος είναι το ότι στην εν λόγω ποικιλία το αποσχιμένο, ή τουλάχιστον αυτό που μοιάζει με αποσχιμένο, συστατικό μπορεί να εμφανίζεται μόνο σε ονομαστική και να λειτουργεί συντακτικά μόνο ως υποκείμενο της εξαρτημένης πρότασης (Agouraki, 2010). Όσοι πάλι δέχονται την παρουσία τους το κάνουν υπό προϋποθέσεις: το αποσχιμένο συστατικό πρέπει να εμφανίζεται πριν, και όχι μετά, το συνδετικό ρήμα (Tsimplici, σε προσωπική συνομιλία με Fotiou, 2009).

Για να ελέγξουμε τους ισχυρισμούς αυτούς αναζητήσαμε πιθανές δίπτυχες προτάσεις στο σώμα κειμένων του ΕΘΕΓ. Τα ευρήματα της αναζήτησης, όπως παρουσιάστηκαν στο τρίτο κεφάλαιο, δεν φαίνεται να επιβεβαιώνουν απόλυτα την εικόνα που περιγράφεται στη βιβλιογραφία, καθώς το αποσχιμένο συστατικό μπορεί να βρίσκεται σε μεταρρηματική θέση και να εκπληρώνει και άλλες συντακτικές λειτουργίες εκτός από αυτή του υποκειμένου.

Για να κατανοήσουμε καλύτερα την κατάσταση που επικρατεί στην ΚΝΕ αναφορικά με τις δίπτυχες προτάσεις αποφασίσαμε να σχεδιάσουμε μία πειραματική μελέτη, την οποία θα παρουσιάσουμε σε αυτό το κεφάλαιο. Τα αποτελέσματα της συγκεκριμένης μελέτης φαίνεται να στηρίζουν μάλλον τα ευρήματα του ΕΘΕΓ παρά τη βιβλιογραφία.

Το κεφάλαιο δομείται ως εξής. Στην ενότητα 4.1 θα δούμε τον στόχο της έρευνας, τα ερωτήματα στα οποία επιθυμούμε να απαντήσουμε μέσω αυτής, καθώς και τις υποθέσεις που

διατυπώνουμε σε σχέση με αυτά, βάσει των όσων παρατηρήσαμε στον ΕΘΕΓ. Στην ενότητα 4.2 θα περιγράψουμε τον μεθοδολογικό σχεδιασμό της έρευνας. Στην ενότητα 4.3 θα γίνει η αναλυτική παρουσίαση των αποτελεσμάτων, τα οποία θα συζητηθούν στην ενότητα 4.4.

4.1 Στόχος, ερωτήματα και υποθέσεις έρευνας

Στόχος της παρούσας έρευνας είναι η καλύτερη κατανόηση των δίπτυχων προτάσεων της ΚΝΕ. Συγκεκριμένα, αυτό που μας απασχολεί είναι το αν και με ποια μορφή οι δομές αυτές απαντούν στην εν λόγω ποικιλία. Ακόμη πιο συγκεκριμένα, και βάσει των όσων συναντήσαμε στη βιβλιογραφία και τον ΕΘΕΓ, θέτουμε τα εξής ερευνητικά ερωτήματα:

(1) α. Γενικό ερώτημα

Είναι γραμματικές/αποδεκτές οι δίπτυχες προτάσεις στην ΚΝΕ;

β. Επιμέρους ερωτήματα

Ερώτημα (1): Ποια σειρά/θέση εμφάνισης του αποσχισμένου συστατικού είναι πιο αποδεκτή στις δίπτυχες προτάσεις της ελληνικής; Η προρρηματική ή η μεταρρηματική;

Ερώτημα (2): Ποια συντακτική λειτουργία του αποσχισμένου συστατικού είναι πιο αποδεκτή στις δίπτυχες προτάσεις της ελληνικής; Αυτή του υποκειμένου, του αντικειμένου ή του επιρρηματικού προσδιορισμού;

Ερώτημα (3): Ποιο γένος του αποσχισμένου συστατικού είναι πιο αποδεκτό στις δίπτυχες προτάσεις της ελληνικής; Το αρσενικό/θηλυκό ή το ουδέτερο;

Ερώτημα (4): Ποια πτώση προτιμούν οι φυσικοί ομιλητές της ελληνικής για το αποσχισμένο συστατικό, όταν αυτό λειτουργεί συντακτικά ως αντικείμενο; Την αιτιατική ή την ονομαστική; Επιδρά η θέση εμφάνισής του (προρρηματική, μεταρρηματική) στην προτίμησή τους;

Ερώτημα (5): Ποια ερμηνεία ενός αποσχισμένου συστατικού σε ονομαστική προτιμούν οι φυσικοί ομιλητές της ελληνικής, όταν αυτό βρίσκεται μέσα σε μία αμφίσημη πρόταση, αλλά το περιεχόμενο ενισχύει

την ερμηνεία του ως αντικειμένου; Επιδρά η θέση εμφάνισής του (προρρηματική, μεταρρηματική) στην προτίμησή τους;

Η παρούσα έρευνα αναμένουμε ότι θα επιβεβαιώσει –σε κάποιο βαθμό έστω– τις τάσεις που παρατηρήθηκαν στον ΕΘΕΓ και τη βιβλιογραφία. Έτσι, διατυπώνουμε τις εξής ερευνητικές υποθέσεις:

(2) α. Γενική υπόθεση

Οι δίπτυχες προτάσεις είναι γραμματικές/αποδεκτές στην ΚΝΕ.

β. Επιμέρους υποθέσεις

Υπόθεση (1): Οι φυσικοί ομιλητές της ελληνικής προτιμούν δίπτυχες προτάσεις στις οποίες το αποσχισμένο συστατικό βρίσκεται σε προρρηματική θέση.

Υπόθεση (2): Οι φυσικοί ομιλητές της ελληνικής προτιμούν δίπτυχες προτάσεις στις οποίες το αποσχισμένο συστατικό βρίσκεται σε ονομαστική πτώση και λειτουργεί συντακτικά ως υποκείμενο της εξαρτημένης πρότασης.

Υπόθεση (3): Οι δίπτυχες προτάσεις της ελληνικής στις οποίες το αποσχισμένο συστατικό λειτουργεί συντακτικά ως αντικείμενο της εξαρτημένης πρότασης γίνονται πιο εύκολα αποδεκτές, όταν το συστατικό αυτό είναι ουδετέρου γένους.

Υπόθεση (4): Αναμένουμε ότι ένα αποσχισμένο συστατικό–αντικείμενο μπορεί να εμφανιστεί σε ονομαστική πτώση.

Υπόθεση (5): Αναμένουμε ότι ένα αποσχισμένο συστατικό σε ονομαστική πτώση μπορεί να ερμηνευτεί ως αντικείμενο.

Για να απαντήσουμε στα παραπάνω ερωτήματα και να διαπιστώσουμε αν επιβεβαιώνονται οι παραπάνω υποθέσεις σχεδιάσαμε δύο πειράματα, τα οποία απευθύνονταν σε φυσικούς ομιλητές της ελληνικής. Το πρώτο περιλάμβανε ένα ερωτηματολόγιο κρίσης γραμματικότητας

ή αποδεκτότητας³⁴ και το δεύτερο ένα ερωτηματολόγιο παραγωγής και κατανόησης γραπτού λόγου. Τα αποτελέσματα αναλύθηκαν μέσω περιγραφικής και επαγωγικής στατιστικής.

4.2 Μεθοδολογία έρευνας

4.2.1 Συμμετέχοντες

Στην έρευνα συμμετείχαν συνολικά 280 ενήλικοι μονόγλωσσοι ομιλητές της ΚΝΕ. Οι 140 απάντησαν στο πρώτο ερωτηματολόγιο, αυτό της κρίσης αποδεκτότητας (70 άτομα σε καθεμία από τις δύο εκδοχές του). Οι υπόλοιποι 140 απάντησαν στο έργο της παραγωγής του δεύτερου ερωτηματολογίου (70 άτομα σε καθεμία από τις δύο εκδοχές του). Από τους ίδιους 140, οι 100 απάντησαν και στο έργο της κατανόησης του δεύτερου ερωτηματολογίου (50 άτομα σε καθεμία από τις δύο εκδοχές του). Ο κάθε συμμετέχων απάντησε μόνο σε μία εκδοχή ενός ερωτηματολογίου. Η διανομή των ερωτηματολογίων στους συμμετέχοντες έγινε ηλεκτρονικά και τυχαία.

Οι συμμετέχοντες επιλέχθηκαν με βάση το αν ήταν διαθέσιμοι και/ή προσιτοί στην ερευνήτρια (δειγματοληψία ευχέρειας) και ενημερώθηκαν γραπτώς για τον σκοπό της έρευνας, καθώς και για τα δικαιώματά τους. Οι συμμετέχοντες παρέμειναν ανώνυμοι καθ' όλη τη διάρκεια της έρευνας. Η συμμετοχή τους σε αυτή ήταν προαιρετική και μπορούσαν να αποχωρήσουν οποιαδήποτε στιγμή από τη διαδικασία. Αν και ζητήθηκαν πληροφορίες αναφορικά με το φύλο, την ηλικία και το μορφωτικό επίπεδο, τα άτομα δεν ήταν υποχρεωμένα να απαντήσουν σε αυτές για να συμμετάσχουν στην έρευνα. Στους πίνακες που ακολουθούν συνοψίζονται οι πληροφορίες σε σχέση με το προφίλ των συμμετεχόντων, οι οποίες τελικά δεν αξιοποιήθηκαν στο πλαίσιο της έρευνας εξαιτίας της ομοιομορφίας που αυτό παρουσίαζε.

³⁴ Στην παρούσα εργασία οι δύο όροι είναι ελεύθερα εναλλάξιμοι.

Ερωτηματολόγιο Α΄					
Φύλο	Αντρας	Γυναίκα	Άλλο		Σύνολο
	32	108			140
	(23%)	(77%)			(100%)
Ηλικία	18–24	25–34	35–44	45+	Σύνολο
	17	45	33	45	140
	(12%)	(32%)	(24%)	(32%)	(100%)
Εκπαίδευση	Πρωτοβάθμια	Δευτεροβάθμια	Τριτοβάθμια		Σύνολο
		32	108		140
		(23%)	(77%)		(100%)

Πίνακας 6. Ερωτηματολόγιο Α΄: Προφίλ συμμετεχόντων

Ερωτηματολόγιο Β΄					
Φύλο	Αντρας	Γυναίκα	Άλλο		Σύνολο
	35	105			140
	(25%)	(75%)			(100%)
Ηλικία	18–24	25–34	35–44	45+	Σύνολο
	42	52	13	33	140
	(30%)	(37%)	(9%)	(24%)	(100%)
Εκπαίδευση	Πρωτοβάθμια	Δευτεροβάθμια	Τριτοβάθμια		Σύνολο
		48	92		140
		(34%)	(66%)		(100%)

Πίνακας 7. Ερωτηματολόγιο Β΄: Προφίλ συμμετεχόντων

4.2.2 Πειραματικό υλικό

Στο πλαίσιο της παρούσας έρευνας σχεδιάσαμε δύο ερωτηματολόγια. Και τα δύο ερωτηματολόγια περιλάμβαναν μη χρονομετρικές (off-line) δοκιμασίες³⁵. Το πρώτο ερωτηματολόγιο περιλάμβανε ένα έργο κρίσης γραμματικότητας/αποδεκτότητας³⁶, με σκοπό να απαντήσει στα τρία πρώτα ερευνητικά ερωτήματα. Το δεύτερο ερωτηματολόγιο περιλάμβανε δύο έργα, ένα παραγωγής γραπτού λόγου, με σκοπό να απαντήσει στο τέταρτο

³⁵ Για τη σημασία των μη χρονομετρικών μεθόδων στη γλωσσολογική έρευνα, βλ ενδεικτικά Kaiser (2013).

³⁶ Τα έργα κρίσης γραμματικότητας/αποδεκτότητας είναι από τις δημοφιλέστερες μεθόδους συλλογής δεδομένων που χρησιμοποιούν οι γλωσσολόγοι (Tremblay, 2005). Για τη σημασία και τους περιορισμούς τους, βλ ενδεικτικά Lau, Clark, Lappin (2017)· Sprouse (2007)· Tremblay (2005).

ερευνητικό ερώτημα, και ένα κατανόησης γραπτού λόγου, με σκοπό να απαντήσει στο πέμπτο ερευνητικό ερώτημα. Το κάθε ερωτηματολόγιο είχε δύο εκδοχές, οι οποίες διέφεραν μεταξύ τους ως προς τη θέση εμφάνισης του αποσχισμένου συστατικού. Ο κάθε συμμετέχων απάντησε σε μία εκδοχή ενός ερωτηματολογίου. Οι συμμετέχοντες δεν μπορούσαν να επιλέξουν το ερωτηματολόγιο που θα συμπλήρωναν. Η δημιουργία και η κοινοποίηση των ερωτηματολογίων έγιναν μέσω της πλατφόρμας «Φόρμες της Google» («Google Forms»). Η σειρά εμφάνισης του πειραματικού υλικού ήταν τυχαία. Τα δεδομένα των δοκιμασιών συγκεντρώθηκαν στο πρόγραμμα λογισμικού υπολογιστικών φύλλων Microsoft Excel και αναλύθηκαν μέσω περιγραφικής και επαγωγικής στατιστικής με το πρόγραμμα SPSS 28.0.0.0. Τα στατιστικά τεστ που χρησιμοποιήθηκαν για την ανάλυση των αποτελεσμάτων ήταν το one –sample binomial τεστ και, κυρίως, το χ^2 (έλεγχος ανεξαρτησίας), με το επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας στο $p \leq .05$. Η διάρκεια αποθήκευσης και φύλαξης των δεδομένων δεν θα υπερβαίνει το ένα (1) έτος από την ολοκλήρωση της έρευνας.

4.2.2.1 Κρίση γραμματικότητας

Το πρώτο ερωτηματολόγιο ήταν ένα έργο κρίσης γραμματικότητας/αποδεκτότητας. Εδώ οι συμμετέχοντες κλήθηκαν να διαβάσουν και να αξιολογήσουν έναν αριθμό προτάσεων ως προς τη φυσικότητά τους. Από τη στιγμή που είχαμε να κάνουμε με δομές εστίασης, οι προτάσεις προς αξιολόγηση δίνονταν μέσα στο κατάλληλο περιεχόμενο. Χρησιμοποιήθηκε κλίμακα 1–5 (κλίμακα Likert), όπου με «5» βαθμολογούνταν οι απόλυτα φυσικές και με «1» οι καθόλου φυσικές προτάσεις.

Παραθέτουμε τα ερευνητικά ερωτήματα και τις αντίστοιχες ερευνητικές υποθέσεις που αφορούν το συγκεκριμένο ερωτηματολόγιο:

(3) Γενικό ερώτημα

Είναι γραμματικές/αποδεκτές οι δίπτυχες προτάσεις στην ΚΝΕ;

Γενική υπόθεση

Οι δίπτυχες προτάσεις είναι γραμματικές/αποδεκτές στην ΚΝΕ.

Επιμέρους ερωτήματα και υποθέσεις

Ερώτημα (1): Ποια σειρά/θέση εμφάνισης του αποσχισμένου συστατικού είναι πιο αποδεκτή στις δίπτυχες προτάσεις της ελληνικής; Η προρρηματική ή η μεταρρηματική;

Υπόθεση (1): Οι φυσικοί ομιλητές της ελληνικής προτιμούν δίπτυχες προτάσεις στις οποίες το αποσχισμένο συστατικό βρίσκεται σε προρρηματική θέση.

Ερώτημα (2): Ποια συντακτική λειτουργία του αποσχισμένου συστατικού είναι πιο αποδεκτή στις δίπτυχες προτάσεις της ελληνικής; Αυτή του υποκειμένου, του αντικειμένου ή του επιρρηματικού προσδιορισμού;

Υπόθεση (2): Οι φυσικοί ομιλητές της ελληνικής προτιμούν δίπτυχες προτάσεις στις οποίες το αποσχισμένο συστατικό βρίσκεται σε ονομαστική πτώση και λειτουργεί συντακτικά ως υποκείμενο της εξαρτημένης πρότασης.

Ερώτημα (3): Ποιο γένος του αποσχισμένου συστατικού είναι πιο αποδεκτό στις δίπτυχες προτάσεις της ελληνικής; Το αρσενικό/θηλυκό ή το ουδέτερο;

Υπόθεση (3): Οι δίπτυχες προτάσεις της ελληνικής στις οποίες το αποσχισμένο συστατικό λειτουργεί συντακτικά ως αντικείμενο της εξαρτημένης πρότασης γίνονται πιο εύκολα αποδεκτές, όταν το συστατικό αυτό είναι ουδέτερου γένους.

Η εξαρτημένη μεταβλητή εδώ είναι η γραμματικότητα. Οι ανεξάρτητες μεταβλητές είναι η σειρά, με δύο επίπεδα (προρρηματική, μεταρρηματική), η συντακτική λειτουργία, με τρία επίπεδα (υποκείμενο, αντικείμενο, επιρρηματικός προσδιορισμός) και το γένος, με δύο επίπεδα (αρσενικό/θηλυκό, ουδέτερο). Όσον αφορά το γένος, το ουδέτερο εξετάζεται ξεχωριστά εξαιτίας του συστηματικού συγκρητισμού σε ονομαστική και αιτιατική. Στον παρακάτω πίνακα είναι συγκεντρωμένες οι μεταβλητές που εξετάζονται στο πρώτο ερωτηματολόγιο.

ΜΕΤΑΒΛΗΤΕΣ

Εξαρτημένη	Γραμματικότητα
Ανεξάρτητες	Σειρά
	Προρρηματική
	Μεταρρηματική
	Συντακτική λειτουργία
	Υποκείμενο
	Αντικείμενο
	Επιρρηματικός προσδιορισμός
	Γένος
	Αρσενικό/θηλυκό
	Ουδέτερο

Πίνακας 8. Κρίση γραμματικότητας: Μεταβλητές

Το πρώτο ερωτηματολόγιο είχε δύο εκδοχές. Η καθεμία περιλάμβανε εξήντα (60) προτάσεις, εκ των οποίων οι τριάντα (30) λειτουργούσαν ως διασπαστές προσοχής και ήταν κοινές και για τις δύο εκδοχές. Οι προτάσεις αυτές ήταν είτε γραμματικές είτε αντιγραμματικές. Η δομή τους ήταν είτε απλή είτε παρόμοια με αυτή των δίπτυχων. Οι υπόλοιπες τριάντα (30) ήταν δίπτυχες και αποτελούσαν το κυρίως πειραματικό υλικό. Όλες οι προτάσεις, πειραματικές και μη, ήταν δομές αντιθετικής εστίασης και τοποθετήθηκαν μέσα σε γλωσσικό περιβάλλον που να ευνοεί την ανάγνωσή τους ως τέτοιες. Ας δούμε ένα παράδειγμα:

- (4) α. Η βαριά εγκληματικότητα έχει σοβαρές επιπτώσεις στην [Π1–ΠΡΟ] κοινωνία, ωστόσο, ο μέσος πολίτης δεν την αισθάνεται στην καθημερινότητά του. Η μικροεγκληματικότητα είναι που ταλαιπωρεί τον λαό.
- β. Η βαριά εγκληματικότητα έχει σοβαρές επιπτώσεις στην [Π1–ΜΕΤΑ] κοινωνία, ωστόσο, ο μέσος πολίτης δεν την αισθάνεται στην καθημερινότητά του. Είναι η μικροεγκληματικότητα που ταλαιπωρεί τον λαό.

Οι πειραματικές προτάσεις της μίας εκδοχής ήταν ίδιες με τις πειραματικές προτάσεις της άλλης εκδοχής με μοναδική διαφορά τη θέση εμφάνισης του αποσχισμένου συστατικού. Έτσι, η πειραματική πρόταση 1 εμφανιζόταν με το αποσχισμένο συστατικό σε προρρηματική θέση στην εκδοχή 1 και σε μεταρρηματική θέση στην εκδοχή 2. Στην πειραματική πρόταση 2

συνέβαινε το αντίστροφο, το αποσχισμένο συστατικό δηλαδή βρισκόταν σε μεταρρηματική θέση στην εκδοχή 1 και σε προρρηματική θέση στην εκδοχή 2. Με αυτόν τον τρόπο όλοι οι συμμετέχοντες, και αυτοί που συμπλήρωσαν την εκδοχή 1 και αυτοί που συμπλήρωσαν την εκδοχή 2, συνάντησαν δίπτυχες προτάσεις με το αποσχισμένο συστατικό να εμφανίζεται τόσο σε προρρηματική όσο και σε μεταρρηματική θέση.

Το αποσχισμένο συστατικό ήταν πάντοτε μία ΟΦ. Ωστόσο, οι πειραματικές προτάσεις διέφεραν μεταξύ τους ως προς τη σειρά εμφάνισής της, τον συντακτικό της ρόλο και το γένος της. Έτσι, προέκυψαν οι εξής πειραματικές συνθήκες:

(5) Συνθήκη (1): υποκείμενο αρσενικού/θηλυκού γένους προρρηματικά

Συνθήκη (2): υποκείμενο αρσενικού/θηλυκού γένους μεταρρηματικά

Συνθήκη (3): υποκείμενο ουδετέρου γένους προρρηματικά

Συνθήκη (4): υποκείμενο ουδετέρου γένους μεταρρηματικά

Συνθήκη (5): αντικείμενο αρσενικού/θηλυκού γένους προρρηματικά

Συνθήκη (6): αντικείμενο αρσενικού/θηλυκού γένους μεταρρηματικά

Συνθήκη (7): αντικείμενο ουδετέρου γένους προρρηματικά

Συνθήκη (8): αντικείμενο ουδετέρου γένους μεταρρηματικά

Συνθήκη (9): επιρρηματικός προσδιορισμός αρσενικού/θηλυκού γένους προρρηματικά

Συνθήκη (10): επιρρηματικός προσδιορισμός αρσενικού/θηλυκού γένους μεταρρηματικά

Συνθήκη (11): επιρρηματικός προσδιορισμός ουδετέρου γένους προρρηματικά

Συνθήκη (12): επιρρηματικός προσδιορισμός ουδετέρου γένους μεταρρηματικά.

Κάθε συνθήκη περιλάμβανε πέντε προτάσεις. Όταν δύο συνθήκες διέφεραν μεταξύ τους μόνο ως προς τη σειρά εμφάνισης της αποσχισμένης φράσης, όπως οι συνθήκες 1 και 2, τότε οι

προτάσεις που περιλαμβάνονταν σε αυτές ήταν ίδιες, με μοναδική διαφορά, φυσικά, τη θέση της φράσης μέσα στην πρόταση. Η συνθήκη 1, για παράδειγμα, περιλάμβανε προτάσεις όπως αυτή στο (4α), ενώ η συνθήκη 2 περιλάμβανε προτάσεις όπως αυτή στο (4β). Όλες οι πειραματικές συνθήκες αντιπροσωπεύονταν και στις δύο εκδοχές του ερωτηματολογίου.

Στον παρακάτω πίνακα παραθέτουμε τις συνθήκες του πρώτου ερωτηματολογίου, όπως αυτές προέκυψαν από τον συνδυασμό των ανεξάρτητων μεταβλητών, καθώς και από ένα παράδειγμα για την καθεμία.

ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ	ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ
1. Υ-ΑΘ-ΠΡΟ π.χ. Η μικροεγκληματικότητα είναι που ταλαιπωρεί τον λαό.	5
2. Υ-ΑΘ-ΜΕΤΑ π.χ. Είναι η μικροεγκληματικότητα που ταλαιπωρεί τον λαό.	5
3. Υ-Ο-ΠΡΟ π.χ. Το σύνταγμα είναι που προστατεύει πάντα τον λαό.	5
4. Υ-Ο-ΜΕΤΑ π.χ. Είναι το σύνταγμα που προστατεύει πάντα τον λαό.	5
5. Α-ΑΘ-ΠΡΟ π.χ. Τους πολιτικούς είναι που έχει σιχαθεί ο κόσμος.	5
6. Α-ΑΘ-ΜΕΤΑ π.χ. Είναι τους πολιτικούς που έχει σιχαθεί ο κόσμος.	5
7. Α-Ο-ΠΡΟ π.χ. Τα σχέδια είναι που σιχαίνομαι.	5
8. Α-Ο-ΜΕΤΑ π.χ. Είναι τα σχέδια που σιχαίνομαι.	5
9. ΕΠΙΡΡ ΠΡΟΣΔ-ΑΘ-ΠΡΟ π.χ. Την άνοιξη είναι που τις κάνουμε αυτές τις δουλειές.	5
10. ΕΠΙΡΡ ΠΡΟΣΔ-ΑΘ-ΜΕΤΑ π.χ. Είναι την άνοιξη που τις κάνουμε αυτές τις δουλειές.	5
11. ΕΠΙΡΡ ΠΡΟΣΔ-Ο-ΠΡΟ π.χ. Το καλοκαίρι είναι που έχουμε ανάγκη από περισσότερο προσωπικό.	5
12. ΕΠΙΡΡ ΠΡΟΣΔ-Ο-ΜΕΤΑ π.χ. Είναι το καλοκαίρι που έχουμε ανάγκη από περισσότερο προσωπικό.	5
ΣΥΝΟΛΟ	60

Πίνακας 9. Κρίση γραμματικότητας: Πειραματικές συνθήκες

4.2.2.2 Παραγωγή και κατανόηση γραπτού λόγου

Το δεύτερο ερωτηματολόγιο περιλάμβανε δύο έργα. Το πρώτο ήταν ένα έργο παραγωγής γραπτού λόγου (συμπλήρωση κενού). Το δεύτερο ήταν ένα έργο κατανόησης γραπτού λόγου (επιλογή ερμηνείας).

4.2.2.2.1 Παραγωγή γραπτού λόγου

Το έργο της παραγωγής γραπτού λόγου ήταν το πρώτο έργο του δεύτερου ερωτηματολογίου. Οι συμμετέχοντες έπρεπε να ολοκληρώσουν αυτό το έργο για να προχωρήσουν στο επόμενο (αυτό της κατανόησης). Από τη στιγμή που υπέβαλλαν τις απαντήσεις τους για το πρώτο έργο και προχωρούσαν στο δεύτερο, δεν μπορούσαν να επιστρέψουν και να τις τροποποιήσουν.

Το έργο της παραγωγής ήταν ένα έργο συμπλήρωσης κενού. Το έργο περιλάμβανε πέντε δίπτυχες προτάσεις. Σε κάθε πρόταση υπήρχε ένα κενό. Τα άτομα έπρεπε να συμπληρώσουν το κενό της κάθε πρότασης με τη λέξη στην παρένθεση. Το κενό αυτό αντιστοιχούσε πάντοτε στο αποσχισμένο συστατικό, το οποίο αποτελούσε και το αντικείμενο της εξαρτημένης πρότασης. Η λέξη στην παρένθεση ήταν αυστηρά αρσενικού ή θηλυκού γένους προκειμένου να φαίνεται ξεκάθαρα η πτώση που θα επέλεγαν για αυτή οι συμμετέχοντες. Υπενθυμίζουμε στον αναγνώστη ότι στις δίπτυχες προτάσεις το αποσχισμένο συστατικό γενικά (πρέπει να) διατηρεί την πτώση και τον συντακτικό του ρόλο.

Το έργο της παραγωγής είχε δύο εκδοχές (70 συμμετέχοντες/εκδοχή), οι οποίες διέφεραν μεταξύ τους ως προς τη σειρά εμφάνισης του αποσχισμένου συστατικού. Έτσι, η πρόταση 1 εμφανιζόταν με το κενό προρρηματικά στην εκδοχή 1 και μεταρρηματικά στην εκδοχή 2, η πρόταση 2 εμφανιζόταν με το κενό μεταρρηματικά στην εκδοχή 1 και προρρηματικά στην εκδοχή 2 κ.ο.κ.

- (6) α. (δόξα) είναι που μισούν οι διάσημοι, όχι το χρήμα. [Π1–ΠΡΟ]
β. Είναι (δόξα) που μισούν οι διάσημοι, όχι το χρήμα. [Π1–ΜΕΤΑ]

Η τελευταία φράση, στο παράδειγμά μας «όχι το χρήμα», εξασφαλίζει την αντιθετική ερμηνεία της πρότασης χωρίς να υποδεικνύει στα άτομα ποια πτώση να χρησιμοποιήσουν, καθώς είναι πάντοτε ουδετέρου γένους.

Παραθέτουμε το ερευνητικό ερώτημα και την ερευνητική υπόθεση για το έργο της παραγωγής:

- (7) Ερώτημα (4): Ποια πτώση προτιμούν οι φυσικοί ομιλητές της ελληνικής για το αποσχισμένο συστατικό, όταν αυτό λειτουργεί συντακτικά ως αντικείμενο; Την

αιτιατική ή την ονομαστική; Επιδρά η θέση εμφάνισής του (προρρηματική, μεταρρηματική) στην προτίμησή τους;

Υπόθεση (4): Αναμένουμε ότι ένα αποσχισμένο συστατικό–αντικείμενο μπορεί να εμφανιστεί σε ονομαστική πτώση.

Η εξαρτημένη μεταβλητή εδώ είναι η πτώση και έχει τρία επίπεδα (αιτιατική, ονομαστική, άλλο)³⁷. Η ανεξάρτητη μεταβλητή είναι η θέση εμφάνισης του αποσχισμένου συστατικού, ή, για να είμαστε πιο ακριβείς, η θέση εμφάνισης του κενού που αντιστοιχεί στο αποσχισμένο συστατικό, και έχει δύο επίπεδα (προρρηματική, μεταρρηματική).

ΜΕΤΑΒΛΗΤΕΣ	
Εξαρτημένη	Πτώση
	Αιτιατική
	Ονομαστική
Ανεξάρτητη	Άλλο
	Σειρά
	Προρρηματική
	Μεταρρηματική

Πίνακας 10. Παραγωγή γραπτού λόγου: Μεταβλητές

Έτσι, οι συνθήκες που προέκυψαν για το παρόν έργο ήταν δύο: στη μία το προς συμπλήρωση κενό βρισκόταν σε προρρηματική θέση και στην άλλη σε μεταρρηματική.

ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ	ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ
1. ΚΕΝΟ–ΠΡΟ	5
π.χ. (δόξα) είναι που μισούν οι διάσημοι, όχι το χρήμα.	
2. ΚΕΝΟ–ΜΕΤΑ	5
π.χ. Είναι (δόξα) που μισούν οι διάσημοι, όχι το χρήμα.	
ΣΥΝΟΛΟ	10

Πίνακας 11. Παραγωγή γραπτού λόγου: Πειραματικές συνθήκες

³⁷ Η επιλογή «άλλο» μπορεί να περιλαμβάνει, για παράδειγμα, ΟΦ χωρίς άρθρο, από τις οποίες δεν είναι πάντοτε εύκολο να καταλάβει κανείς την πτώση.

4.2.2.2 Κατανόηση γραπτού λόγου

Το έργο της κατανόησης γραπτού λόγου ήταν το δεύτερο έργο του δεύτερου ερωτηματολογίου. Τα άτομα που ολοκλήρωναν το έργο της παραγωγής μπορούσαν να προχωρήσουν και στο έργο της κατανόησης. Από τα 140 άτομα που ολοκλήρωσαν το πρώτο έργο, τα 100 επέλεξαν να συνεχίσουν και στο επόμενο. Όπως οι προηγούμενες δοκιμασίες, έτσι και αυτή είχε δύο εκδοχές (50 συμμετέχοντες/εκδοχή).

Το έργο της κατανόησης αποτελούνταν από πέντε μικρές ιστορίες. Οι συμμετέχοντες έπρεπε να διαβάσουν την κάθε ιστορία και στη συνέχεια να επιλέξουν από μία σειρά απαντήσεων αυτή που περιέγραφε καλύτερα το νόημα μίας πρότασης της ιστορίας:

- (8) α. Ο Μάκης γοήτευσε την άβγαλτη Μάρθα, όταν είχε μπει [Π3–ΠΡΟ]
στην τρίτη δεκαετία της. Ο Μάκης είναι που ερωτεύτηκε.
- β. Ο Μάκης γοήτευσε την άβγαλτη Μάρθα, όταν είχε μπει [Π3–ΜΕΤΑ]
στην τρίτη δεκαετία της. Είναι ο Μάκης που ερωτεύτηκε.

Οι πιθανές ερμηνείες για την υπογραμμισμένη πρόταση, μία εκ των οποίων έπρεπε να επιλέξουν οι συμμετέχοντες για να αποδώσουν το νόημά της, ήταν οι εξής:

- (9) α. Ο Μάκης ερωτεύτηκε τη Μάρθα. [Ερμηνεία υποκειμένου I]
β. Ο Μάκης ερωτεύτηκε κάποιον/κάποια. [Ερμηνεία υποκειμένου II]
γ. Η Μάρθα ερωτεύτηκε τον Μάκη. [Ερμηνεία αντικειμένου]
δ. Άλλο. [Άλλη ερμηνεία]

Παραθέτουμε το ερευνητικό ερώτημα και την αντίστοιχη ερευνητική υπόθεση για το έργο της κατανόησης γραπτού λόγου:

- (10) Ερώτημα (5): Ποια ερμηνεία ενός αποσχισμένου συστατικού σε ονομαστική προτιμούν οι φυσικοί ομιλητές της ελληνικής, όταν αυτό βρίσκεται μέσα σε μία αμφίσημη πρόταση, αλλά το περικείμενο ενισχύει την ερμηνεία του ως αντικειμένου; Επιδρά η θέση εμφάνισής του (προρρηματική, μεταρρηματική) στην προτίμησή τους;

Υπόθεση (5): Αναμένουμε ότι ένα αποσχισμένο συστατικό σε ονομαστική πτώση μπορεί να ερμηνευτεί ως αντικείμενο.

Με βάση τα παραπάνω γίνεται σαφές ότι η ανεξάρτητη μεταβλητή ήταν η σειρά, με δύο επίπεδα (προρρηματική, μεταρρηματική), και η εξαρτημένη μεταβλητή η ερμηνεία, με τρία επίπεδα (ερμηνεία αντικείμενου, ερμηνεία υποκειμένου³⁸, άλλη ερμηνεία).

ΜΕΤΑΒΛΗΤΕΣ	
Εξαρτημένη	Ερμηνεία
	Αντικείμενο
	Υποκείμενο
	Άλλο
Ανεξάρτητη	Σειρά
	Προρρηματική
	Μεταρρηματική

Πίνακας 12. Κατανόηση γραπτού λόγου: Μεταβλητές

Έτσι, οι συνθήκες για το παρόν έργο ήταν δύο: στη μία το αποσχισμένο συστατικό της δίπτυχης πρότασης βρισκόταν σε προρρηματική θέση και στην άλλη σε μεταρρηματική.

ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ	ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ
1. ΟΦ-ΠΡΟ	5
π.χ. Ο Μάκης είναι που ερωτεύτηκε η Μάρθα.	
2. ΟΦ-ΜΕΤΑ	5
π.χ. Είναι ο Μάκης που ερωτεύτηκε η Μάρθα.	
ΣΥΝΟΛΟ	10

Πίνακας 13. Κατανόηση γραπτού λόγου: Πειραματικές συνθήκες

4.3 Αποτελέσματα έρευνας

Σε αυτή την ενότητα θα παρουσιάσουμε τα αποτελέσματα της έρευνας. Στην υποενότητα 4.3.1 θα δούμε τις απαντήσεις των ατόμων στο ερωτηματολόγιο κρίσης γραμματικότητας. Στην υποενότητα 4.3.2 θα δούμε τις απαντήσεις των ατόμων στο ερωτηματολόγιο παραγωγής και κατανόησης γραπτού λόγου.

³⁸ Οι δύο ερμηνείες του υποκειμένου λογίζονται ως μία, καθώς σε αυτή την εργασία δεν μας ενδιαφέρει η επίλυση της αμφισημίας καθ'αυτή.

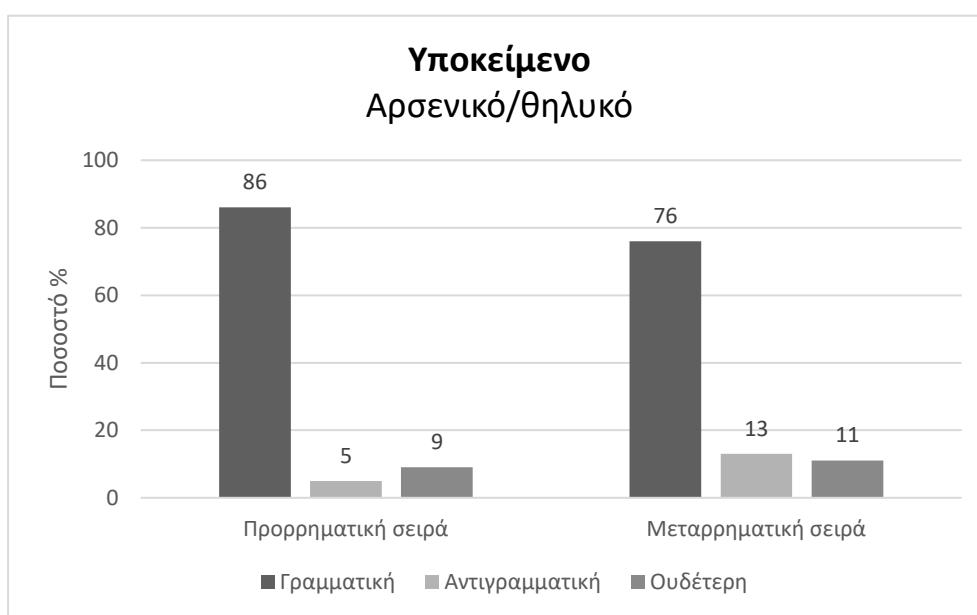
4.3.1 Κρίση γραμματικότητας

Σε αυτή την υποενότητα θα παρουσιάσουμε τα αποτελέσματα της κρίσης γραμματικότητας. Γραμματικές θεωρήθηκαν οι προτάσεις που απέσπασαν βαθμολογία «4» ή «5» στην κλίμακα φυσικότητας, αντιγραμματικές θεωρήθηκαν όσες απέσπασαν «1» ή «2» και ουδέτερες όσες απέσπασαν «3». Επειδή το συγκεκριμένο ερωτηματολόγιο ήταν αρκετά εκτενές, για να δώσουμε μία πιο πλήρη εικόνα στον αναγνώστη μας, θα ξεκινήσουμε με μία περιγραφή των αποτελεσμάτων των επιμέρους συνθηκών προτού προχωρήσουμε στην εξέταση της εκάστοτε ανεξάρτητης μεταβλητής και της πιθανής σχέσης της με την εξαρτημένη.

4.3.1.1 Υποκείμενο

4.3.1.1.1 Αρσενικό/θηλυκό

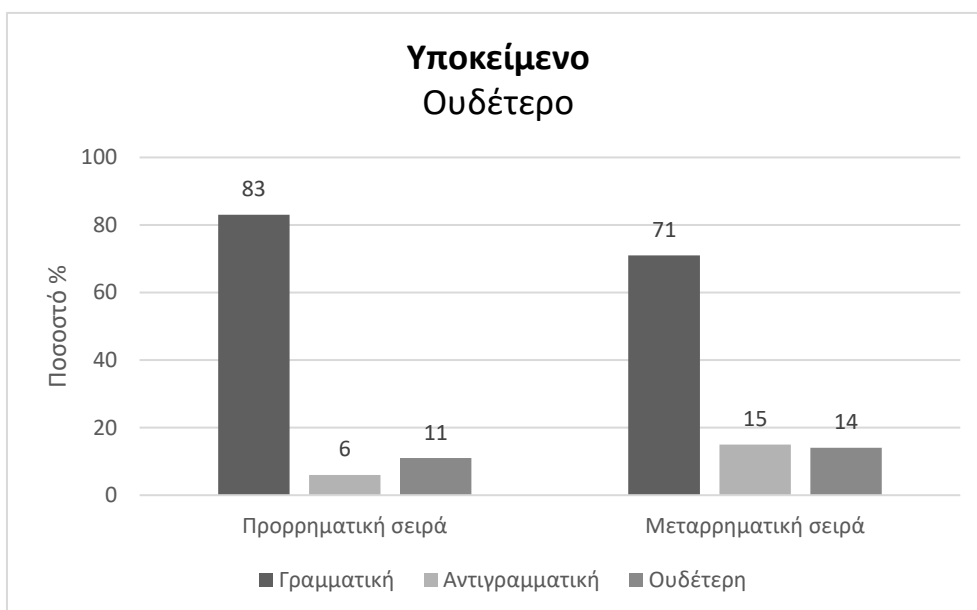
Αναφορικά με τις δίπτυχες προτάσεις στις οποίες το αποσχισμένο συστατικό είναι μια ΟΦ αρσενικού ή θηλυκού γένους και λειτουργεί συντακτικά ως υποκείμενο της εξαρτημένης, παρατηρούμε ότι στην πλειοψηφία των περιπτώσεων (81%) κρίθηκαν από τους ομιλητές ως γραμματικές τόσο στην προρρηματική όσο και στη μεταρρηματική σειρά. Παρόλο που και στις δύο σειρές οι προτάσεις αυτές σκόραραν αρκετά υψηλά, στην προρρηματική σειρά σχεδόν όλες σκόραραν υψηλότερα (86% και 76%, αντίστοιχα). Στη μεταρρηματική σειρά παρατηρήθηκε ότι οι γραμματικές απαντήσεις μειώνονταν, ενώ οι αντιγραμματικές και οι ουδέτερες αυξάνονταν. Το παρακάτω γράφημα παρουσιάζει με μεγαλύτερη ακρίβεια την εικόνα που μόλις περιγράψαμε.

Διάγραμμα 3. Αποτελέσματα κρίσης γραμματικότητας: Υποκείμενα αρσενικού/θηλυκού γένους

4.3.1.1.2 Ουδέτερο

Σε γενικές γραμμές οι ΟΦ ουδετέρου γένους συμπεριφέρονται όπως και οι ΟΦ αρσενικού/θηλυκού γένους. Αυτό σημαίνει ότι στην πλειοψηφία των περιπτώσεων κρίνονται ως γραμματικές (77%). Και εδώ η πιο αποδεκτή για περισσότερους ομιλητές σειρά είναι η προρρηματική (83% και 71%, αντίστοιχα). Στη μεταρρηματική σειρά βλέπουμε τη γραμματικότητα να πέφτει και την αντιγραμματικότητα και την ουδετερότητα να ανεβαίνουν.

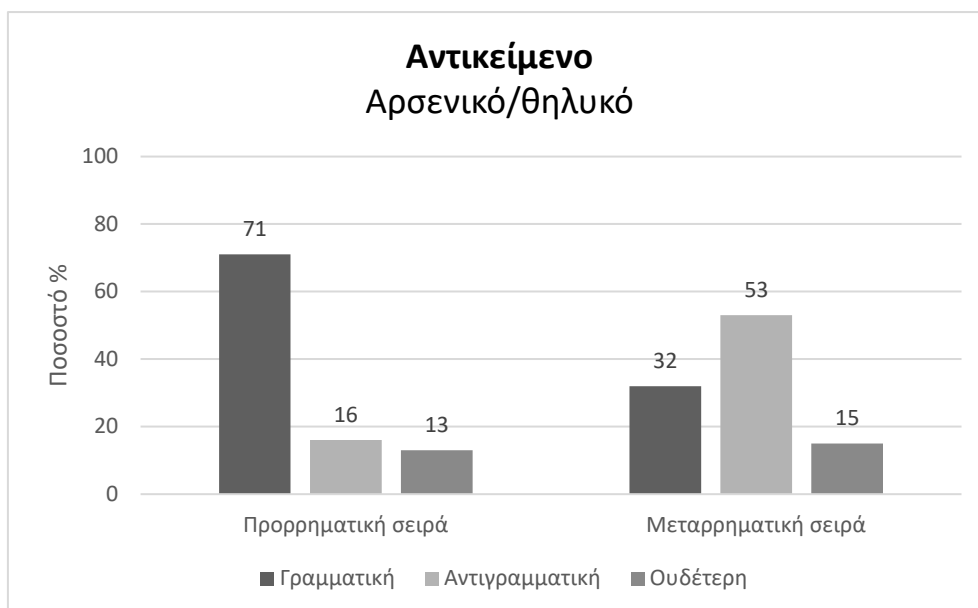

Διάγραμμα 4. Αποτελέσματα κρίσης γραμματικότητας: Υποκείμενα ουδετέρου γένους

4.3.1.2 Αντικείμενο

4.3.1.2.1 Αρσενικό/θηλυκό

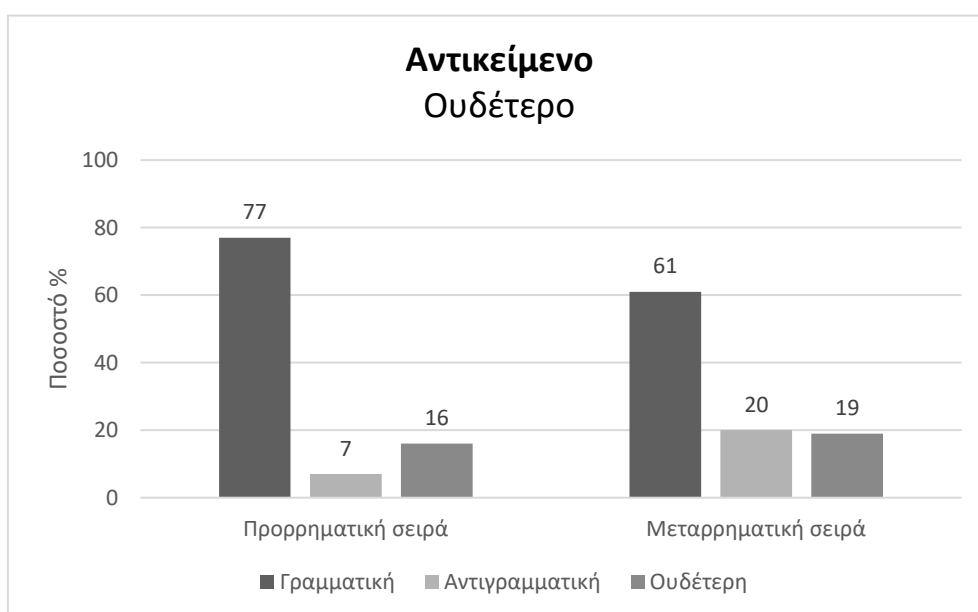
Διαφορετική εικόνα παρουσιάζουν οι δίπτυχες προτάσεις στις οποίες η αποσχισμένη φράση είναι γένους αρσενικού/θηλυκού και λειτουργεί συντακτικά ως αντικείμενο. Όταν η φράση αυτή βρίσκεται σε προρρηματική θέση, η δίπτυχη πρόταση κρίνεται συνήθως ως γραμματική (71%), με σκορ μάλιστα που θυμίζουν αυτά των μεταρρηματικών υποκειμένων. Όταν όμως η φράση βρίσκεται σε μεταρρηματική θέση, η γραμματικότητα της πρότασης πέφτει δραματικά (32%), ενώ ταυτόχρονα αυξάνονται η αντιγραμματικότητα και η ουδετερότητα.

Διάγραμμα 5. Αποτελέσματα κρίσης γραμματικότητας: Αντικείμενα αρσενικού/θηλυκού γένους

4.3.1.2.2 Ουδέτερο

Όταν η αποσχισμένη φράση λειτουργεί ως αντικείμενο αλλά είναι ουδετέρου γένους, τα πράγματα είναι διαφορετικά. Εδώ οι δίπτυχες προτάσεις σκοράρουν καλύτερα τόσο στην προρρηματική όσο και στη μεταρρηματική σειρά. Και πάλι όμως η προρρηματική σειρά γίνεται αποδεκτή από περισσότερα άτομα (77%). Στη μεταρρηματική σειρά η γραμματικότητα μειώνεται (61%), ενώ η αντιγραμματικότητα και η ουδετερότητα αυξάνονται.

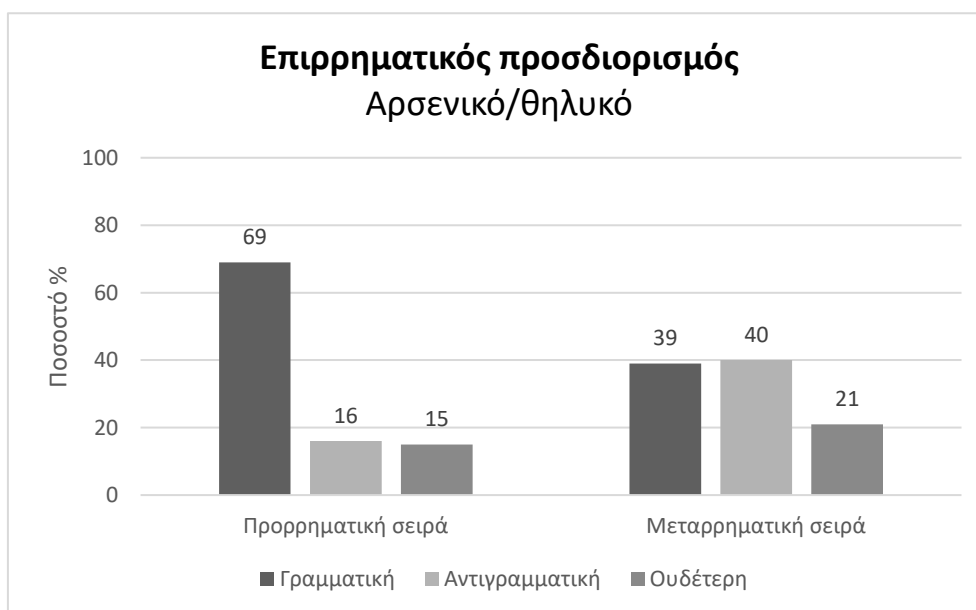

Διάγραμμα 6. Αποτελέσματα κρίσης γραμματικότητας: Αντικείμενα ουδετέρου γένους

4.3.1.3 Επιρρηματικός προσδιορισμός

4.3.1.3.1 Αρσενικό/θηλυκό

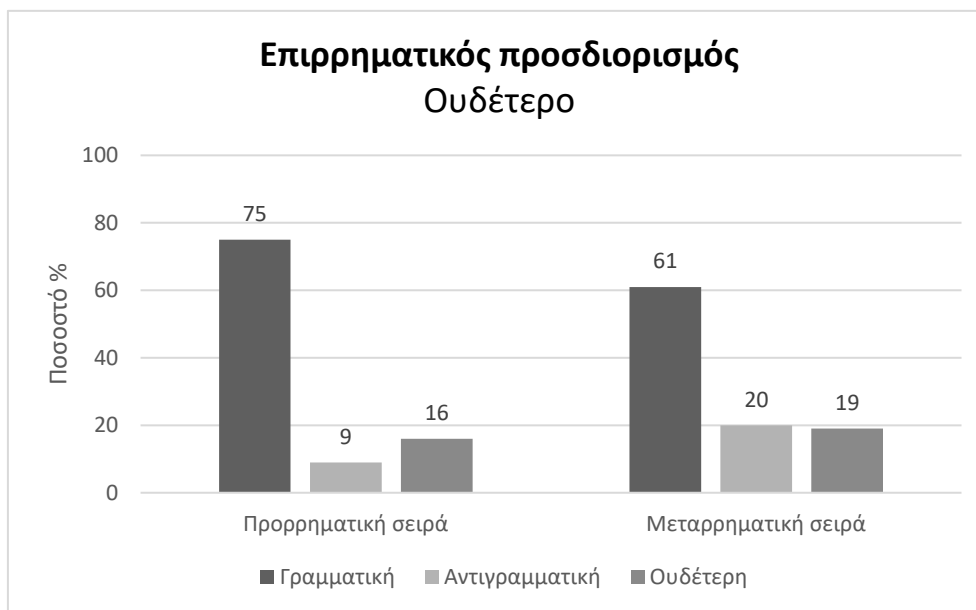
Οι προτάσεις αυτής της κατηγορίας κρίνονται γενικά ως γραμματικές στην προρρηματική σειρά (69%) αλλά όχι και στη μεταρρηματική (39%). Στη δεύτερη οι απαντήσεις αντιγραμματικότητας και ουδετερότητας αυξάνονται σε μεγάλο βαθμό.

Διάγραμμα 7. Αποτελέσματα κρίσης γραμματικότητας: Επιρρηματικοί προσδιορισμοί αρσενικού/θηλυκού γένους

4.3.1.3.2 Ουδέτερο

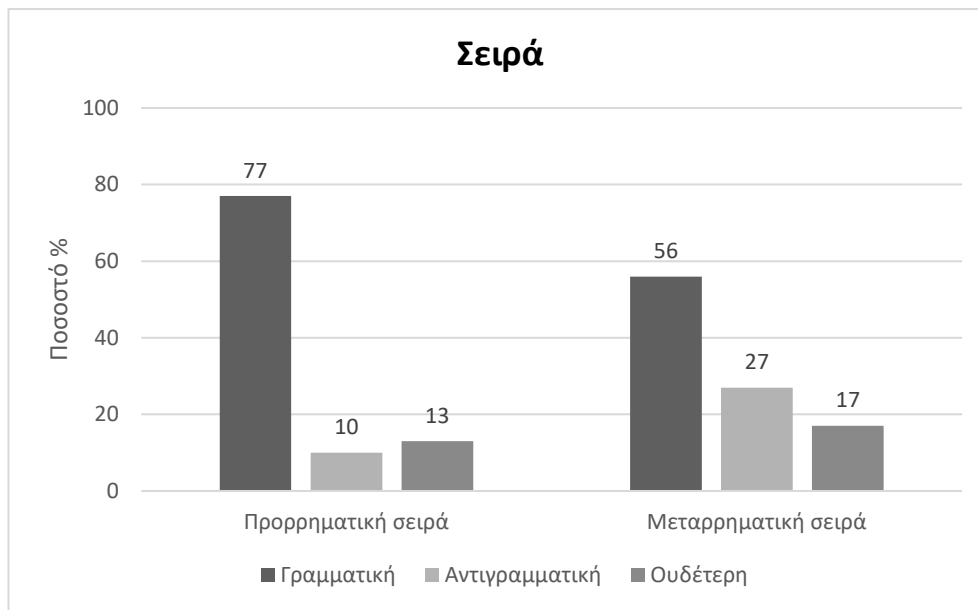
Οι προτάσεις αυτής της κατηγορίας κρίνονται σε γενικές γραμμές ως γραμματικές, ειδικά όταν το αποσχισμένο συστατικό βρίσκεται σε προρρηματική θέση (75%). Όταν το αποσχισμένο συστατικό βρίσκεται σε μεταρρηματική θέση, η γραμματικότητα μειώνεται (61%), ενώ η αντιγραμματικότητα και η ουδετερότητα αυξάνονται.

Διάγραμμα 8. Αποτελέσματα κρίσης γραμματικότητας: Επιρρηματικοί προσδιορισμοί ουδετέρου γένους

4.3.1.4 Ανεξάρτητη μεταβλητή I: Σειρά

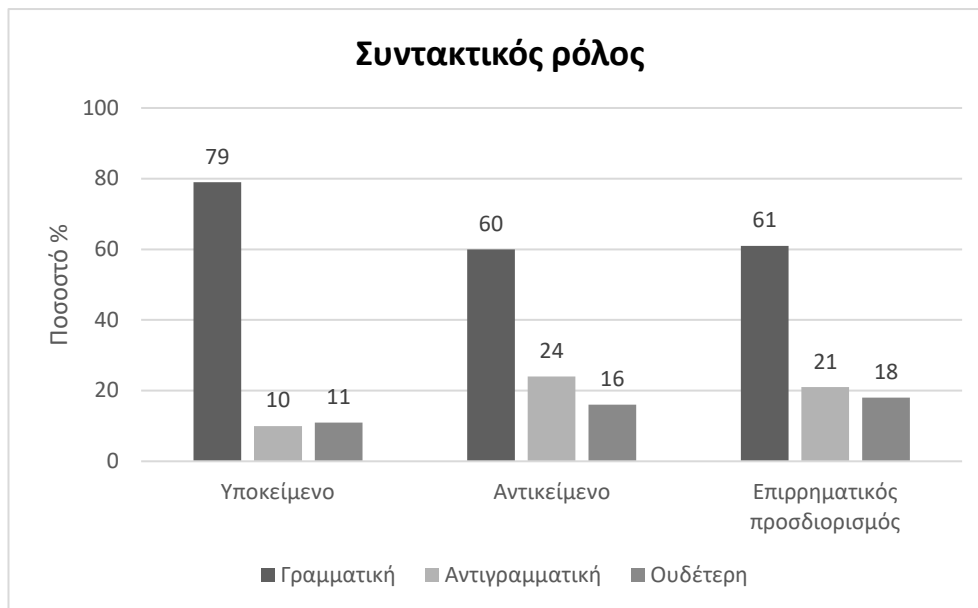
Όσον αφορά τις δίπτυχες προτάσεις της ελληνικής, παρατηρούμε ότι η θέση στην οποία εμφανίζεται το αποσχισμένο συστατικό επηρεάζει τη γραμματικότητα της πρότασης. Συγκεκριμένα, βλέπουμε ότι οι προτάσεις στις οποίες η αποσχισμένη φράση βρισκόταν πριν το συνδετικό ρήμα κρίθηκαν ως γραμματικές στο 77% των περιπτώσεων, ενώ οι προτάσεις στις οποίες η ίδια φράση βρισκόταν μεταρρηματικά κρίθηκαν ως γραμματικές στο 56% των περιπτώσεων. Αντίθετη πορεία ακολουθεί η αντιγραμματικότητα, η οποία βρίσκεται στο 10% στην προρρηματική σειρά και στο 27% στη μεταρρηματική. Τέλος, η ουδετερότητα αγγίζει το 13% και το 17% στην προρρηματική και τη μεταρρηματική θέση, αντίστοιχα. Ο έλεγχος ανεξαρτησίας χ^2 , που αξιοποιήθηκε για να εξεταστεί η σχέση ανάμεσα στη θέση εμφάνισης του αποσχισμένου συστατικού και τη γραμματικότητα της πρότασης, υπέδειξε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ των δύο μεταβλητών [$\chi^2 (2, N = 4200) = 230.838, p < .001$].

Διάγραμμα 9. Αποτελέσματα κρίσης γραμματικότητας: Σειρά (Σύνοψη)

4.3.1.5 Ανεξάρτητη μεταβλητή II: Συντακτικός ρόλος

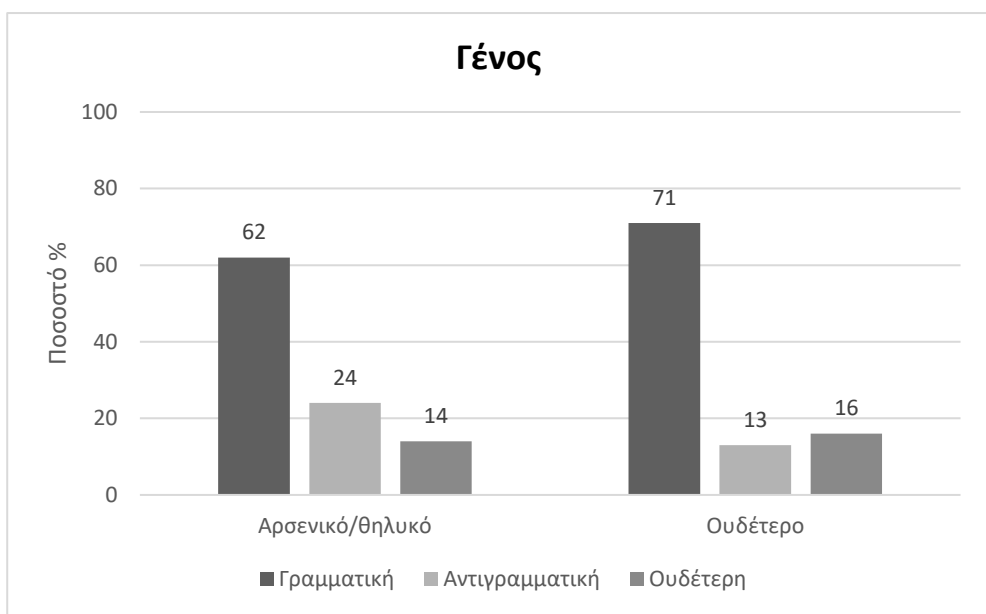
Όσον αφορά τον συντακτικό ρόλο του αποσχισμένου συστατικού, βλέπουμε ότι και αυτός επηρεάζει τη γραμματικότητα των δίπτυχων προτάσεων της ελληνικής. Οι προτάσεις στις οποίες η αποσχισμένη φράση βρίσκεται σε ονομαστική και λειτουργεί συντακτικά ως υποκείμενο είναι αυτές που κρίνονται συχνότερα ως αποδεκτές. Η γραμματικότητα αυτών των προτάσεων ανέρχεται στο 79%, η αντιγραμματικότητα στο 10% και η ουδετερότητα στο 11%. Αντίθετα, όταν η αποσχισμένη φράση βρίσκεται σε αιτιατική και λειτουργεί συντακτικά ως αντικείμενο ή ως επιρρηματικός προσδιορισμός, η γραμματικότητα κυμαίνεται στο 60% και 61%, αντίστοιχα. Όπως είναι φυσικό, τα ποσοστά των αντιγραμματικών απαντήσεων είναι αυξημένα για αυτές τις προτάσεις, στο 24% για τα αντικείμενα και στο 21% για τους επιρρηματικούς προσδιορισμούς. Τέλος, σε σχέση με τα ποσοστά των ουδέτερων απαντήσεων, αυτά άγγιξαν το 16% για τα αντικείμενα και το 18% για τους επιρρηματικούς προσδιορισμούς. Ο έλεγχος ανεξαρτησίας χ^2 , που αξιοποιήθηκε για να εξεταστεί η σχέση ανάμεσα στον συντακτικό ρόλο του αποσχισμένου συστατικού και τη γραμματικότητα της πρότασης, υπέδειξε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ των δύο μεταβλητών [$\chi^2 (4, N = 4200) = 156.919, p < .001$].

Διάγραμμα 10. Αποτελέσματα κρίσης γραμματικότητας: Συντακτικός ρόλος (Σύνοψη)

4.3.1.6 Ανεξάρτητη μεταβλητή III: Γένος

Η τρίτη ανεξάρτητη μεταβλητή μας, το γένος, επίσης φαίνεται να επηρεάζει τα άτομα, όταν προσπαθούν να αποφασίσουν αν μία δίπτυχη πρόταση είναι γραμματική ή όχι. Προτάσεις στις οποίες το αποσχισμένο συστατικό ήταν μία φράση αρσενικού ή θηλυκού γένους κρίθηκαν ως γραμματικές στο 62% των περιπτώσεων. Αντίθετα, όταν το αποσχισμένο συστατικό ήταν ουδέτερου γένους, η γραμματικότητα των προτάσεων άγγιξε το 71%. Η αντιγραμματικότητα των αρσενικών/θηλυκών κυμάνθηκε στο 24%, ενώ των ουδέτερων στο 13%. Τέλος, η ουδετερότητα των αρσενικών/θηλυκών έφτασε στο 14%, ενώ των ουδέτερων στο 16%. Ο έλεγχος ανεξαρτησίας χ^2 , που αξιοποιήθηκε για να εξεταστεί η σχέση ανάμεσα στο γένος του αποσχισμένου συστατικού και τη γραμματικότητα της πρότασης, υπέδειξε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ των δύο μεταβλητών [$\chi^2 (2, N = 4.200) = 80.505, p < .001$].

Διάγραμμα 11. Αποτελέσματα κρίσης γραμματικότητας: Γένος (Σύνοψη)

4.3.2 Παραγωγή και κατανόηση γραπτού λόγου

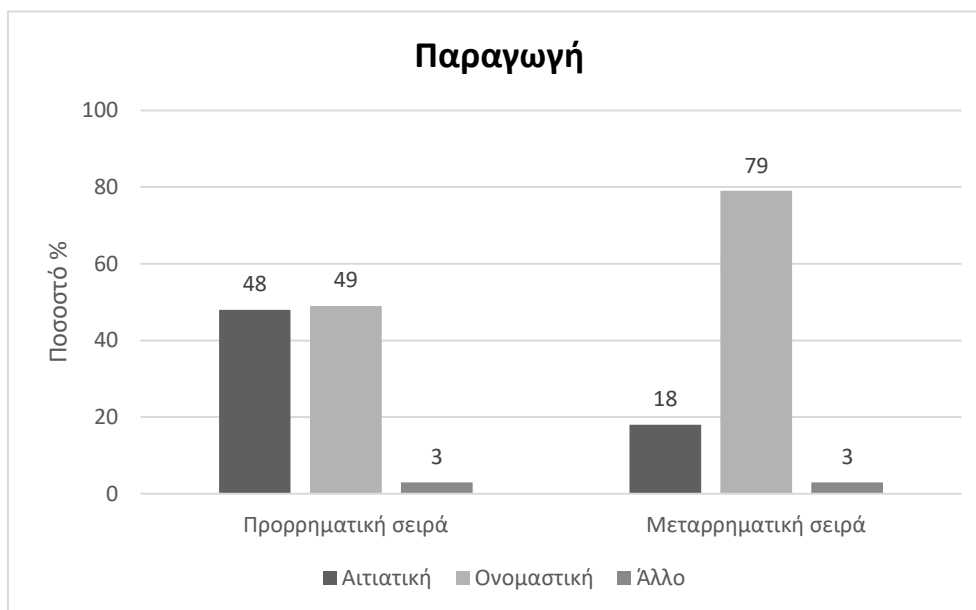
Σε αυτή την υποενότητα θα παρουσιάσουμε τα αποτελέσματα από το δεύτερο ερωτηματολόγιο, το οποίο περιλάμβανε δύο έργα. Τα αποτελέσματα του πρώτου έργου (παραγωγή γραπτού λόγου) παρουσιάζονται στην υποενότητα 4.3.2.1. Τα αποτελέσματα του δεύτερου έργου (κατανόηση γραπτού λόγου) παρουσιάζονται στην υποενότητα 4.3.2.2.

4.3.2.1 Παραγωγή γραπτού λόγου

Το έργο της παραγωγής γραπτού λόγου ήταν μία δοκιμασία συμπλήρωσης κενού. Το κενό αντιστοιχούσε στο αποσχισμένο συστατικό της δίπτυχης πρότασης, το οποίο τυπικά διατηρεί την πτώση και τον συντακτικό του ρόλο. Στις πέντε πειραματικές προτάσεις αυτής της δοκιμασίας το αποσχισμένο συστατικό λειτουργούσε συντακτικά ως αντικείμενο της εξαρτημένης αναφορικής, επόμενως θα έπρεπε να φέρει αιτιατική πτώση. Παρόλα αυτά, η πτώση που επέλεξαν οι συμμετέχοντες πιο συχνά ήταν η ονομαστική, η οποία εμφανίστηκε συνολικά στο 64% των περιπτώσεων. Δεύτερη ήρθε η αιτιατική, με ποσοστό 33%, ενώ στην τρίτη θέση βρισκόταν η επιλογή «άλλο», με ποσοστό 3%.

Τα παραπάνω ποσοστά αφορούν τη συνολική επίδοση της κάθε πτώσης, ανεξάρτητα από τη θέση εμφάνισης του προς συμπλήρωση κενού. Ας δούμε όμως τι γίνεται στην κάθε σειρά, καθώς παρουσιάζουν εντελώς διαφορετική συμπεριφορά. Συγκεκριμένα, στην προρρηματική σειρά τα άτομα επέλεξαν την ονομαστική στο 49% των περιπτώσεων και την αιτιατική στο 48% των περιπτώσεων. Η μεταξύ τους διαφορά δεν είναι στατιστικά σημαντική, όπως έδειξε

το μη παραμετρικό one-sample binomial test που χρησιμοποιήσαμε ($N = 339, p = .828$). Στη μεταρρηματική σειρά όμως τα άτομα επέλεξαν την ονομαστική στο 79% των περιπτώσεων και την αιτιατική μόλις στο 18%. Η επιλογή «άλλο» κυμάνθηκε στο 3% και στις δύο σειρές. Ο έλεγχος ανεξαρτησίας χ^2 , που αξιοποιήθηκε για να εξεταστεί η σχέση ανάμεσα στη θέση εμφάνισης του κενού που θα υποδεχόταν το αποσχισμένο συστατικό και την επιλογή πτώσης, υπέδειξε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ των δύο μεταβλητών [$\chi^2 (2, N = 700) = 70.117, p < .001$].

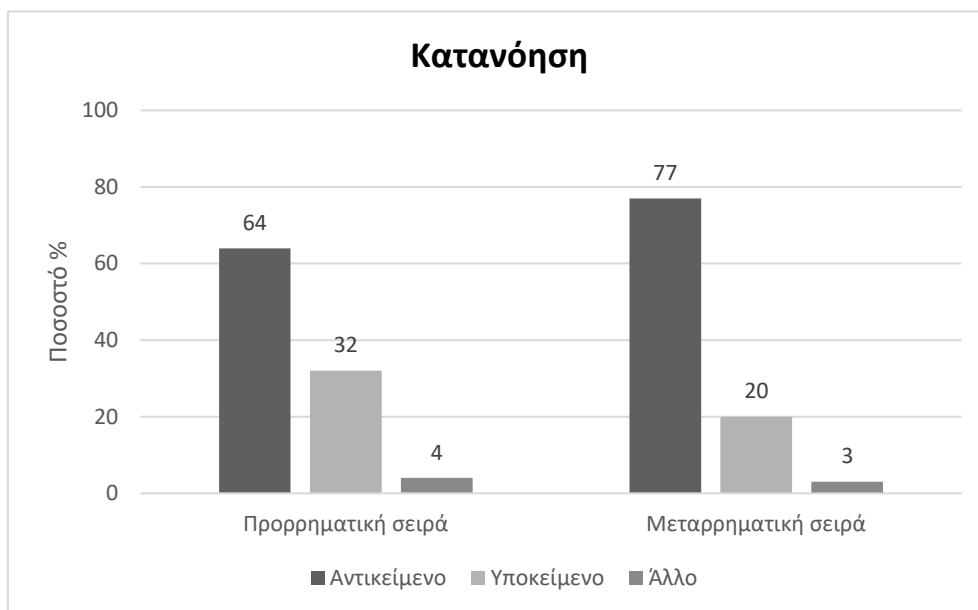
Διάγραμμα 12. Παραγωγή γραπτού λόγου: Αποτελέσματα (Σύνοψη)

4.3.2.2 Κατανόηση γραπτού λόγου

Στο έργο της κατανόησης γραπτού λόγου ζητήθηκε από τα άτομα να διαβάσουν αμφίσημες δίπτυχες προτάσεις. Από τη μία, στις προτάσεις αυτές το αποσχισμένο συστατικό βρισκόταν σε ονομαστική και γι' αυτό θα έπρεπε να ερμηνεύεται ως υποκειμένο της εξαρτημένης αναφορικής. Από την άλλη, οι προτάσεις αυτές είχαν τοποθετηθεί μέσα σε ένα περικείμενο που ενίσχυε την ερμηνεία του εκάστοτε αποσχισμένου συστατικού ως αντικειμένου. Στόχος της δοκιμασίας ήταν να διαπιστώσουμε αν τα άτομα μπορούν να ερμηνεύσουν ένα αποσχισμένο συστατικό σε ονομαστική ως αντικείμενο. Τελικά φαίνεται να μπορούν, καθώς η ερμηνεία που επέλεξαν συχνότερα οι συμμετέχοντες ήταν αυτή του αντικειμένου σε ποσοστό 71% του συνόλου, με δεύτερη την ερμηνεία του υποκειμένου, σε ποσοστό 26%, και τρίτη μία άλλη ερμηνεία, σε ποσοστό 3%.

Ωστόσο, και εδώ η σειρά επηρέασε τις επιλογές των ατόμων. Στην προρρηματική σειρά η ερμηνεία του αντικειμένου επιλέχθηκε στο 64% των περιπτώσεων, ενώ αυτή του υποκειμένου

στο 32%. Όταν το αποσχισμένο συστατικό βρισκόταν μεταρρηματικά, η επιλογή της ερμηνείας του ως αντικείμενου ανέβαινε στο 77%, ενώ η επιλογή της ερμηνείας του ως υποκειμένου έπεφτε στο 20%. Άλλες ερμηνείες επιλέγονταν σπάνια από τους συμμετέχοντες, είτε προοριζόταν για την προρρηματική είτε για τη μεταρρηματική σειρά, με ποσοστά 4% και 3%, αντίστοιχα. Ο έλεγχος ανεξαρτησίας χ^2 , που αξιοποιήθηκε για να εξεταστεί η σχέση ανάμεσα στη θέση εμφάνισης του αποσχισμένου συστατικού και την επιλογή ερμηνείας, υπέδειξε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ των δύο μεταβλητών [$\chi^2 (2, N = 500) = 10.671, p = .005$].

Διάγραμμα 13. Κατανόηση γραπτού λόγου: Αποτελέσματα (Σύννοψη)

4.4 Συζήτηση

Σε αυτή την ενότητα θα συζητήσουμε τα αποτελέσματα της έρευνας και τη σχέση τους με τη βιβλιογραφία και τα ευρήματα από την αναζήτηση στο σώμα κειμένων του ΕΘΕΓ. Η συζήτηση θα ξεκινήσει με το ερωτηματολόγιο κρίσης γραμματικότητας στην ενότητα 4.4.1 και θα ολοκληρωθεί με το ερωτηματολόγιο παραγωγής και κατανόησης γραπτού λόγου στην ενότητα 4.4.2.

4.4.1 Κρίση γραμματικότητας

Ρίχνοντας μία γρήγορη ματιά στα αποτελέσματα του πρώτου ερωτηματολογίου, μπορεί κανείς να διαπιστώσει ότι δεν φαίνεται να επιβεβαιώνεται η άποψη που θέλει τις δίπτυχες προτάσεις να αποτελούν αντιγραμματικές/μη αποδεκτές δομές στην ΚΝΕ.

Ξεκινώντας από το πρώτο ερευνητικό ερώτημα, αναφορικά με τη θέση εμφάνισης του αποσχισμένου συστατικού και το κατά πόσο αυτή επηρεάζει τη γραμματικότητα της πρότασης, βλέπουμε ότι η υπόθεσή μας επιβεβαιώθηκε: οι ομιλητές φαίνεται να προτιμούν δίπτυχες δομές στις οποίες το εν λόγω συστατικό βρίσκεται πριν το συνδετικό ρήμα. Πράγματι, ανεξάρτητα από τον συντακτικό ρόλο ή το γένος της αποσχισμένης φράσης, η προρρηματική σειρά σκόραρε συστηματικά υψηλότερα σε σύγκριση με τη μεταρρηματική (77% (προρρηματική) vs 56% (μεταρρηματική)). Μάλιστα, σε ορισμένες περιπτώσεις, η ίδια πρόταση κρίθηκε ως γραμματική στη μία σειρά και ως αντιγραμματική στην άλλη. Η τάση αυτή παρατηρήθηκε ιδιαίτερα στις προτάσεις με αποσχισμένες φράσεις αρσενικού/θηλυκού γένους που επιτελούσαν συντακτική λειτουργία διαφορετική από αυτή του υποκειμένου. Για παράδειγμα, η πρόταση «Τους πολιτικούς είναι που έχει σιχαθεί ο κόσμος» έγινε αποδεκτή στο 77% των περιπτώσεων, ενώ η πρόταση «Είναι τους πολιτικούς που έχει σιχαθεί ο κόσμος» έγινε αποδεκτή μόλις στο 31%.

Ωστόσο, δεν πρέπει να αγνοήσουμε το γεγονός ότι πολλές δίπτυχες προτάσεις με το αποσχιμένο συστατικό σε μεταρρηματική θέση επίσης απέσπασαν υψηλά σκορ, ειδικά όταν αυτό λειτουργούσε συντακτικά ως υποκείμενο της εξαρτημένης αναφορικής. Για παράδειγμα, η πρόταση «Είναι η Δύση που επιθυμεί διακαώς τη συνταγματική κατοχύρωση των δύο φύλων» κρίθηκε ως φυσική στο 80% των περιπτώσεων. Σχετικά υψηλό σκορ απέσπασε και η πρόταση «Είναι τις Δευτέρες που δεν θέλει να πηγαίνει ο κόσμος για δουλειά», η οποία κρίθηκε ως φυσική στο 50% των περιπτώσεων, παρά το γεγονός ότι το αποσχιμένο συστατικό όχι μόνο βρίσκεται μεταρρηματικά, αλλά είναι και θηλυκού γένους.

Ένας λόγος για τον οποίο η προρρηματική σειρά σκόραρε καλύτερα από τη μεταρρηματική θα μπορούσε να είναι το γεγονός ότι οι προτάσεις του ερωτηματολογίου αποτελούσαν δομές εστίασης. Υπενθυμίζουμε στον αναγνώστη ότι η βασική στρατηγική συντακτικής εστίασης στην ΚΝΕ είναι η εστίαση μέσω μετακίνησης (Tsimplici, 1995). Η δάνεια στρατηγική του αποσχισμού ίσως συνδυάζεται με την ελληνική στρατηγική της μετακίνησης παράγοντας δίπτυχες δομές προσαρμοσμένες στη συγκεκριμένη ποικιλία. Η άποψη που εκφράζουμε εδώ για τα ελληνικά είναι προσαρμογή της άποψης που εκφράζει η Fotiou (2009) για τις κυπριακές δίπτυχες με «ασυνήθιστη μετακίνηση». Σύμφωνα με τη Fotiou, οι κυπριακές δίπτυχες με το αποσχιμένο συστατικό σε προρρηματική θέση αποτελούν δομές στις οποίες η κυπριακή στρατηγική του αποσχισμού συνδυάζεται με την ελληνική στρατηγική της μετακίνησης. Αν δεχτούμε την άποψη της Fotiou για την ΚΕ, ίσως θα μπορούσαμε να δεχτούμε μία αντίστοιχη άποψη για την ΚΝΕ. Σε αυτό το σημείο υπενθυμίζουμε στον αναγνώστη ότι η ελληνική

επιτρέπει κενά υποκείμενα. Έτσι, δεν υπάρχει ένα (ρητά εκπεφρασμένο) αντωνυμικό στοιχείο, όπως είναι το «it» των αγγλικών δίπτυχων, για να εμποδίσει την περαιτέρω μετακίνηση του αποσχισμένου συστατικού³⁹.

Η δεύτερη ερευνητική υπόθεση επίσης επιβεβαιώθηκε, καθώς τα άτομα έδειξαν ξεκάθαρη προτίμηση για δίπτυχες δομές στις οποίες το αποσχισμένο συστατικό βρισκόταν σε ονομαστική πτώση και λειτουργούσε συντακτικά ως υποκείμενο της αναφορικής. Αντίθετα, οι αιτιατικές των αντικειμένων και των επιρρηματικών προσδιορισμών σκόραραν αρκετά πιο χαμηλά, ειδικά όταν βρίσκονταν μεταρρηματικά. Συγκεκριμένα, δίπτυχες με αποσχισμένα συστατικά–υποκείμενα έγιναν αποδεκτές στο 79% των περιπτώσεων, ενώ δίπτυχες με αποσχισμένα συστατικά–αντικείμενα/επιρρηματικούς προσδιορισμούς στο 60% και 61%, αντίστοιχα. Την ίδια άποψη συναντήσαμε και στη βιβλιογραφία (π.χ. Agouraki, 2010), απλώς σε πιο απόλυτη μορφή. Το γεγονός ότι τα αντικείμενα και οι επιρρηματικοί προσδιορισμοί είχαν παρόμοια σκορ και στις δύο σειρές υποδηλώνει ότι πρέπει να είναι η πτώση, και όχι ο συντακτικός ρόλος καθ'αυτός, που ενοχλεί τα άτομα.

Τα υψηλά ποσοστά αποδεκτότητας των δίπτυχων προτάσεων με ένα υποκείμενο στη θέση του αποσχισμένου συστατικού δεν προκαλούν ιδιαίτερη εντύπωση, καθώς παρόμοιες τάσεις παρατηρούνται και σε άλλες γλώσσες. Η αδιαμφισβήτητη υπεροχή τους πάντως στην ελληνική, από άποψη αποδεκτότητας πάντα, δεν μπορεί παρά να μας βάλει σε σκέψεις. Μία από αυτές θα μπορούσε να είναι ότι η Agouraki (2010) είχε δίκιο, όταν υποστήριζε ότι οι δομές αυτές είναι προσωπικές και επομένως απλές (μη δίπτυχες). Αν δεχτούμε την άποψη της Agouraki όμως θα πρέπει να υποθέσουμε ότι αυτή ισχύει μόνο για τις συγκεκριμένες προτάσεις. Αυτό θα σήμαινε ότι θα έπρεπε να υιοθετήσουμε άλλη ανάλυση για τις υπόλοιπες προτάσεις του ερωτηματολογίου μας, δηλαδή για αυτές με ένα αντικείμενο ή με έναν επιρρηματικό προσδιορισμό στη θέση του αποσχισμένου συστατικού, οι οποίες δεν μπορούν να θεωρηθούν προσωπικές, ούτε, βέβαια, να αγνοηθούν εν γένει ως αντιγραμματικές, αφού έγιναν αποδεκτές από μεγάλο αριθμό ατόμων, ειδικά στην προρρηματική σειρά.

Τέλος, η τρίτη ερευνητική υπόθεση επίσης επιβεβαιώθηκε, καθώς τα ουδέτερα είχαν υψηλότερα σκορ από τα αρσενικά/θηλυκά και στις δύο σειρές, όταν λειτουργούσαν συντακτικά ως αντικείμενα ή ως επιρρηματικοί προσδιορισμοί. Η μοναδική περίπτωση όπου

³⁹ Υπενθυμίζουμε στον αναγνώστη ότι, σύμφωνα με την Kiss (1998), μία τέτοια μετακίνηση του αποσχισμένου συστατικού εμποδίζεται στις αγγλικές δίπτυχες από την παρουσία της αντωνυμίας. Βέβαια, σε κάποιες γλώσσες που απαγορεύουν κενά υποκείμενα, π.χ. στα γερμανικά, επιτρέπεται η εμφάνιση του αποσχισμένου συστατικού στην αρχή της πρότασης («fronting»).

τα αρσενικά/θηλυκά σκόραραν ελαφρώς υψηλότερα σε σύγκριση με τα ουδέτερα ήταν στις συνθήκες των υποκειμένων. Συνολικά, οι δίπτυχες προτάσεις με αποσχισμένη φράση ουδετέρου γένους έγιναν αποδεκτές στο 71% των περιπτώσεων, ενώ για τις δίπτυχες προτάσεις με αποσχισμένη φράση αρσενικού/θηλυκού γένους το ίδιο ποσοστό κυμάνθηκε στο 62%.

Ένας λόγος για τον οποίο τα ουδέτερα είχαν υψηλότερα σκορ στις συνθήκες των αντικειμένων και των επιρρηματικών προσδιορισμών θα μπορούσε να είναι η απουσία μορφολογικής διαφοροποίησης που χαρακτηρίζει το εν λόγω γένος στις πτώσεις της αιτιατικής και της ονομαστικής. Αυτό μπορεί να σημαίνει ότι οι συγκεκριμένες προτάσεις αναλύονται επίσης ως προσωπικές δομές.

Συνοψίζοντας, τα αποτελέσματα του πρώτου ερωτηματολογίου παρουσιάζουν μία εικόνα παρόμοια με αυτή των ευρημάτων από το σώμα κειμένων, αφού τα είδη των δίπτυχων προτάσεων που εμφανίστηκαν πιο συχνά στον ΕΘΕΓ ήταν τα ίδια που απέσπασαν τα υψηλότερα σκορ στην κρίση γραμματικότητας. Επιπλέον, η έρευνά μας επιβεβαιώνει μερικώς μόνο τη βιβλιογραφία, σύμφωνα με την οποία το αποσχισμένο συστατικό στις δίπτυχες προτάσεις της ΚΝΕ βρίσκεται πριν το συνδετικό ρήμα και λειτουργεί συντακτικά ως υποκείμενο της εξαρτημένης αναφορικής. Η έρευνά μας υπογραμμίζει την ακαμψία αυτής της άποψης, καθώς σε πολλές περιπτώσεις δίπτυχες προτάσεις με το αποσχισμένο συστατικό μετά το συνδετικό ρήμα και/ή με άλλες συντακτικές λειτουργίες και πτώσεις κρίθηκαν από τα άτομα ως γραμματικές/αποδεκτές.

4.4.2 Παραγωγή και κατανόηση γραπτού λόγου

4.4.2.1 Παραγωγή γραπτού λόγου

Το ερώτημα στο οποίο θέλαμε να απαντήσουμε με αυτή τη δοκιμασία αφορούσε την πτώση (αιτιατική, ονομαστική) που θα επέλεγαν οι ομιλητές της ΚΝΕ για ένα συστατικό το οποίο θα λειτουργούσε συντακτικά ως αντικείμενο σε μία δίπτυχη δομή και αν η θέση στην οποία αυτό θα εμφανιζόταν θα επηρέαζε την επιλογή τους. Με βάση την έρευνα στο σώμα κειμένων του ΕΘΕΓ, αναμέναμε ότι η εμφάνιση του εστιασμένου συστατικού σε ονομαστική θα ήταν πιθανή, παρόλο που τυπικά το αποσχισμένο συστατικό μίας δίπτυχης πρότασης διατηρεί την πτώση και τον συντακτικό του ρόλο.

Η υπόθεσή μας επιβεβαιώθηκε, καθώς τα άτομα σε πολλές περιπτώσεις επέλεξαν την ονομαστική, και όχι την αιτιατική, για τη λέξη στην παρένθεση, δηλαδή για το αποσχισμένο συστατικό. Συγκεκριμένα, όταν το κενό βρισκόταν πριν το συνδετικό ρήμα, τα άτομα επέλεγαν, μάλλον τυχαία, είτε την αιτιατική (48%) είτε την ονομαστική (49%). Όταν όμως το κενό βρισκόταν μετά το συνδετικό ρήμα, τα άτομα έδειξαν ξεκάθαρη προτίμηση για την ονομαστική (79% vs 18%).

Η επιλογή της ονομαστικής πτώσης μπορεί να σημαίνει δύο πράγματα. Από τη μία, οι προτάσεις αυτές μπορεί να μην είναι δίπτυχες, καθώς η αποσχισμένη φράση των δίπτυχων προτάσεων υποτίθεται ότι διατηρεί την πτώση της (βλ κυπριακές δίπτυχες): αυτό, μάλιστα, είναι ένα από τα βασικά επιχειρήματα όσων υποστηρίζουν ότι οι δομές αυτές δεν συναντώνται στην ΚΝΕ. Σε αυτή την περίπτωση, μάλλον έχουμε να κάνουμε με απλές συνδετικές προτάσεις στις οποίες το εστιασμένο συστατικό είναι το υποκείμενο του συνδετικού ρήματος. Από την άλλη, αυτές οι προτάσεις μάς θυμίζουν δίπτυχες δομές άλλων γλωσσών, όπως της γερμανικής. Στις γερμανικές δίπτυχες η αντωνυμία-υποκείμενο της κύριας πρότασης βρίσκεται σε ονομαστική πτώση, την οποία λαμβάνει από το συνδετικό ρήμα, με το εστιασμένο συστατικό να συμφωνεί ως προς την πτώση με αυτή (: την αντωνυμία), ανεξάρτητα από την πτώση και τον συντακτικό ρόλο που μπορεί να έχει μέσα στην εξαρτημένη πρόταση⁴⁰.

- (11) α. *Es war PHILIP der die Kette gefunden hat.*
Αυτό ήταν PHILIP_{ONOM} ο οποίος το κολιέ βρει έχει
«Ο PHILIP βρήκε το κολιέ.»

⁴⁰ Οι αναφορικές προτάσεις των γερμανικών δίπτυχων στο (11) εισάγονται με την αντωνυμία «der, die, das». Κάτι παρόμοιο βλέπουμε και στις ελληνικές δίπτυχες με εστιασμένο συστατικό μία προσωπική αντωνυμία (βλ υποσημείωση 23).

- β. *Es war DER WEIN den ich nicht vertragen habe.*
Αυτό ήταν ΤΟ ΚΡΑΣΙ_{ΙΟΝΟΜ} το οποίο_{ΑΙΤ} εγώ δεν αντέξει έχω
«ΤΟ ΚΡΑΣΙ δεν άντεξα.»

(Hartmann & Veenstra, 2013)

Αν δεχτούμε ότι οι συγκεκριμένες προτάσεις είναι δίπτυχες, πρέπει να εξηγήσουμε πώς προκύπτει η ονομαστική στα ελληνικά και γιατί οι ομιλητές μπορούν να επιλέγουν μεταξύ αυτής και της αιτιατικής στην προρρηματική σειρά αλλά όχι και στη μεταρρηματική· με άλλα λόγια, πρέπει να εξηγήσουμε γιατί το πού θα εμφανιστεί το αποσχισμένο συστατικό επηρεάζει καθοριστικά το τι πτώση θα έχει. Σίγουρα δεν μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι η επιλογή της πτώσης συνδέεται με την ερμηνεία που επιλέγουν για το αποσχισμένο συστατικό οι ομιλητές, αλλά αυτό θα το συζητήσουμε πιο αναλυτικά στη συνέχεια.

4.4.2.2 Κατανόηση γραπτού λόγου

Η δοκιμασία της κατανόησης περιλάμβανε αμφίσημες δίπτυχες προτάσεις στις οποίες το αποσχισμένο συστατικό βρισκόταν σε ονομαστική πτώση αλλά βάσει περικειμένου λειτουργούσε συντακτικά μάλλον ως αντικείμενο παρά ως υποκείμενο της αναφορικής. Και εδώ η υπόθεσή μας επιβεβαιώθηκε, καθώς στις περισσότερες των περιπτώσεων κυριάρχησε η ερμηνεία του αντικειμένου τόσο στην προρρηματική (64%) όσο και στη μεταρρηματική σειρά (77%).

Μία ενδιαφέρουσα παρατήρηση που θα μπορούσαμε να κάνουμε εδώ αφορά το γεγονός ότι, όταν η αποσχισμένη φράση βρισκόταν μεταρρηματικά, ήταν ακόμη πιο πιθανό να ερμηνευτεί ως αντικείμενο. Ο λόγος για τον οποίο στην προρρηματική σειρά η αποσχισμένη φράση είναι πιο πιθανό να ερμηνευτεί ως υποκείμενο, σε σύγκριση πάντα με τη μεταρρηματική, ίσως σχετίζεται με την υψηλή συχνότητα εμφάνισης της σειράς Y-P-A που παρατηρείται στην ΚΝΕ (Georgakopoulos κ.α., 2006).

5

Συμπέρασμα

Στόχος της παρούσας μεταπτυχιακής εργασίας ήταν η εξέταση των δίπτυχων ή δισχιδών προτάσεων στην Κοινή Νέα Ελληνική (ΚΝΕ). Στη συγκεκριμένη ποικιλία οι προτάσεις αυτές είναι δομές εστίασης (έμφασης) της μορφής «Είναι X που...» και «X είναι που...».

- (1) α. Είναι Ο ΓΙΑΝΝΗΣ που αγαπάει τη Μαρία (όχι ο Αντώνης).
- β. Ο ΓΙΑΝΝΗΣ είναι που αγαπάει τη Μαρία (όχι ο Αντώνης).

Απ' όσο γνωρίζουμε, η παρούσα εργασία αποτελεί την πρώτη και, μέχρι στιγμής, τη μοναδική απόπειρα συστηματικής μελέτης των δομών αυτών στην ΚΝΕ, καθώς το συγκεκριμένο συντακτικό σχήμα δεν δείχνει να έχει απασχολήσει ιδιαίτερα τους μελετητές της εν λόγω ποικιλίας. Ένας λόγος για τον οποίο οι μελετητές της ΚΝΕ μπορεί να παραμελούν την εξέταση των δίπτυχων προτάσεων ίσως είναι το γεγονός ότι η βιβλιογραφία συχνά τις απορρίπτει ως αντιγραμματικές/μη αποδεκτές. Ένας άλλος λόγος ίσως έχει να κάνει με το ότι οι δομές αυτές μάλλον πρόσφατα έχουν αρχίσει να εμφανίζονται στη συγκεκριμένη ποικιλία, πιθανότατα ως δάνειο από την αγγλική και τη γαλλική.

Για να διαπιστώσουμε αν αυτή η άποψη αντικατοπτρίζει τη γλωσσική πραγματικότητα, αναζητήσαμε τέτοιες δομές στο σώμα κειμένων του Εθνικού Θησαυρού Ελληνικής Γλώσσας (ΕΘΕΓ) και σχεδιάσαμε μία πειραματική έρευνα με ερωτηματολόγια δύο τύπων. Ο πρώτος τύπος περιλάμβανε μία δοκιμασία κρίσης γραμματικότητας/αποδεκτότητας, που θα απαντούσε στο βασικό ερώτημα που μας απασχόλησε στην παρούσα εργασία, ήτοι αν οι δίπτυχες δομές είναι αποδεκτές στην ΚΝΕ. Ο δεύτερος τύπος περιλάμβανε μία δοκιμασία παραγωγής και μία

δοκιμασία κατανόησης γραπτού λόγου, μέσω των οποίων θα μας δινόταν η ευκαιρία να κατανοήσουμε καλύτερα τη μορφή και την ερμηνεία των δίπτυχων προτάσεων στην ΚΝΕ. Σε γενικές γραμμές, η έρευνά μας, τόσο μέσω του σώματος κειμένων όσο και μέσω των ερωτηματολογίων, δεν φαίνεται να στηρίζει απόλυτα τους ισχυρισμούς της βιβλιογραφίας.

Η έρευνά μας ξεκίνησε από την αναζήτηση στο σώμα κειμένων του ΕΘΕΓ, όπου εντοπίσαμε πλήθος προτάσεων οι οποίες θα μπορούσαν να αναλυθούν ως δίπτυχες. Στις προτάσεις αυτές το εστιασμένο αποσχισμένο συστατικό βρισκόταν είτε πριν είτε μετά το συνδετικό ρήμα, αντίθετα με τους ισχυρισμούς της βιβλιογραφίας ότι στην ΚΝΕ δεν υπάρχουν δίπτυχες προτάσεις αγγλικού τύπου, δηλαδή προτάσεις στις οποίες το εστιασμένο συστατικό βρίσκεται μεταρρηματικά (Fotiou, 2009). Σε αυτό το σημείο, ωστόσο, είναι σημαντικό να τονίσουμε ότι η προρρηματική σειρά εμφανιζόταν με μεγαλύτερη συχνότητα στα κείμενα του ΕΘΕΓ σε σύγκριση με τη μεταρρηματική.

Στις προτάσεις του ΕΘΕΓ το αποσχισμένο συστατικό μπορούσε να είναι μία ΟΦ, μία ΠροθΦ, μία ΕπιρρΦ ή μία ΣΔΦ. Στην περίπτωση της ΟΦ, αυτή θα μπορούσε να βρίσκεται σε ονομαστική, σε αιτιατική ή σε γενική πτώση και να λειτουργεί συντακτικά ως υποκείμενο, αντικείμενο ή επιρρηματικός προσδιορισμός της *πou*-πρότασης, αντίθετα με τους ισχυρισμούς της βιβλιογραφίας ότι το συστατικό αυτό μπορεί να βρίσκεται μόνο σε ονομαστική και να λειτουργεί συντακτικά μόνο ως υποκείμενο της αναφορικής (Agouraki, 2010). Και εδώ, ωστόσο, υπογραμμίζουμε ότι στις περισσότερες περιπτώσεις το συστατικό αυτό βρισκόταν πράγματι σε ονομαστική και λειτουργούσε ως υποκείμενο.

Τέλος, στον ΕΘΕΓ δεν εντοπίσαμε προσωπικές αντωνυμίες πρώτου και δευτέρου προσώπου σε θέση αποσχισμένου συστατικού σε καμία από τις δύο πιθανές θέσεις εμφάνισής του, γεγονός που υποδηλώνει ότι δομές όπως αυτές στο (2) μάλλον δεν είναι αποδεκτές στην ΚΝΕ.

- (2) α. *Ήταν ΕΓΩ που φαγώθηκα να τον πάρεις;
β. *ΕΓΩ ήταν που φαγώθηκα να τον πάρεις;

(Agouraki, 2010)

Ας προχωρήσουμε τώρα στα αποτελέσματα από τις δοκιμασίες κρίσης αποδεκτότητας, παραγωγής και κατανόησης. Τα αποτελέσματα αυτών των δοκιμασιών στηρίζουν περισσότερο τα ευρήματα της αναζήτησης στον ΕΘΕΓ και λιγότερο τη βιβλιογραφία.

Πρώτον, η δοκιμασία κρίσης αποδεκτότητας έδειξε ότι σε γενικές γραμμές οι δίπτυχες προτάσεις χαρακτηρίζονται ως φυσικές από τους ομιλητές της ΚΝΕ. Τα άτομα έδειξαν να προτιμούν ιδιαίτερα δίπτυχες δομές στις οποίες το εστιασμένο συστατικό βρισκόταν σε προρρηματική θέση και λειτουργούσε συντακτικά ως υποκείμενο της αναφορικής. Οι δομές αυτές πράγματι θα μπορούσαν να θεωρηθούν απλές, και όχι δίπτυχες, όπως έχουν υποστηρίξει αρκετοί μελετητές. Ωστόσο, σε αντίθεση με τα όσα υποστηρίζουν, δίπτυχες δομές με το εστιασμένο συστατικό σε μεταρρηματική θέση και με συντακτικές λειτουργίες και πτώσεις διαφορετικές από αυτές του υποκειμένου και της ονομαστικής είναι πιθανό να γίνουν αποδεκτές από ομιλητές της ΚΝΕ.

Δεύτερον, όπως μας έδειξε η δοκιμασία παραγωγής, όταν το αποσχισμένο συστατικό μίας ελληνικής δίπτυχης είναι το αντικείμενο της εξαρτημένης αναφορικής, μπορεί να εμφανίζεται σε αιτιατική ή ονομαστική πτώση. Όταν το προς συμπλήρωση κενό, που αντιστοιχούσε στο αποσχισμένο συστατικό, βρισκόταν πριν το συνδετικό ρήμα, τα άτομα επέλεξαν είτε την αιτιατική είτε την ονομαστική. Όταν το προς συμπλήρωση κενό βρισκόταν μετά το συνδετικό ρήμα, τα άτομα έδειχναν ξεκάθαρη προτίμηση για την ονομαστική. Από την αναζήτησή μας στον ΕΘΕΓ αναμέναμε ότι η εμφάνιση του αποσχισμένου συστατικού σε ονομαστική θα ήταν πιθανή, καθώς είχαμε συναντήσει και εκεί παρόμοιες περιπτώσεις, παρόλο που τυπικά το αποσχισμένο συστατικό στις δίπτυχες δομές διατηρεί την πτώση και τον συντακτικό του ρόλο. Η επιλογή της ονομαστικής μπορεί να σημαίνει ότι οι προτάσεις αυτές δεν αποτελούν δίπτυχες δομές.

Τέλος, όπως έδειξε η δοκιμασία κατανόησης, η οποία περιλάμβανε αμφίσημες δίπτυχες προτάσεις στις οποίες το αποσχισμένο συστατικό βρισκόταν σε ονομαστική πτώση αλλά βάσει περικειμένου λειτουργούσε συντακτικά ως αντικείμενο της αναφορικής, στις περισσότερες περιπτώσεις το εστιασμένο συστατικό ερμηνεύτηκε ως αντικείμενο τόσο στην προρρηματική όσο και στη μεταρρηματική σειρά. Μάλιστα, όταν το εστιασμένο συστατικό βρισκόταν μεταρρηματικά, ήταν ακόμη πιο πιθανό να ερμηνευτεί ως αντικείμενο. Ο λόγος για τον οποίο το ίδιο συστατικό είναι πιο πιθανό να ερμηνευτεί ως υποκείμενο στην προρρηματική σειρά παρά στη μεταρρηματική ίσως να σχετίζεται με τη συχνότητα της σειράς Y-P-A στην ΚΝΕ (Georgakopoulos κ.α., 2006).

Σε αυτό το σημείο οφείλουμε να κάνουμε μία σημαντική διευκρινιστική παρατήρηση. Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, δεν υπάρχουν δίπτυχες προτάσεις στην ΚΝΕ, με την έννοια ότι προτάσεις της μορφής «Είναι X που...» δεν εμφανίζονται σε αυτή. Ωστόσο, όπως φάνηκε μέσα

από την εργασία μας, ο παραπάνω ισχυρισμός δεν ευσταθεί, καθώς προτάσεις της μορφής «Είναι X που...» και «X είναι που...» όχι μόνο εντοπίζονται, αλλά, σε γενικές γραμμές, κρίνονται ως φυσικές από τους ομιλητές. Το αν οι προτάσεις αυτές όμως είναι πράγματι δίπτυχες είναι άλλο ζήτημα. Για να τις θεωρήσουμε δίπτυχες θα πρέπει να είναι σε θέση να αναλυθούν ως τέτοιες με βάση κάποια από τις θεωρητικές σημασιοσυντακτικές αναλύσεις της βιβλιογραφίας, όπως αυτές παρουσιάστηκαν με συντομία στην αρχή του δεύτερου κεφαλαίου.

Ένα πρόβλημα με τις θεωρητικές αναλύσεις των δίπτυχων προτάσεων είναι το ότι δεν υπάρχει ομοφωνία ανάμεσα στους μελετητές σχετικά με το τι εννοούν με τον όρο «δίπτυχη πρόταση». Έτσι, υπάρχουν μελετητές που περιορίζουν αρκετά το πεδίο εφαρμογής του όρου, με αποτέλεσμα οι αναλύσεις τους να μην επιτρέπουν ελευθερία για διαγλωσσική διαφοροποίηση. Μελετητές κινούμενοι προς την άλλη κατεύθυνση διατρέχουν τον κίνδυνο να συμπεριλάβουν στις μελέτες τους προτάσεις πολύ διαφορετικές μεταξύ τους.

Ένα άλλο πρόβλημα έχει να κάνει με το πλήθος των αναλύσεων που έχουν προταθεί για τις δίπτυχες προτάσεις και το status των δομικών συστατικών τους. Έτσι, παρόλο που οι γλωσσολόγοι μελετούν τις συγκεκριμένες δομές εδώ και δεκαετίες, διαφωνούν ακόμη σε σχέση με το αν η αντωνυμία σε γλώσσες μη κενού υποκειμένου είναι αναφορική ή πλεοναστική, αν η εξαρτημένη πρόταση είναι τυπική ή μη τυπική αναφορική, αν το αποσχισμένο συστατικό παράγεται εξαρχής στη θέση του στην επιφανειακή δομή ή αν μετακινείται εκεί από μία άλλη θέση, αν οι σημασιολογικές-πραγματολογικές ιδιότητες της ύπαρξης και της εξαντλητικότητας είναι απαραίτητες για την ερμηνεία των δίπτυχων προτάσεων κλπ.

Πολλές φορές οι υποψήφια αναλύσεις πιθανώς να επαρκούν για την εξήγηση της συμπεριφοράς των δίπτυχων προτάσεων σε μία γλώσσα, αλλά να μην μπορούν να εφαρμοστούν εύκολα διαγλωσσικά. Για παράδειγμα, η ανάλυση της εξωθέτησης εξηγεί τα μοτίβα συμφωνίας των αγγλικών δίπτυχων, αλλά όχι και των γερμανικών ή των κυπριακών. Ένα άλλο παράδειγμα αφορά τις πλεοναστικές αναλύσεις, οι οποίες αδυνατούν να εξηγήσουν γιατί οι γαλλικές δίπτυχες κάνουν χρήση της δεικτικής αντωνυμίας «ce» αντί της πλεοναστικής αντωνυμίας «il».

Η λύση μοιάζει απλή (αν και όχι απαραίτητα ιδανική): θα υποθέσουμε διαφορετικές αναλύσεις για διαφορετικές γλώσσες. Ακόμη και έτσι όμως, στις περισσότερες περιπτώσεις οι αναλύσεις αντιμετωπίζουν προβλήματα και εντός της ίδιας γλώσσας. Για παράδειγμα, οι αναλύσεις εξωθέτησης δυσκολεύονται να εξηγήσουν δίπτυχες προτάσεις της αγγλικής με αποσχισμένο

συστατικό ένα εμπρόθετο αντικείμενο, καθώς μία δίπτυχη όπως αυτή στο (3α) δεν μπορεί να παράγεται από μία ψευδοδίπτυχη όπως αυτή στο (3β): από την άλλη, οι πλεοναστικές αναλύσεις δυσκολεύονται να εξηγήσουν γιατί η αντωνυμία «it» μπορεί να αντικατασταθεί από τις αντωνυμίες «this/that» στις δίπτυχες αλλά όχι σε άλλες δομές με πλεοναστικό αντωνυμικό υποκείμενο ((3γ), (3δ)).

- (3) α. It was TO JOHN that I spoke.
«ΣΤΟΝ JOHN μίλησα.»
- β. *The one that I spoke was TO JOHN.
- γ. It/this/that was JOHN that I saw.
«ΤΟΝ JOHN είδα.»
- δ. It/*this/*that seems to me that you're wrong.
«Μου φαίνεται ότι κάνεις λάθος.»

Στην ελληνική η κατάσταση δείχνει εξίσου, αν όχι περισσότερο, περίπλοκη εξαιτίας (και) της ποικιλομορφίας που παρουσιάζουν σε αυτή οι εν δυνάμει δίπτυχες προτάσεις. Παραδείγματος χάριν, για τις περιπτώσεις όπου το εστιασμένο συστατικό διατηρεί την πτώση του, θα μπορούσε να ισχύει η ανάλυση που θα υιοθετούσαμε για τις κυπριακές δίπτυχες: για τις περιπτώσεις όπου το εστιασμένο συστατικό βρίσκεται σε ονομαστική, ανεξάρτητα από την πτώση που θα είχε μέσα στην εξαρτημένη πρόταση, θα μπορούσε να ισχύει η ανάλυση που θα υιοθετούσαμε για τις γερμανικές δίπτυχες. Εναλλακτικά, είτε θα πρέπει να προτείνουμε μία ανάλυση η οποία θα είναι σε θέση να εξηγήσει και τις δύο περιπτώσεις, είτε θα πρέπει να δεχτούμε ότι η μία δομή είναι δίπτυχη και η άλλη όχι (ή, φυσικά, ότι καμία δεν είναι δίπτυχη).

Για να βγάλουμε ασφαλή συμπεράσματα σε σχέση με το ποια ανάλυση θα πρέπει να υιοθετήσουμε για τις ελληνικές δίπτυχες, θα πρέπει να μελετήσουμε τις δομές αυτές σε βάθος (γραμματική κατηγορία και θέση εμφάνισης εστιασμένου συστατικού, μοτίβα συμφωνίας και αναφορικής δέσμευσης κ.α.).

Πάντως, με βάση όσα ξέρουμε μέχρι στιγμής, θα πρέπει μάλλον να απορρίψουμε την ανάλυση της εξωθέτησης, η οποία θέλει τις δίπτυχες προτάσεις να παράγονται από ψευδοδίπτυχες. Αναφέρουμε ενδεικτικά δύο, όχι άσχετους μεταξύ τους, λόγους. Ο πρώτος έχει να κάνει με το γεγονός ότι οι ελληνικές δίπτυχες, όπως φάνηκε μέσω της αναζήτησής μας στο σώμα κειμένων, ερμηνεύονται κατά κύριο λόγο ως χαρακτηριστικές δομές, ενώ, σύμφωνα με τις Iatridou και

Varlokosta (1998), οι ελληνικές ψευδοδίπτυχες ερμηνεύονται κυρίως ως κατηγορηματικές. Έτσι, θα ήταν δύσκολο μία χαρακτηριστική δίπτυχη να παράγεται από μία κατηγορηματική ψευδοδίπτυχη. Η απουσία της χαρακτηριστικής ερμηνείας πρέπει να οφείλεται στον τρόπο σχηματισμού των ελληνικών ψευδοδίπτυχων.

- (4) α. Ό,τι κάνει είναι χαζό.
- β. Αυτό που κάνει είναι χαζό.

Αν οι Iatridou και Varlokosta έχουν δίκιο, για να θεωρηθεί μία ελληνική πρόταση ψευδοδίπτυχη θα πρέπει να πληροί συγκεκριμένα κριτήρια. Αυτό μας οδηγεί στον δεύτερο λόγο για τον οποίο η ανάλυση της εξωθέτησης είναι προβληματική. Όπως στα αγγλικά, έτσι και στα ελληνικά η ανάλυση της εξωθέτησης δεν μπορεί να εξηγήσει πώς προκύπτουν δίπτυχες προτάσεις όπως αυτές στο (5α) και το (5β)⁴¹.

- (5) α. Ήταν ΣΤΟΝ ΓΙΑΝΝΗ που μίλησα.
- β. ΣΤΟΝ ΓΙΑΝΝΗ ήταν που μίλησα.
- γ. *Αυτός που μίλησα ήταν ΣΤΟΝ ΓΙΑΝΝΗ.

Επίσης, ας έχει υπόψη ο αναγνώστης ότι αν ακολουθήσουμε την προσέγγιση της εξωθέτησης θα πρέπει να υποθέσουμε δύο μετακινήσεις για τις περιπτώσεις όπου το εστιασμένο συστατικό βρίσκεται προρρηματικά, όπως στο (5β), μία της εξαρτημένης στο τέλος της δίπτυχης και μία της εστιασμένης φράσης στην αρχή της. Κάτι τέτοιο θα ήταν κοστοβόρο αλλά όχι απαραίτητα απαγορευτικό.

Προβληματικές για τα ελληνικά είναι και οι πλεοναστικές αναλύσεις, τουλάχιστον όσες υποστηρίζουν ότι οι δίπτυχες προτάσεις αποτελούν μονοπροτασιακές δομές. Εμείς θεωρούμε την εξαρτημένη πρόταση στις ελληνικές δίπτυχες αναφορική και, ως εκ τούτου, τις δίπτυχες δομές διπροτασιακές. Ο λόγος για τον οποίο θεωρούμε ότι οι εξαρτημένες προτάσεις των δίπτυχων είναι μάλλον αναφορικές έχει να κάνει με τις ομοιότητες που αυτές παρουσιάζουν με τις απλές αναφορικές. Παραδείγματος χάριν, και οι μεν και οι δε εισάγονται με τον ίδιο

⁴¹ Δεν βρέθηκαν τέτοιες προτάσεις στον ΕΘΕΓ, ωστόσο, υποθέτουμε ότι θα μπορούσαν να αποτελούν αποδεκτά εκφωνήματα.

συμπληρωματικό δείκτη («που»)⁴² και επιτρέπουν ή απαγορεύουν την ύπαρξη ανακλητικών αντωνυμιών στις ίδιες περιπτώσεις⁴³.

- (6) α. *Το έργο που το είδαμε δεν μου άρεσε.
- β. *Είναι ΤΟΝ ΓΙΑΝΝΗ που τον είδα.
- γ. *ΤΟΝ ΓΙΑΝΝΗ είναι που τον είδα.

(προσαρμογή από Gryllia & Lekakou, 2007)

Ανεξάρτητα από το ποια ανάλυση θα ακολουθήσουμε τελικά, η άποψή μας είναι ότι μάλλον υπάρχουν δίπτυχες προτάσεις στην ΚΝΕ, όχι μόνο ως αποδεκτό συντακτικό σχήμα, αλλά και ως έγκυρη στρατηγική εστίασης, δίπλα στην εστίαση με μετακίνηση και την εστίαση *in situ*. Αν έχουμε δίκιο, ισχυρισμοί υπέρ δύο στρατηγικών εστίασης ανά γλώσσα δεν ευσταθούν. Ο λόγος για τον οποίο παίρνουμε θέση υπέρ της ύπαρξης δίπτυχων προτάσεων στην ΚΝΕ έχει να κάνει με τα κοινά στοιχεία που αυτές μοιράζονται με δίπτυχες προτάσεις άλλων γλωσσών, συμπεριλαμβανομένης και της κυπριακής (π.χ. δομικά συστατικά και σειρά εμφάνισής τους, δήλωση αντίθεσης κλπ). Αν θεωρήσουμε ότι δεν υπάρχουν δίπτυχες προτάσεις στην ΚΝΕ, θα είναι δύσκολο να εξηγήσουμε περιπτώσεις όπου το εστιασμένο συστατικό βρίσκεται σεπτώσεις πέρα από αυτή της ονομαστικής και επιτελεί λειτουργίες διαφορετικές από αυτή του υποκειμένου. Αν πάλι θεωρήσουμε αυτές τις προτάσεις δίπτυχες, είναι τουλάχιστον λογικό να κάνουμε το ίδιο και για τις υπόλοιπες, δηλαδή για όσες έχουν για εστιασμένο συστατικό ένα υποκείμενο σε ονομαστική, καθώς υποθέτουμε ότι τα υποκείμενα είναι διαγλωσσικά ευκολότερο να αποσχιστούν, αν δηλαδή μία γλώσσα επιτρέπει μόνο μία λειτουργία για το αποσχισμένο συστατικό, υποθέτουμε ότι θα είναι μάλλον αυτή του υποκειμένου (Luo, 2009). Από την άλλη, η αδυναμία των προσωπικών αντωνυμιών πρώτου και δευτέρου προσώπου να καταλάβουν θέση αποσχισμένου συστατικού μάς βάζει σίγουρα σε σκέψεις.

Όπως προείπαμε, οι δίπτυχες προτάσεις έχουν μελετηθεί ελάχιστα στην Κοινή Νέα Ελληνική. Η δική μας εργασία, με τους περιορισμούς της, αποτελεί ένα πρώτο βήμα για την καλύτερη κατανόησή τους, ωστόσο πολλές πτυχές τους παραμένουν ανεξερεύνητες. Για να μπορέσουμε να τις αναλύσουμε σημασιολογικά και να βγάλουμε ασφαλή συμπεράσματα σε σχέση με αυτές, θα πρέπει πρώτα να μελετήσουμε ενδελεχώς τη συμπεριφορά τους. Εμείς ασχοληθήκαμε κυρίως με περιπτώσεις δίπτυχων προτάσεων στις οποίες το αποσχισμένο

⁴² Στο λήμμα της Πύλης αναφέρεται ότι στις περιπτώσεις όπου το εστιασμένο συστατικό είναι μία προσωπική αντωνυμία η εξαρτημένη πρόταση μπορεί να εισάγεται και με την αναφορική αντωνυμία «ο/η/το οποίος/–α/–ο».

⁴³ Στα παραδείγματα από τον ΕΘΕΓ δεν εντοπίστηκαν προτάσεις όπως αυτή στο (6β) ή το (6γ). Ωστόσο, σύμφωνα με την Tsiplakou (2017), προτάσεις όπως «ΕΣΥ είσαι αυτός που θα τον επιλέξουν» επιτρέπονται στην ΚΝΕ.

συστατικό ήταν μία αντιθετικά εστιασμένη φράση ονόματος σε μεταρρηματική ή προρρηματική θέση. Στο μέλλον οι ερευνητές θα μπορούσαν να μελετήσουν περιπτώσεις όπου το αποσχισμένο συστατικό δηλώνει τη νέα πληροφορία ή ανήκει σε διαφορετική γραμματική κατηγορία. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον θα είχε η διερεύνηση των δίπτυχων προτάσεων με μία προσωπική αντωνυμία στη θέση του αποσχισμένου συστατικού. Οι προϋποθέσεις της ύπαρξης και της εξαντλητικότητας, ιδιότητες που συνδέονται στενά με την ερμηνεία των δομών αυτών διαγλωσσικά, αξίζουν επίσης την προσοχή μας. Γενικά, τα ερωτήματα που αφορούν τις ελληνικές δίπτυχες είναι πολλά και, σε μεγάλο βαθμό, παραμένουν αναπάντητα. Η ενασχόληση με αυτά πιστεύουμε πως θα συντελέσει στη βαθύτερη κατανόηση της εστίασης στην ελληνική, ειδικότερα, αλλά και σε όλες τις ανθρώπινες γλώσσες, γενικότερα.

Βιβλιογραφία

Agouraki, Y. (2010). It–clefts and stressed operators in the preverbal field of Cypriot Greek. *Lingua*, 120(3), 527–554.

Akmajian, A. (1970). On deriving cleft sentences from pseudo–cleft sentences. *Linguistic inquiry*, 1(2), 149–168.

Alexiadou, A., & Anagnostopoulou, E. (1998). Parametrizing AGR: Word order, V–movement and EPP–checking. *Natural Language & Linguistic Theory*, 16(3), 491–539.

Alexopoulou, T. (2006). Resumption in relative clauses. *Natural language & linguistic theory*, 24(1), 57–111.

Belletti, A. (2005). Answering with a “cleft”: The role of the null subject parameter and the VP periphery. *Proceedings of the XXX Incontro di Grammatica Generativa*, 63–82.

Βελουδής, Γ. (χ.χ.). Παρατηρήσεις πάνω στα γενικά χαρακτηριστικά των δίπτυχων και ψευδο–δίπτυχων προτάσεων.

Birner, B. J., & Ward, G. (2009). Information structure and syntactic structure. *Language and Linguistics Compass*, 3(4), 1167–1187.

Bonelli, E. T. (1992). ‘All I’m Saying Is...’: The Correlation of Form and Function in Pseudo–cleft Sentences. *Literary and Linguistic Computing*, 7(1), 30–42.

Bolinger, D. L. (1961). Contrastive accent and contrastive stress. *Language*, 37(1), 83–96.

Γούτσος, Δ., & Φραγκάκη, Γ. (2015). *Εισαγωγή στη γλωσσολογία σωμάτων κειμένων*. Kallipos, Open Academic Editions. Ανακτήθηκε από <https://hdl.handle.net/11419/1932>

Calude, A. (2009). *Cleft constructions in spoken English*. VDM Verlag.

Chomsky, N. (1971). Deep structure, surface structure, and semantic interpretation. *Semantics*, 183–216.

Chomsky, N. (1977). On wh–movement. Στο P. Culicover, T. Wasow & A. Akmajian (Επιμ.), *Formal syntax*, 71–132. New York: Academic Press.

Chomsky, N. (1982). *Some concepts and consequences of the theory of government and binding*. MIT press.

De Cesare, A. M. (2014). Cleft Constructions in a contrastive perspective. Towards an operational taxonomy. Στο A. Cesare (Επιμ.), *Frequency, Forms and Functions of Cleft Constructions in Romance and Germanic: Contrastive, Corpus-Based Studies*, 9–48. Berlin, München, Boston: De Gruyter Mouton.

Delahunty, G. P. (1984). The analysis of English cleft sentences. *Linguistic analysis*, 13(2), 63–113.

Den Dikken, M. (2017). Pseudoclefts and Other Specificational Copular Sentences. Στο M. Everaert & H. Van Riemsdijk (Επιμ.), *The Blackwell Companion to Syntax*. John Wiley & Sons.

Δίπτυχη πρόταση (χ.χ.) Στο Πύλη για την Ελληνική γλώσσα. Ανακτήθηκε από https://www.greeklanguage.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/glossology/show.html?id=619.

Fotiou, C. (2009). Focusing strategies in Cypriot Greek. *Selected Papers from the 2006 Cyprus Syntaxfest*, 63–91.

Garassino, D. (2016). Using cleft sentences in Italian and English. A multifactorial analysis. *Current issues in Italian, Romance and Germanic non-canonical word orders. Syntax-information structure-discourse function*, 181–204.

Georgakopoulos, T., Kostopoulos, J., Markopoulos, G., & Skopeteas, S. (2006). Information structure in Modern Greek. *Poster at 1st International Conference of SFB632, Potsdam*.

Georgiafentis, M. (2009). Focusing devices in English and Greek. *Selected papers on theoretical and applied linguistics*, 18, 145–155.

Grohmann, K. K. (2009). Focus on clefts: a perspective from Cypriot Greek. *Selected papers on theoretical and applied linguistics*, 18, 157–165.

Gryllia, S. & M. Lekakou (2007). Clefts in Cypriot Greek. *Studies in Greek Linguistics*, 27, 136–148.

- Gundel, J. K. (1988). Universals of topic–comment structure. *Studies in syntactic typology*, 17(1), 209–239.
- Halliday, M. A. (1967). Notes on transitivity and theme in English: Part 2. *Journal of linguistics*, 3(2), 199–244.
- Hartmann, K., & Veenstra, T. (Επιμ.). (2013). *Cleft structures*. John Benjamins.
- Hedberg, N. (1990). *Discourse pragmatics and cleft sentences in English* (Διδακτορική διατριβή). University of Minnesota.
- Hedberg, N. (2000). The referential status of clefts. *Language*, 891–920.
- Heggie, L. A. (1988). *The syntax of copular structures* (Διδακτορική διατριβή). USC.
- Heizmann, T. (2012). *Exhaustivity in questions & clefts; and the quantifier connection: A study in German and English* (Διδακτορική διατριβή). University of Massachusetts Amherst.
- Higgins, F. R. (2015). *The pseudo–cleft construction in English*. Routledge.
- Holton, D., Mackridge, P., Philippaki–Warburton, I., (2016). *Γραμματική της Ελληνικής Γλώσσας*. Αθήνα: Πατάκης.
- Iatridou, S. & Varlokosta, S. (1998). Pseudoclefts crosslinguistically. *Natural Language Semantics*, 6(1), 3–28.
- Kaiser, E. (2013). Experimental paradigms in psycholinguistics. *Research methods in linguistics*, 135–168.
- Kiss, K. É. (1998). Identificational focus versus information focus. *Language*, 74(2), 245–273.
- Lambrecht, K. (2001). A framework for the analysis of cleft constructions. *Linguistics*, 39(3), 463–516.
- Lascaratou, C. (1998). Basic characteristics of Modern Greek word order. Στο A. Siewierska (Επιμ.), *Constituent order in the languages of Europe*, 151–171. Berlin/New York: Mouton de Gruyter.
- Lau, J. H., Clark, A., & Lappin, S. (2017). Grammaticality, acceptability, and probability: A probabilistic view of linguistic knowledge. *Cognitive science*, 41(5), 1202–1241.

- Leivada, E., Papadopoulou, E., & Pavlou, N. (2013). The gray area of acceptability judgments: Clefts and exhaustivity in Cypriot Greek. *Language contact: A multidimensional perspective*, 59–86.
- Lekakou, M. (2000). *Focus in modern Greek* (Μη δημοσιευμένη μεταπτυχιακή εργασία). University College London.
- Luo, C. (2009). *Cleftability in Language*. Wuhan University Press.
- McCawley, J. D. (1981). The syntax and semantics of English relative clauses. *Lingua*, 53(2–3), 99–149.
- Meinunger, A. (1998). A monoclausal structure for (pseudo–)cleft sentences. *Proceedings of NELS 28*, 283–298. Amherst: University of Massachusetts.
- Percus, O. (1997). Prying open the cleft. *Proceedings of the North East Linguistics Society*, 27, 337–351.
- Prince, E. F. (1978). A comparison of wh–clefts and it–clefts in discourse. *Language*, 883–906.
- Reeve, M. (2012). *Clefts and their relatives*. Amsterdam: John Benjamins.
- Rialland, A., Doetjes, J., & Rebuschi, G. (2002). What is Focused in C'est XP qui/que Cleft Sentences in French?. *Speech Prosody 2002, International Conference*.
- Smits, R. J. C. (1989). *Eurogrammar: The relative and cleft constructions of the Germanic and Romance languages*. Foris.
- Sprouse, J. (2007). Continuous acceptability, categorical grammaticality, and experimental syntax. *Biolinguistics*, 1, 123–134.
- Szabolcsi, A. (1981). The semantics of topic–focus articulation. Στο J. Groenendijk, T. Janssen & M. Stokhof (Επιμ.), *Formal methods in the study of language*, 513–540. Mathematisch Centrum.
- Τάντος, Α., Μαρκαντωνάτου, Σ., Αναστασιάδη–Συμεωνίδη, Α., & Κυριακοπούλου, Π. (2015). *Υπολογιστική γλωσσολογία*. Kallipos, Open Academic Editions. Ανακτήθηκε από <https://hdl.handle.net/11419/2205>
- Tremblay, A. (2005). Theoretical and methodological perspectives on the use of grammaticality judgment tasks in linguistic theory. *Second Language Studies*, 24(1), 129–167.

Tsiplakou, S. (2017). Imperfect acquisition of a related variety? Residual clefting and what it reveals about (gradient) Bilectalism. *Frontiers in Communication*, 2:17.

Τσιπλάκου, Σ. (2009). Εναλλαγή και Μείξη Κωδίκων σε Συνθήκες Γλωσσικής Επαφής: Η Περίπτωση της Σύγχρονης Κυπριακής Διαλέκτου. *Μελέτες για την ελληνική γλώσσα*, 29, 400–412.

Τσιπλάκου, Σ. (2021). Κυπριακή Κοινή και Κοινή Νέα Ελληνική: Γιατί οι δύο ποικιλίες δεν συγκλίνουν. *14ο Διεθνές Συνέδριο Ελληνικής Γλωσσολογίας*, 1(1), 1358–1370.

Tsiplakou, S., Panagiotidis, P., & Grohmann, K. K. (2007). Properties of Cypriot Greek wh-question formation. *Proceedings of the 7th International Conference on Greek Linguistics*, 83–98.

Tsimpli, I. M. (1995). Focusing in modern Greek. *Discourse configurational languages*, 176–206.

Wedgwood, D., Pethő, G., & Cann, R. (2006). Hungarian ‘focus position’ and English It-clefts: the semantic underspecification of ‘focus’ readings. University of Edinburgh.

Χατζηγεωργίου, Ν., Σπηλιωτοπούλου, Α., Βακαλοπούλου, Α., Παπακωστοπούλου, Α., Πιπερίδης, Σ., Γαβριηλίδου, Μ., & Καραγιάννης, Γ. (2000). Εθνικός Θησαυρός Ελληνικών Κειμένων (ΕΘΕΓ): Σώμα Κειμένων της Νέας Ελληνικής στο Διαδίκτυο. *Πρακτικά της 21ης Ετήσιας Συνάντησης του Τομέα Γλωσσολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του ΑΠΘ*, 812–822.

Λεξικό

David Crystal, A Dictionary of Linguistics and Phonetics (6η έκδοση)

Γλωσσάρι

<http://users.uoi.gr/gjxydo/lexicon/glossary.html>

Κατασκευή δένδροδιαγραμμάτων

<https://ironcreek.net/syntaxtree/>

Εθνικός Θησαυρός Ελληνικής Γλώσσας (ΕΘΕΓ)

<http://hnc.ilsp.gr/>

Τηλεοπτική εκπομπή

Χρυσανίδου Τζ. & Κωνσταντόπουλος Θ. (Σκηνοθεσία). (2007–2008). *Μαρία η άσχημη* [Τηλεοπτική εκπομπή]. On Productions για το Mega.

Παράρτημα

Ευρήματα ΕΘΕΓ

https://docs.google.com/spreadsheets/d/1Wd7hC3PagdQPNas14hgj_2A4SIuAalXM/edit?usp=sharing&ouid=101014727619822256117&rtpof=true&sd=true

Πειραματικό υλικό: Κρίση γραμματικότητας

Υ-ΑΘ

Π1Σ1: Η μικροεγκληματικότητα είναι που ταλαιπωρεί τον λαό.

Π1Σ2: Είναι η μικροεγκληματικότητα είναι που ταλαιπωρεί τον λαό.

Π2Σ1: Η Ρεάλ είναι που πρέπει να μας αποδείξει ότι δικαίως στεκεται ακόμη στην κορυφή του ευρωπαϊκού ποδοσφαίρου.

Π2Σ2: Είναι η Ρεάλ που πρέπει να μας αποδείξει ότι δικαίως στεκεται ακόμη στην κορυφή του ευρωπαϊκού ποδοσφαίρου.

Π3Σ1: Η χώρα είναι που δεν αντέχει να μπει πάλι σε αυτή τη διαδικασία.

Π3Σ2: Είναι η χώρα που δεν αντέχει να μπει πάλι σε αυτή τη διαδικασία.

Π4Σ1: Η μόρφωση είναι που θα καλλιεργήσει το πνεύμα του παιδιού.

Π4Σ2: Είναι η μόρφωση που θα καλλιεργήσει το πνεύμα του παιδιού.

Π5Σ1: Η Δύση είναι που επιθυμεί διακαώς τη συνταγματική κατοχύρωση των δύο φύλων.

Π5Σ2: Είναι η Δύση που επιθυμεί διακαώς τη συνταγματική κατοχύρωση των δύο φύλων.

Υ-Ο

Π1Σ1: Το σύνταγμα είναι που προστατεύει πάντα τον λαό.

Π1Σ2: Είναι το σύνταγμα που προστατεύει πάντα τον λαό.

Π2Σ1: Το χιόνι είναι που ανοίγει τρύπες στην ασφαλτο και καταστρέφει τους δρόμους.

Π2Σ2: Είναι το χιόνι που ανοίγει τρύπες στην ασφαλτο και καταστρέφει τους δρόμους.

Π3Σ1: Το άγνωστο είναι που τρομάζει τους νέους στις μέρες μας.

Π3Σ2: Είναι το άγνωστο που τρομάζει τους νέους στις μέρες μας.

Π4Σ1: Το κέρδος είναι που απασχολεί την επιχείρηση.

Π4Σ2: Είναι το κέρδος που απασχολεί την επιχείρηση.

Π5Σ1: Κατά τη γνώμη μου, τα δάνεια είναι που μας έχουν γονατίσει.

Π5Σ2: Κατά τη γνώμη μου, είναι τα δάνεια που μας έχουν γονατίσει.

A–AΘ

Π1Σ1: Τους πολιτικούς είναι που έχει σιχαθεί ο κόσμος.

Π1Σ2: Είναι τους πολιτικούς που έχει σιχαθεί ο κόσμος.

Π2Σ1: Τον λαό είναι που τρέμει η κυβέρνηση.

Π2Σ2: Είναι τον λαό που τρέμει η κυβέρνηση.

Π3Σ1: Την ελπίδα είναι που έχουν περισσότερο ανάγκη οι άνθρωποι σήμερα.

Π3Σ2: Είναι την ελπίδα που έχουν περισσότερο ανάγκη οι άνθρωποι σήμερα.

Π4Σ1: Τον Γιάννη είναι που θέλει η Μαρία.

Π4Σ2: Είναι τον Γιάννη που θέλει η Μαρία.

Π5Σ1: Την ηττοπάθειά μας είναι που πρέπει να ξεπεράσουμε.

Π5Σ2: Είναι την ηττοπάθειά μας που πρέπει να ξεπεράσουμε.

A–O

Π1Σ1: Ωστόσο, το έγκλημα είναι που απεχθάνεται περισσότερο από όλα ο βέλγος ντετέκτιβ.

Π1Σ2: Ωστόσο, είναι το έγκλημα που απεχθάνεται περισσότερο από όλα ο βέλγος ντετέκτιβ.

Π2Σ1: Τα σχέδια είναι που σιχαίνομαι.

Π2Σ2: Είναι τα σχέδια είναι που σιχαίνομαι.

Π3Σ1: Το καλοκαίρι είναι που λατρεύει όλος ο κόσμος.

Π3Σ2: Είναι το καλοκαίρι που λατρεύει όλος ο κόσμος.

Π4Σ1: Ωστόσο, το αποτέλεσμα είναι που αξιολογούν οι καθηγητές.

Π4Σ2: Ωστόσο, είναι το αποτέλεσμα που αξιολογούν οι καθηγητές.

Π5Σ1: Το κύπελλο είναι που θέλω.

Π5Σ2: Είναι το κύπελλο που θέλω.

ΕΠ-ΑΘ

Π1Σ1: Τις Δευτέρες είναι που δεν θέλει να πηγαίνει ο κόσμος για δουλειά.

Π1Σ2: Είναι τις Δευτέρες που δεν θέλει να πηγαίνει ο κόσμος για δουλειά.

Π2Σ1: Τον Ιούλιο είναι που παντρεύεται η Άννα.

Π2Σ2: Είναι τον Ιούλιο που παντρεύεται η Άννα.

Π3Σ1: Την άνοιξη είναι που τις κάνουμε αυτές τις δουλειές.

Π3Σ2: Είναι την άνοιξη που τις κάνουμε αυτές τις δουλειές.

Π4Σ1: Τον Φεβρουάριο είναι που ξεκίνησε η επανάσταση.

Π4Σ2: Είναι τον Φεβρουάριο που ξεκίνησε η επανάσταση.

Π5Σ1: Αφού τις Κυριακές είναι που γίνονται οι αγώνες.

Π5Σ2: Αφού είναι τις Κυριακές που γίνονται οι αγώνες.

ΕΠ-Ο

Π1Σ1: Το 1902 είναι που γίνεται η αρχή, με την ταινία «Ταξίδι στη Σελήνη».

Π1Σ2: Είναι το 1902 που γίνεται η αρχή, με την ταινία «Ταξίδι στη Σελήνη».

Π2Σ1: Το καλοκαίρι είναι που έχουμε ανάγκη από περισσότερο προσωπικό.

Π2Σ2: Είναι το καλοκαίρι που έχουμε ανάγκη από περισσότερο προσωπικό.

Π3Σ1: Το 1936 είναι που ο Μεταξάς επιβάλλει δικτατορία στη χώρα μας.

Π3Σ2: Είναι το 1936 που ο Μεταξάς επιβάλλει δικτατορία στη χώρα μας.

Π4Σ1: Παρόλα αυτά, έρευνες έχουν δείξει ότι το πρωί είναι που ο εγκέφαλος λειτουργεί καλύτερα.

Π4Σ2: Παρόλα αυτά, έρευνες έχουν δείξει ότι είναι το πρωί που ο εγκέφαλος λειτουργεί καλύτερα.

Π5Σ1: Ωστόσο, τα Χριστούγεννα είναι που ο περισσότερος κόσμος επιλέγει να επισκεφτεί συγγενείς και φίλους.

Π5Σ2: Ωστόσο, είναι τα Χριστούγεννα που ο περισσότερος κόσμος επιλέγει να επισκεφτεί συγγενείς και φίλους.

Πειραματικό υλικό: Παραγωγή και κατανόηση

Παραγωγή

Π1Σ1: (δόξα) είναι που μισούν οι διάσημοι, όχι το χρήμα.

Π1Σ2: Είναι (δόξα) που μισούν οι διάσημοι, όχι το χρήμα.

Π2Σ1: (τσάντα) είναι που ψάχνω τόση ώρα, όχι το πορτοφόλι.

Π2Σ2: Είναι (τσάντα) που ψάχνω τόση ώρα, όχι το πορτοφόλι.

Π3Σ1: –Η Μαρία θέλει τον Κώστα. –Κάνεις λάθος. (Γιάννης) είναι που θέλει η Μαρία.

Π3Σ2: –Η Μαρία θέλει τον Κώστα. –Κάνεις λάθος. Είναι (Γιάννης) που θέλει η Μαρία.

Π4Σ1: (πόλη) είναι που αγαπούν σήμερα οι νέοι, όχι το χωριό.

Π4Σ2: Είναι (πόλη) που αγαπούν σήμερα οι νέοι, όχι το χωριό.

Π5Σ1: (τηλεόραση) είναι που αγοράσαμε από τον Κωτσόβολο, όχι το ηχοσύστημα.

Π5Σ2: Είναι (τηλεόραση) είναι που αγοράσαμε από τον Κωτσόβολο, όχι το ηχοσύστημα.

Κατανόηση

Π1Σ1: Οι καθηγητές αναλαμβάνουν μεγάλη ευθύνη όταν συνοδεύουν μαθητές σε σχολικές εκδρομές. Μια φορά είχαμε πάει με το σχολείο να παρακολουθήσουμε μια θεατρική παράσταση και οι καθηγητές δεν έκατσαν ούτε στιγμή. Σε όλη τη διάρκεια του έργου οι μαθητές είναι που πρόσεχαν. Είχαν τα μάτια τους δεκατέσσερα μήπως τους συμβεί τίποτα.

Π1Σ2: Οι καθηγητές αναλαμβάνουν μεγάλη ευθύνη όταν συνοδεύουν μαθητές σε σχολικές εκδρομές. Μια φορά είχαμε πάει με το σχολείο να παρακολουθήσουμε μια θεατρική παράσταση και οι καθηγητές δεν έκατσαν ούτε στιγμή. Σε όλη τη διάρκεια του έργου είναι οι μαθητές που πρόσεχαν. Είχαν τα μάτια τους δεκατέσσερα μήπως τους συμβεί τίποτα.

Π2Σ1: Η Ελένη είχε δύο σοβαρές σχέσεις στη ζωή της, πρώτα με τον Χάρη και αργότερα με τον Παναγιώτη. Όλοι πιστεύαμε ότι στο τέλος θα γύριζε στον Χάρη. Τελικά ο Παναγιώτης είναι που παντρεύτηκε.

Π2Σ2: Η Ελένη είχε δύο σοβαρές σχέσεις στη ζωή της, πρώτα με τον Χάρη και αργότερα με τον Παναγιώτη. Όλοι πιστεύαμε ότι στο τέλος θα γύριζε στον Χάρη. Τελικά είναι ο Παναγιώτης που παντρεύτηκε.

Π3Σ1: Ο Μάκης γοήτευσε την άβγαλτη Μάρθα, όταν είχε μπει στην τρίτη δεκαετία της. Ο Μάκης είναι που ερωτεύτηκε.

Π3Σ2: Ο Μάκης γοήτευσε την άβγαλτη Μάρθα, όταν είχε μπει στην τρίτη δεκαετία της. Είναι ο Μάκης που ερωτεύτηκε.

Π4Σ1: –Ο Χάρης είναι πολύ βίαιος άνθρωπος. Ξέρω τις αδερφές του, την Ιωάννα και την Αντωνία. Πόσο ξύλο έχουν φάει αυτές οι κοπέλες, Παναγία μου! Ιδίως η Ιωάννα. –Την τελευταία φορά πάντως η Αντωνία είναι που χτύπησε.

Π4Σ2: –Ο Χάρης είναι πολύ βίαιος άνθρωπος. Ξέρω τις αδερφές του, την Ιωάννα και την Αντωνία. Πόσο ξύλο έχουν φάει αυτές οι κοπέλες, Παναγία μου! Ιδίως η Ιωάννα. –Την τελευταία φορά πάντως είναι η Αντωνία που χτύπησε.

Π5Σ1: –Τι έγινε χθες στο έργο; Μίλησε η Κατερίνα στην αστυνομία; –Όχι. Η Κατερίνα δεν ξέρει ότι ο Σωκράτης σκότωσε τη Μαριάννα. Αυτή υποψιάζεται τον Πέτρο και με το να μιλάει νομίζει ότι τον προστατεύει. Δεν συνειδητοποιεί όμως ότι ο Σωκράτης είναι που προστατεύει.

Π5Σ2: –Τι έγινε χθες στο έργο; Μίλησε η Κατερίνα στην αστυνομία; –Όχι. Η Κατερίνα δεν ξέρει ότι ο Σωκράτης σκότωσε τη Μαριάννα. Αυτή υποψιάζεται τον Πέτρο και με το να μιλάει νομίζει ότι τον προστατεύει. Δεν συνειδητοποιεί όμως ότι είναι ο Σωκράτης που προστατεύει.

Ερωτηματολόγια

Κρίση Γραμματικότητας I <https://forms.gle/cesCYEdEUowqS5188>

Κρίση Γραμματικότητας II <https://forms.gle/TXsmZ2i3WuTHT4hm6>

Παραγωγή I <https://forms.gle/PiKQ6H3sb3FBwKKo9>

Παραγωγή II <https://forms.gle/4sivCbSef1T8LnMa8>

Κατανόηση I <https://forms.gle/Z8EtWDiC8h2piyMx5>

Κατανόηση II <https://forms.gle/uWaBv6Ru4JLSgDD29>

Αποτελέσματα: Κρίση γραμματικότητας

Υ-Α/Θ	ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ		ΑΝΤΙΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ		ΟΥΔΕΤΕΡΗ		ΣΥΝΟΛΟ	
Π1Σ1	53	76%	5	7%	12	17%	70	100%
Π1Σ2	55	79%	10	14%	5	7%	70	100%
Π2Σ1	64	91%	2	3%	4	6%	70	100%
Π2Σ2	52	74%	8	12%	10	14%	70	100%
Π3Σ1	58	83%	5	7%	7	10%	70	100%
Π3Σ2	47	67%	12	17%	11	16%	70	100%
Π4Σ1	62	89%	3	4%	5	7%	70	100%
Π4Σ2	55	79%	10	14%	5	7%	70	100%
Π5Σ1	64	91%	1	2%	5	7%	70	100%
Π5Σ2	56	80%	5	7%	9	13%	70	100%
ΣΥΝΟΛΟ Σ1	301	86%	16	5%	33	9%	350	100%
ΣΥΝΟΛΟ Σ2	265	76%	45	13%	40	11%	350	100%
ΣΥΝΟΛΟ	566	81%	61	9%	73	10%	700	100%

Πίνακας 14. Αποτελέσματα κρίσης γραμματικότητας: Υποκείμενα αρσενικού/θηλυκού γένους

Υ-Ο	ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ		ΑΝΤΙΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ		ΟΥΔΕΤΕΡΗ		ΣΥΝΟΛΟ	
Π1Σ1	49	70%	7	10%	14	20%	70	100%
Π1Σ2	48	68%	9	13%	13	19%	70	100%
Π2Σ1	50	71%	9	13%	11	16%	70	100%
Π2Σ2	39	56%	20	28%	11	16%	70	100%
Π3Σ1	64	92%	3	4%	3	4%	70	100%
Π3Σ2	56	80%	6	8%	8	12%	70	100%
Π4Σ1	63	90%	3	4%	4	6%	70	100%
Π4Σ2	48	68%	11	16%	11	16%	70	100%
Π5Σ1	65	93%	0	0%	5	7%	70	100%
Π5Σ2	58	83%	7	10%	5	7%	70	100%
ΣΥΝΟΛΟ Σ1	291	83%	22	6%	37	11%	350	100%
ΣΥΝΟΛΟ Σ2	249	71%	53	15%	48	14%	350	100%
ΣΥΝΟΛΟ	540	77%	75	11%	85	12%	700	100%

Πίνακας 15. Αποτελέσματα κρίσης γραμματικότητας: Υποκείμενα ουδέτερου γένους

A-A/Θ	ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ		ΑΝΤΙΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ		ΟΥΔΕΤΕΡΗ		ΣΥΝΟΛΟ	
Π1Σ1	54	77%	10	14%	6	9%	70	100%
Π1Σ2	22	31%	35	50%	13	19%	70	100%
Π2Σ1	58	83%	4	6%	8	11%	70	100%
Π2Σ2	21	30%	35	50%	14	20%	70	100%
Π3Σ1	49	70%	13	19%	8	11%	70	100%
Π3Σ2	32	46%	29	41%	9	13%	70	100%
Π4Σ1	27	39%	28	40%	15	21%	70	100%
Π4Σ2	15	21%	49	70%	6	9%	70	100%
Π5Σ1	59	84%	2	3%	9	13%	70	100%
Π5Σ2	23	33%	36	51%	11	16%	70	100%
ΣΥΝΟΛΟ Σ1	247	71%	57	16%	46	13%	350	100%
ΣΥΝΟΛΟ Σ2	113	32%	184	53%	53	15%	350	100%
ΣΥΝΟΛΟ	360	52%	241	34%	99	14%	700	100%

Πίνακας 16. Αποτελέσματα κρίσης γραμματικότητας: Αντικείμενα αρσενικού/θηλυκού γένους

A-O	ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ		ΑΝΤΙΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ		ΟΥΔΕΤΕΡΗ		ΣΥΝΟΛΟ	
Π1Σ1	46	66%	10	14%	14	20%	70	100%
Π1Σ2	51	73%	8	11%	11	16%	70	100%
Π2Σ1	60	86%	3	4%	7	10%	70	100%
Π2Σ2	44	63%	15	21%	11	16%	70	100%
Π3Σ1	50	72%	5	7%	15	21%	70	100%
Π3Σ2	35	50%	21	30%	14	20%	70	100%
Π4Σ1	56	80%	3	4%	11	16%	70	100%
Π4Σ2	45	64%	11	16%	14	20%	70	100%
Π5Σ1	56	80%	5	7%	9	13%	70	100%
Π5Σ2	40	57%	15	21%	15	22%	70	100%
ΣΥΝΟΛΟ Σ1	268	77%	26	7%	56	16%	350	100%
ΣΥΝΟΛΟ Σ2	215	61%	70	20%	65	19%	350	100%
ΣΥΝΟΛΟ	483	69%	96	14%	121	17%	700	100%

Πίνακας 17. Αποτελέσματα κρίσης γραμματικότητας: Αντικείμενα ουδέτερου γένους

ΕΠ-Α/Θ	ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ		ΑΝΤΙΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ		ΟΥΔΕΤΕΡΗ		ΣΥΝΟΛΟ	
Π1Σ1	54	77%	9	13%	7	10%	70	100%
Π1Σ2	35	50%	18	26%	17	24%	70	100%
Π2Σ1	39	56%	18	26%	13	18%	70	100%
Π2Σ2	21	30%	33	47%	16	23%	70	100%
Π3Σ1	57	81%	4	6%	9	13%	70	100%
Π3Σ2	24	34%	35	50%	11	16%	70	100%
Π4Σ1	44	63%	15	21%	11	16%	70	100%
Π4Σ2	40	57%	15	22%	15	21%	70	100%
Π5Σ1	46	66%	11	16%	13	18%	70	100%
Π5Σ2	17	24%	39	56%	14	20%	70	100%
ΣΥΝΟΛΟ Σ1	240	69%	57	16%	53	15%	350	100%
ΣΥΝΟΛΟ Σ2	137	39%	140	40%	73	21%	350	100%
ΣΥΝΟΛΟ	377	54%	197	28%	126	18%	700	100%

Πίνακας 18. Αποτελέσματα κρίσης γραμματικότητας: Επιρρηματικοί προσδιορισμοί αρσενικού/θηλυκού γένους

ΕΠ-Ο	ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ		ΑΝΤΙΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ		ΟΥΔΕΤΕΡΗ		ΣΥΝΟΛΟ	
Π1Σ1	52	74%	7	10%	11	16%	70	100%
Π1Σ2	43	61%	11	16%	16	23%	70	100%
Π2Σ1	56	80%	7	10%	7	10%	70	100%
Π2Σ2	38	54%	17	24%	15	22%	70	100%
Π3Σ1	52	74%	7	10%	11	16%	70	100%
Π3Σ2	48	68%	11	16%	11	16%	70	100%
Π4Σ1	49	66%	8	11%	16	23%	70	100%
Π4Σ2	36	51%	20	29%	14	20%	70	100%
Π5Σ1	57	82%	3	4%	10	14%	70	100%
Π5Σ2	47	67%	12	17%	11	16%	70	100%
ΣΥΝΟΛΟ Σ1	263	75%	32	9%	55	16%	350	100%
ΣΥΝΟΛΟ Σ2	212	61%	71	20%	67	19%	350	100%
ΣΥΝΟΛΟ	475	68%	103	15%	122	17%	700	100%

Πίνακας 19. Αποτελέσματα κρίσης γραμματικότητας: Επιρρηματικοί προσδιορισμοί ουδέτερου γένους

ΠΡΟ	ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ		ΑΝΤΙΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ		ΟΥΔΕΤΕΡΗ		ΣΥΝΟΛΟ	
Π1	53	76%	5	7%	12	17%	70	100%
Π2	64	91%	2	3%	4	6%	70	100%
Π3	58	83%	5	7%	7	10%	70	100%
Π4	62	89%	3	4%	5	7%	70	100%
Π5	64	91%	1	2%	5	7%	70	100%
Π6	49	70%	7	10%	14	20%	70	100%
Π7	50	71%	9	13%	11	16%	70	100%
Π8	64	92%	3	4%	3	4%	70	100%
Π9	63	90%	3	4%	4	6%	70	100%
Π10	65	93%	0	0%	5	7%	70	100%
Π11	54	77%	10	14%	6	9%	70	100%
Π12	58	83%	4	6%	8	11%	70	100%
Π13	49	70%	13	19%	8	11%	70	100%
Π14	27	39%	28	40%	15	21%	70	100%
Π15	59	84%	2	3%	9	13%	70	100%
Π16	46	66%	10	14%	14	20%	70	100%
Π17	60	86%	3	4%	7	10%	70	100%
Π18	50	72%	5	7%	15	21%	70	100%
Π19	56	80%	3	4%	11	16%	70	100%
Π20	56	80%	5	7%	9	13%	70	100%
Π21	54	77%	9	13%	7	10%	70	100%
Π22	39	56%	18	26%	13	18%	70	100%
Π23	57	81%	4	6%	9	13%	70	100%
Π24	44	63%	15	21%	11	16%	70	100%
Π25	46	66%	11	16%	13	18%	70	100%
Π26	52	74%	7	10%	11	16%	70	100%
Π27	56	80%	7	10%	7	10%	70	100%
Π28	52	74%	7	10%	11	16%	70	100%
Π29	46	66%	8	11%	16	23%	70	100%
Π30	57	82%	3	4%	10	14%	70	100%
ΣΥΝΟΛΟ	1610	77%	210	10%	280	13%	2100	100%

Πίνακας 20. Αποτελέσματα κρίσης γραμματικότητας: Προρρηματική σειρά (Σύνολο)

ΜΕΤΑ	ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ		ΑΝΤΙΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ		ΟΥΔΕΤΕΡΗ		ΣΥΝΟΛΟ	
Π1	55	79%	10	14%	5	7%	70	100%
Π2	52	74%	8	12%	10	14%	70	100%
Π3	47	67%	12	17%	11	16%	70	100%
Π4	55	79%	10	14%	5	7%	70	100%
Π5	56	80%	5	7%	9	13%	70	100%
Π6	48	68%	9	13%	13	19%	70	100%
Π7	39	56%	20	28%	11	16%	70	100%
Π8	56	80%	6	8%	8	12%	70	100%
Π9	48	68%	11	16%	11	16%	70	100%
Π10	58	83%	7	10%	5	7%	70	100%
Π11	22	31%	35	50%	13	19%	70	100%
Π12	21	30%	35	50%	14	20%	70	100%
Π13	32	46%	29	41%	9	13%	70	100%
Π14	15	21%	49	70%	6	9%	70	100%
Π15	23	33%	36	51%	11	16%	70	100%
Π16	51	73%	8	11%	11	16%	70	100%
Π17	44	63%	15	21%	11	16%	70	100%
Π18	35	50%	21	30%	14	20%	70	100%
Π19	45	64%	11	16%	14	20%	70	100%
Π20	40	57%	15	21%	15	22%	70	100%
Π21	35	50%	18	26%	17	24%	70	100%
Π22	21	30%	33	47%	16	23%	70	100%
Π23	24	34%	35	50%	11	16%	70	100%
Π24	40	57%	15	22%	15	21%	70	100%
Π25	17	24%	39	56%	14	20%	70	100%
Π26	43	61%	11	16%	16	23%	70	100%
Π27	38	54%	17	24%	15	22%	70	100%
Π28	48	68%	11	16%	11	16%	70	100%
Π29	36	51%	20	29%	14	20%	70	100%
Π30	47	67%	12	17%	11	16%	70	100%
ΣΥΝΟΛΟ	1191	56%	563	27%	346	17%	2100	100%

Πίνακας 21. Αποτελέσματα κρίσης γραμματικότητας: Μεταρρηματική σειρά (Σύνολο)

ΣΕΙΡΑ	ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ		ΑΝΤΙΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ		ΟΥΔΕΤΕΡΗ		ΣΥΝΟΛΟ	
ΠΡΟ	1610	77%	210	10%	280	13%	2100	100%
ΜΕΤΑ	1191	56%	563	27%	346	17%	2100	100%
ΣΥΝΟΛΟ	2801	67%	773	18%	626	15%	4200	100%

Πίνακας 22. Αποτελέσματα κρίσης γραμματικότητας: Σειρά (Σύνοψη)

Υ	ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ		ΑΝΤΙΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ		ΟΥΔΕΤΕΡΗ		ΣΥΝΟΛΟ	
Π1	53	76%	5	7%	12	17%	70	100%
Π2	55	79%	10	14%	5	7%	70	100%
Π3	64	91%	2	3%	4	6%	70	100%
Π4	52	74%	8	12%	10	14%	70	100%
Π5	58	83%	5	7%	7	10%	70	100%
Π6	47	67%	12	17%	11	16%	70	100%
Π7	62	89%	3	4%	5	7%	70	100%
Π8	55	79%	10	14%	5	7%	70	100%
Π9	64	91%	1	2%	5	7%	70	100%
Π10	56	80%	5	7%	9	13%	70	100%
Π11	49	70%	7	10%	14	20%	70	100%
Π12	48	68%	9	13%	13	19%	70	100%
Π13	50	71%	9	13%	11	16%	70	100%
Π14	39	56%	20	28%	11	16%	70	100%
Π15	64	92%	3	4%	3	4%	70	100%
Π16	56	80%	6	8%	8	12%	70	100%
Π17	63	90%	3	4%	4	6%	70	100%
Π18	48	68%	11	16%	11	16%	70	100%
Π19	65	93%	0	0%	5	7%	70	100%
Π20	58	83%	7	10%	5	7%	70	100%
ΣΥΝΟΛΟ	1106	79%	136	10%	158	11%	1400	100%

Πίνακας 23. Αποτελέσματα κρίσης γραμματικότητας: Υποκείμενα (Σύνολο)

A	ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ		ΑΝΤΙΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ		ΟΥΔΕΤΕΡΗ		ΣΥΝΟΛΟ	
Π1	54	77%	10	14%	6	9%	70	100%
Π2	22	31%	35	50%	13	19%	70	100%
Π3	58	83%	4	6%	8	11%	70	100%
Π4	21	30%	35	50%	14	20%	70	100%
Π5	49	70%	13	19%	8	11%	70	100%
Π6	32	46%	29	41%	9	13%	70	100%
Π7	27	39%	28	40%	15	21%	70	100%
Π8	15	21%	49	70%	6	9%	70	100%
Π9	59	84%	2	3%	9	13%	70	100%
Π10	23	33%	36	51%	11	16%	70	100%
Π11	46	66%	10	14%	14	20%	70	100%
Π12	51	73%	8	11%	11	16%	70	100%
Π13	60	86%	3	4%	7	10%	70	100%
Π14	44	63%	15	21%	11	16%	70	100%
Π15	50	72%	5	7%	15	21%	70	100%
Π16	35	50%	21	30%	14	20%	70	100%
Π17	56	80%	3	4%	11	16%	70	100%
Π18	45	64%	11	16%	14	20%	70	100%
Π19	56	80%	5	7%	9	13%	70	100%
Π20	40	57%	15	21%	15	22%	70	100%
ΣΥΝΟΛΟ	843	60%	337	24%	220	16%	1400	100%

Πίνακας 24. Αποτελέσματα κρίσης γραμματικότητας: Αντικείμενα (Σύνολο)

ΕΠ	ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ		ΑΝΤΙΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ		ΟΥΔΕΤΕΡΗ		ΣΥΝΟΛΟ	
Π1	54	77%	9	13%	7	10%	70	100%
Π2	35	50%	18	26%	17	24%	70	100%
Π3	39	56%	18	26%	13	18%	70	100%
Π4	21	30%	33	47%	16	23%	70	100%
Π5	57	81%	4	6%	9	13%	70	100%
Π6	24	34%	35	50%	11	16%	70	100%
Π7	44	63%	15	21%	11	16%	70	100%
Π8	40	57%	15	22%	15	21%	70	100%
Π9	46	66%	11	16%	13	18%	70	100%
Π10	17	24%	39	56%	14	20%	70	100%
Π11	52	74%	7	10%	11	16%	70	100%
Π12	43	61%	11	16%	16	23%	70	100%
Π13	56	80%	7	10%	7	10%	70	100%
Π14	38	54%	17	24%	15	22%	70	100%
Π15	52	74%	7	10%	11	16%	70	100%
Π16	48	68%	11	16%	11	16%	70	100%
Π17	46	66%	8	11%	16	23%	70	100%
Π18	36	51%	20	29%	14	20%	70	100%
Π19	57	82%	3	4%	10	14%	70	100%
Π20	47	67%	12	17%	11	16%	70	100%
ΣΥΝΟΛΟ	852	61%	300	21%	248	18%	1400	100%

Πίνακας 25. Αποτελέσματα κρίσης γραμματικότητας: Επιρρηματικοί προσδιορισμοί (Σύνολο)

ΣΡ	ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ		ΑΝΤΙΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ		ΟΥΔΕΤΕΡΗ		ΣΥΝΟΛΟ	
Υ	1106	79%	136	10%	158	11%	1400	100%
Α	843	60%	337	24%	220	16%	1400	100%
Ε.Π.	852	61%	300	21%	248	18%	1400	100%
ΣΥΝΟΛΟ	2801	67%	773	18%	626	15%	4200	100%

Πίνακας 26. Αποτελέσματα κρίσης γραμματικότητας: Συντακτικός ρόλος (Σύνοψη)

A/Θ	ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ		ΑΝΤΙΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ		ΟΥΔΕΤΕΡΗ		ΣΥΝΟΛΟ	
Π1	53	76%	5	7%	12	17%	70	100%
Π2	55	79%	10	14%	5	7%	70	100%
Π3	64	91%	2	3%	4	6%	70	100%
Π4	52	74%	8	12%	10	14%	70	100%
Π5	58	83%	5	7%	7	10%	70	100%
Π6	47	67%	12	17%	11	16%	70	100%
Π7	62	89%	3	4%	5	7%	70	100%
Π8	55	79%	10	14%	5	7%	70	100%
Π9	64	91%	1	2%	5	7%	70	100%
Π10	56	80%	5	7%	9	13%	70	100%
Π11	54	77%	10	14%	6	9%	70	100%
Π12	22	31%	35	50%	13	19%	70	100%
Π13	58	83%	4	6%	8	11%	70	100%
Π14	21	30%	35	50%	14	20%	70	100%
Π15	49	70%	13	19%	8	11%	70	100%
Π16	32	46%	29	41%	9	13%	70	100%
Π17	27	39%	28	40%	15	21%	70	100%
Π18	15	21%	49	70%	6	9%	70	100%
Π19	59	84%	2	3%	9	13%	70	100%
Π20	23	33%	36	51%	11	16%	70	100%
Π21	54	77%	9	13%	7	10%	70	100%
Π22	35	50%	18	26%	17	24%	70	100%
Π23	39	56%	18	26%	13	18%	70	100%
Π24	21	30%	33	47%	16	23%	70	100%
Π25	57	81%	4	6%	9	13%	70	100%
Π26	24	34%	35	50%	11	16%	70	100%
Π27	44	63%	15	21%	11	16%	70	100%
Π28	40	57%	15	22%	15	21%	70	100%
Π29	46	66%	11	16%	13	18%	70	100%
Π30	17	24%	39	56%	14	20%	70	100%
ΣΥΝΟΛΟ	1303	62%	499	24%	298	14%	2100	100%

Πίνακας 27. Αποτελέσματα κρίσης γραμματικότητας: Αρσενικό/θηλυκό γένος (Σύνολο)

Ο	ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ		ΑΝΤΙΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ		ΟΥΔΕΤΕΡΗ		ΣΥΝΟΛΟ	
Π1	49	70%	7	10%	14	20%	70	100%
Π2	48	68%	9	13%	13	19%	70	100%
Π3	50	71%	9	13%	11	16%	70	100%
Π4	39	56%	20	28%	11	16%	70	100%
Π5	64	92%	3	4%	3	4%	70	100%
Π6	56	80%	6	8%	8	12%	70	100%
Π7	63	90%	3	4%	4	6%	70	100%
Π8	48	68%	11	16%	11	16%	70	100%
Π9	65	93%	0	0%	5	7%	70	100%
Π10	58	83%	7	10%	5	7%	70	100%
Π11	46	66%	10	14%	14	20%	70	100%
Π12	51	73%	8	11%	11	16%	70	100%
Π13	60	86%	3	4%	7	10%	70	100%
Π14	44	63%	15	21%	11	16%	70	100%
Π15	50	72%	5	7%	15	21%	70	100%
Π16	35	50%	21	30%	14	20%	70	100%
Π17	56	80%	3	4%	11	16%	70	100%
Π18	45	64%	11	16%	14	20%	70	100%
Π19	56	80%	5	7%	9	13%	70	100%
Π20	40	57%	15	21%	15	22%	70	100%
Π21	52	74%	7	10%	11	16%	70	100%
Π22	43	61%	11	16%	16	23%	70	100%
Π23	56	80%	7	10%	7	10%	70	100%
Π24	38	54%	17	24%	15	22%	70	100%
Π25	52	74%	7	10%	11	16%	70	100%
Π26	48	68%	11	16%	11	16%	70	100%
Π27	46	66%	8	11%	16	23%	70	100%
Π28	36	51%	20	29%	14	20%	70	100%
Π29	57	82%	3	4%	10	14%	70	100%
Π30	47	67%	12	17%	11	16%	70	100%
ΣΥΝΟΛΟ	1498	71%	274	13%	328	16%	2100	100%

Πίνακας 28. Αποτελέσματα κρίσης γραμματικότητας: Ουδέτερο γένος (Σύνολο)

ΓΕΝΟΣ	ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ		ΑΝΤΙΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ		ΟΥΔΕΤΕΡΗ		ΣΥΝΟΛΟ	
Α/Θ	1303	62%	499	24%	298	14%	2100	100%
Ο	1498	71%	274	13%	328	16%	2100	100%
ΣΥΝΟΛΟ	2801	67%	773	18%	626	15%	4200	100%

Πίνακας 29. Αποτελέσματα κρίσης γραμματικότητας: Γένος (Σύνοψη)

Αποτελέσματα: Παραγωγή και κατανόηση γραπτού λόγου

ΠΑΡΑΓΩΓΗ	ΑΙΤΙΑΤΙΚΗ		ΟΝΟΜΑΣΤΙΚΗ		ΑΛΛΟ		ΣΥΝΟΛΟ	
Π1Σ1	47	67%	20	29%	3	4%	70	100%
Π1Σ2	19	27%	51	73%	0	0%	70	100%
Π2Σ1	31	44%	38	54%	1	2%	70	100%
Π2Σ2	11	16%	54	77%	5	7%	70	100%
Π3Σ1	29	42%	38	54%	3	4%	70	100%
Π3Σ2	16	23%	52	74%	2	3%	70	100%
Π4Σ1	36	51%	34	49%	0	0%	70	100%
Π4Σ2	15	22%	52	74%	3	4%	70	100%
Π5Σ1	24	34%	42	60%	4	6%	70	100%
Π5Σ2	3	4%	67	96%	0	0%	70	100%
ΣΥΝΟΛΟ Σ1	167	48%	172	49%	11	3%	350	100%
ΣΥΝΟΛΟ Σ2	64	18%	276	79%	10	3%	350	100%
ΣΥΝΟΛΟ	231	33%	448	64%	21	3%	700	100%

Πίνακας 30. Παραγωγή γραπτού λόγου: Αποτελέσματα (Σύνολο)

ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ	ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ		ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ		ΑΛΛΟ		ΣΥΝΟΛΟ	
Π1Σ1	20	40%	23	46%	7	14%	50	100%
Π1Σ2	34	68%	13	26%	3	6%	50	100%
Π2Σ1	33	66%	17	34%	0	0%	50	100%
Π2Σ2	42	84%	7	14%	1	2%	50	100%
Π3Σ1	28	56%	22	44%	0	0%	50	100%
Π3Σ2	29	58%	20	40%	1	2%	50	100%
Π4Σ1	38	76%	10	20%	2	4%	50	100%
Π4Σ2	44	88%	4	8%	2	4%	50	100%
Π5Σ1	41	82%	9	18%	0	0%	50	100%
Π5Σ2	44	88%	6	12%	0	0%	50	100%
ΣΥΝΟΛΟ Σ1	160	64%	81	32%	9	4%	250	100%
ΣΥΝΟΛΟ Σ2	193	77%	50	20%	7	3%	250	100%
ΣΥΝΟΛΟ	353	71%	131	26%	16	3%	500	100%

Πίνακας 31. Κατανόηση γραπτού λόγου: Αποτελέσματα (Σύνολο)

